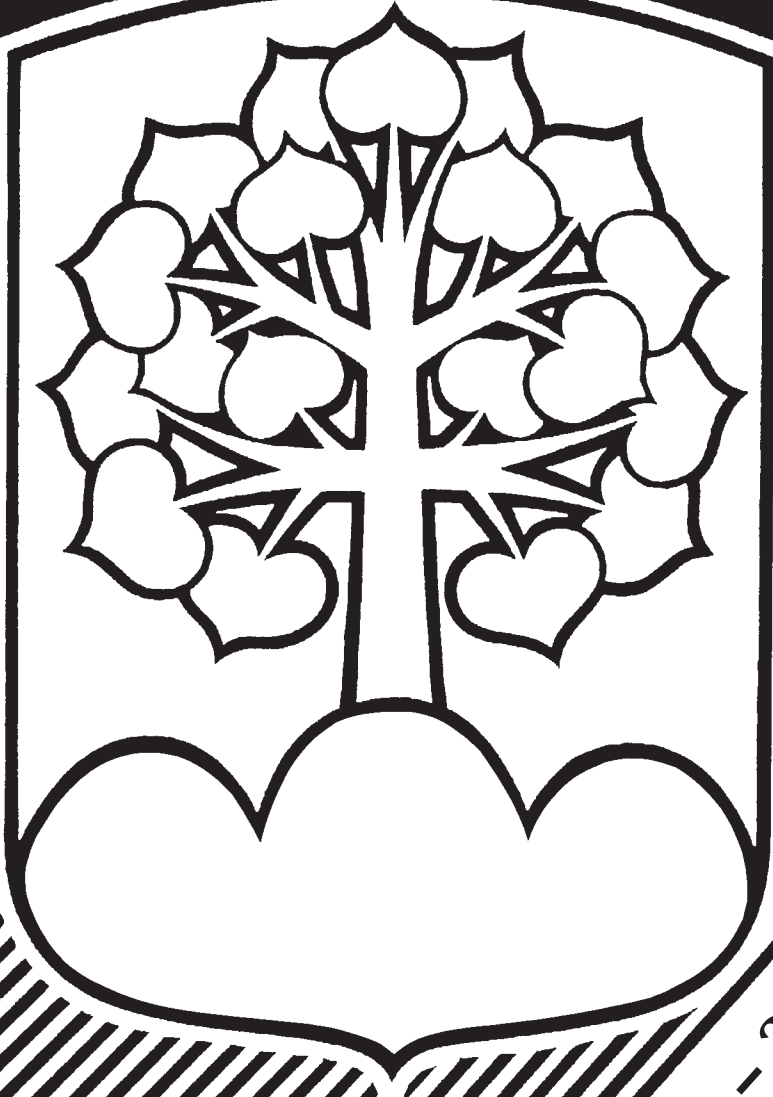

GENEALOGICKO - HERALDICKÝ
HLAS

1-2
2009

SLOVAK GENEALOGICAL-HERALDIC SOCIETY

Member of the International
Confederation of Genealogical
and Heraldic Societies
www.genealogy-heraldry.sk

The Slovak Genealogical-Heraldic Society (established 1991 in Martin) encourages those interested in genealogy, heraldry, and related branches, in particular researchers of the origin of Slovakia related families and persons. For this purpose it gives consultation, organizes scholarly and educational undertakings, publishes semi-annual "Genealogicko-heraldický hlas" and other publications, launches various research projects concerning investigation into sources, and maintains its own library and archives.

MEMBERSHIP

The Society is open to members both from Slovakia and foreign countries. The individual or institutional member will be registered after filling a membership form and paying a membership fee.

MEMBERSHIP FEES

EUR 9,- p.a. (Austria, Hungary, Poland, Ukraine)

EUR 11,- p.a. (other Europe)

EUR 20,- p.a. (outside of Europe)

CONTACT

Slovak Genealogical-Heraldic Society
Nám. J. C. Hronského 1, 036 01 Martin
Phone: +421-43-245 14 59
E-mail: genealogy@snk.sk

BANK CONNECTION

Recipient: Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť
Address: J. C. Hronského 1, 036 01 Martin
IBAN: SK6302000000000017237362
BIC (Swift code): SUBASKBX
Bank: Všeobecná úverová banka, a. s.
Address: M. R. Štefánika 2, 036 01 Martin

POKYNY PRE PRISPIEVATEĽOV GENEALOGICKO-HERALDICKÉHO HLASU

Genealogicko-heraldický hlas je odbornopopularizačný časopis. Usilujeme o to, aby jednotlivé príspevky mali svoju odbornú úroveň a boli súčasne zrozumiteľné a čitateľsky príťažlivé pre širokú verejnosť. Rozsah odborných štúdií by nemal presiahnuť 10 normalizovaných strán. Pri ostatných typoch príspevkov uprednostňujeme menší rozsah. Oceníme, ak správy o nových publikáciách a uskutočnených podujatiach spracujete čo najstručnejšie. V záujme efektívnej spolupráce pri spracúvaní príspevkov, dodržte, prosím, nasledujúci postup.

- 1) Texty spracujte ako samostatný súbor Wordu.
- 2) Vytvorte základný text (bez tabelácie a obrázkov). Ak chcete, vyznačte v ňom rez písma (kurzíva, tučné, ap.), prípadné indexy a exponenty. Všetky ďalšie úpravy technicky komplikujú prácu s textom v redakcii.
- 3) Na záver príspevku pripíšte svoje meno, presnú adresu (vrátane PSČ, e-mailu a pod.), rodné číslo a vaše bankové spojenie.
- 4) Obrázky, grafy a tabuľky spracujte ako samostatné obrázkové súbory vo formáte TIF alebo JPEG (v rozlíšení 300 dpi) alebo ich pripojte v bežnej forme.
- 5) Ak máte osobitné požiadavky na grafickú úpravu svojho príspevku, vytvorte aj verziu graficky upravenú podľa vašich predstáv.

Podklady nám môžete poslať:

- a) elektronickou poštou na adresu:
genealogy@snk.sk
- b) poštou na adresu:
SGHS, Nám. J. C. Hronského 1,
036 01 Martin

Ak chcete poskytnuté materiály vrátiť, upozornite nás na to. Nevyžiadané materiály nevraciamy. Príspevky redakčne upravujeme a honorujeme podľa možností SGHS.

Časopis Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti a Kabinetu genealógie Slovenskej národnej knižnice. Vychádza 2-krát do roka. Predplatné zahrnuté v členskom príspevku.

Ročník 19/2009, číslo 1 – 2.

Zostavovateľ a zodpovedný redaktor:
Mgr. Milan Šišmiš

Redakčná rada:

PhDr. Peter Keresteš
Doc. PhDr. Vladimír Rábik, PhD.
PhDr. Radoslav Ragač, PhD.

Technická spolupráca:

Ivan Bílý
Bc. Jana Luprichová
Ing. Milan Novák

Všetky odborné príspevky v tomto periodiku sú posudzované členmi redakčnej rady a ďalšími odbornými spolupracovníkmi

© Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, Martin 2010

ISSN 1335-0137

**Ď A K U J E M E
Z A 2 %
Z V A Š E J D A N E**

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť

Sídlo: Nám. J. C. Hronského 1.
036 01 Martin
IČO: 14225875
Právna forma:
Občianske združenie
podľa zákona č. 83/1990 Zb.

Informácie a formuláre:
<http://www.genealogy-heraldry.sk/slo/podpora.html>

ŠTÚDIE – ČLÁNKY

- Frederik Federmayer
Archontológia a jej význam pre genealogický výskum **3**
Marek Ďurčo
Rod Rožňovcov z Trenčianskych Mitíc **13**
Richard Drška
Menej známy skalický rod Dubraviusovcov **23**

CIRKEVNÁ HERALDIKA

- Miroslav Glejtek
Cirkevná heraldika v Nitrianskej diecéze **28**

OBČIANSKA HERALDIKA

- Zdenko G. Alexy
Registrácia slovenských erbov v Kanade **36**

ANOTÁCIE – GLOSÝ**39****KRONIKA****59****OHLASY****63****POST SCRIPTUM**

- Kornel Földvári
O mravčekoch **64**

FROM THE CONTENTS**67**

V Ý Z V A

Milí bádatelia!

MÁTE DOMA HISTORICKÚ ERBOVÚ LISTINU?

Vlastníte jej kópiu, odpis, alebo viete o niekom,
kto vlastní takéto dokumenty?
Upozornite nás na ne, prosím.

Tri roky v spolupráci s našimi archívami,
múzeami a ďalšími inštitúciami pripravujeme monumentálny
SÚPIS ERBOVÝCH LISTÍN NA SLOVENSKU.

Dielo chceme v roku 2010 vydať tlačou.

Radi by sme doň zahrnuli aj vyobrazenia erbových listín
z vašich či iných súkromných zbierok.

Ďakujeme vám za akékoľvek informácie.
Poskytnite nám ich, prosím, na adrese:

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť
Nám. J. C. Hronského 1, 036 01 Martin
milan.sismis@snk.sk
Tel.: 043-2451459

Ďalšie informácie nájdete na
www.genealogy-heraldry.sk/slo/supis.html

ARCHONTOLÓGIA A JEJ VÝZNAM PRE GENEALOGICKÝ VÝSKUM

Frederik Federmayer

Problém zaľudnenia našich národných dejín nastolili slovenskí historici už v 70-tych rokoch minulého storočia.¹ Odvtedy sa síce mnohé zmenilo k lepšiemu, avšak jeho aktuálnosť ostáva aj naďalej výzvou pre slovenských historikov aj genealógov.² Práve genealogický výskum a genealogické práce už svojou povahou vracajú do povedomia spoločnosti nové, dosiaľ neznáme osoby z našej minulosti. Prirodzene ide zväčša o ľudí, ktorí nehrali v dejinách „veľké“ úlohy a sú teda pre „veľkú“ historiografiu objektívne nezaujímaví. Niekedy sa však podarí objaviť aj také rody či osoby, ktoré, hoci sa dávno stratili „v prepadlisku dejín“, boli vo svojej dobe osobnosťami. Veríme, že niektoré si časom nájdu miesto aj v učebniciach a historických syntézach. Dnes sa však otázka zaľudnenia týka najmä našich regionálnych dejín, v ktorých je ešte pomerne veľký priestor na biografické či prozopografické bádanie.

Miesto genealogických prác v súčasnej historiografii

Nazdávame sa, že práve genealogický výskum by mohol zohrať podstatnú úlohu v tejto problematike. Otázkou ale ostáva, nakoľko súčasní slovenskí historici čítajú a využívajú genealogickú literatúru. Mnohokrát sa nám totiž zdá, že publikácie z pomocných vied historických stoja skôr na okraji záujmu historickej pospolitosti, čo platí aj o dielach z oblasti genealógie.

Na druhej strane, ak objektívne analyzujeme genealogické práce, zistíme, že za nezáujmom o ne môže neraz stáť samotná úroveň ich spracovania. Genealógie rodov bývajú často písané jednotvárnym spôsobom, čitateľa zahlcujú neuveriteľným množstvom rodopisných faktov, sú preplnené menami, dátumami a názvami lokalít. To by ešte nemusel byť problém, pokiaľ by tieto diela mali racionálne členenie či prehľadné menné indexy. Genealogické práce sú ale mnohokrát akoby zahľadené do seba, nekriticky glorifikujú spracovávané rody, alebo sa do detailov zaoberajú

¹ NOVÁK, J.: *K dejinám genealogického výskumu na Slovensku*. In: ŠIŠMIŠ, M. (ed.): *K dejinám genealogického výskumu na Slovensku*. Martin, 2007, s. 66.

² Významným krokom vpred v tejto oblasti bolo napríklad publikovanie Slovenského biografického slovníka 1 – 6 (Martin 1986 – 1994). Slovník je však orientovaný skôr na naše novšie dejiny, mnohé z osobností ranného novoveku úplne ignoruje. V roku 2002 sme vykonali detailný biograficko-genealogický výskum prvých študentov Trnavskej univerzity. Zistili sme, že zo vzorky takmer tisíc absolventov minimálne dve stovky patrili neskôr k osobnostiam politického, náboženského či kultúrneho života v Uhorsku 17. storočia. Slovenský biografický slovník ich však zachytáva len 29. FEDERMAYER, F.: *Uplatnenie prvých študentov Trnavskej univerzity v uhorskej spoločnosti (1635/36 – 1651/52)*. Dizertačná práca. Bratislava, Historický ústav SAV, 2002.

úzko rodinnými záležitosťami, ktoré nie sú zaujímavé pre širšiu odbornú verejnosť. Najčastejšie sa to prejavuje vtedy, ak je autor citovo, či priamo rodinne viazaný na tému svojej práce. V genealógiách tiež často abscentuje seriózne prepojenie na dejinné udalosti a spoločensko-sociálne zaradenie spracovaných rodov. Problematickým sa mnohokrát ukazuje samotné rozpracovanie portrétov jednotlivých osôb, ktorým chýba hlbší biograficko-historický rozmer. Pre historika nie je prioritne zaujímavé, že Ján bol synom Petra a vnukom Štefana. Niekedy ani to, že sa narodil 30. marca, alebo že mal troch bratov a štyri sestry. Dôležité sú ale informácie o živote danej osoby, akú úlohu zastávala vo vtedajšej spoločnosti a najmä ako vplývali jej rodinné väzby na jej konkrétne konanie, spoločenské vzťahy a životnú kariéru. Myslíme si, že práve v tomto môže byť genealogický výskum pre historika prínosný. Výstupy výskumu by mali prioritne poskytovať informácie pre detailnejšie poznanie spoločenských procesov, pretože mnohé sa v minulosti diali najmä na pozadí rodinných väzieb.

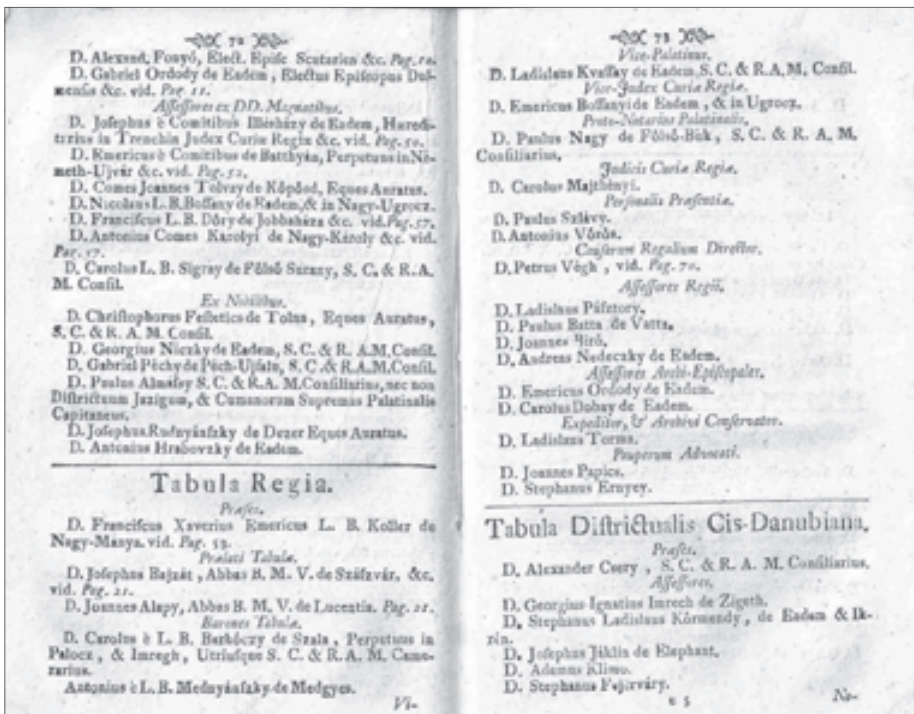
Potreba širšie koncipovaných výskumov

Ako sme už spomenuli vyššie, pre naše dejiny nie je podstatné, aby sa len kvantitatívne zaľudnili novoobjavenými rodmi, rodinami a osobami. Skôr je potrebné tieto osoby obsahovo biograficky naplniť, aby sa dali zaradiť do kontextu dejinných udalostí. Tu však súčasná genealógia či presnejšie mnohí genealógovia často narážajú na svoje limity. Ako východisko sa tradične ponúka širšie koncipované bádanie. Ako sa v minulosti genealóg nezaobišiel bez heraldického či sfragistického výskumu, tak by ani súčasný genealóg nemal podceňovať archontologický, prozopografický a biografický výskum v ich najširšom ponímaní.

V súvislosti s dnes tak populárnym historickým a genealogickým výskumom šľachty by sme na tomto mieste chceli poukázať práve na význam archontológie. Kvalitná prezentácia výsledkov archontologických bádání a najmä ich spojenie s genealógiou môže znamenať významný predel v genealogickom výskume uhorskej nobility. Publikovanie presných zoznamov kráľovských, stoličných, mestských či zemepánskych úradníkov ponúkne totiž genealógom širokú pramenú bazu pre zostavovanie biografii osobností jednotlivých rodov.

Treba však konštatovať, že archontológia je stále pre mnohých bádateľov takmer neznámym pojmom.³ Ide o pomerne mladú disciplínu, ktorá si ešte hľadá svoje miesto medzi historickými vedami. Nemá zatiaľ ustálenú metodológiu a terminológiu si čiastočne vypožičiava z genealógie, dejín správy, či chronológie. Istý, čiastkový historický výskum úradníctva však má u nás pomerne dlhú tradíciu.

³ Archontológia ako samostatná veda sa konštituovala len pomerne nedávno. Jej názov je odvodený z gréčtiny, zo slova *archo* vo význame stáť na čele. V starovekom Grécku sa *archontami* nazývali najvyšší volení hodnostári a sudcovia, strážcovia náboženských kultov, ktorí stáli na čele verejnej správy. Archontológiu podľa stručnej a výstižnej definície popredného maďarského archontológa a historika dejín správy Zoltána Fallenbüchla môžeme označiť za vednú disciplínu histórie, ktorá sa zaoberá hodnostármi a úradníkmi. FALLENBÜCHL, Z.: *Archontológia*. In: KÁLLAY, I. (ed.): *A történelem segéd tudományai*. Budapest 1986, s. 124.

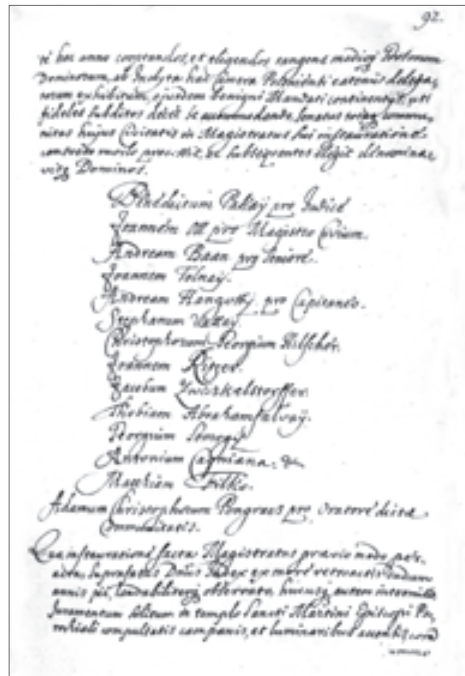
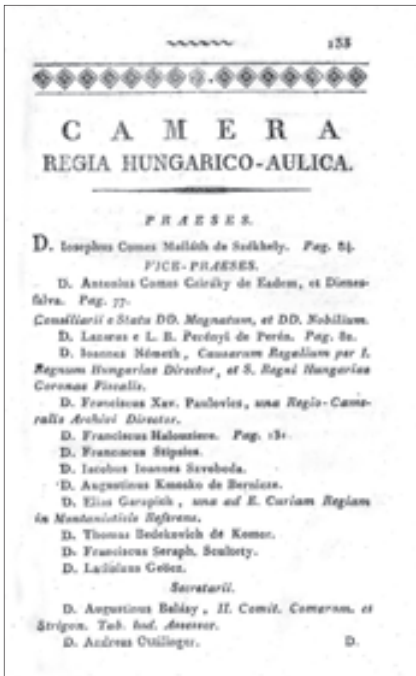
Personálne zloženie kráľovskej súdnej tabule v roku 1764. Repro: Frederik Federmayer

Tradície archontológie

V Uhorsku sa s prvými publikovanými chronologickými evidenciami hodnostárov a úradníkov stretávame už v pomoháčskom období. V 17. a 18. storočí išlo najmä o produkty kráľovských úradov (Uhorská komora, Spišská komora, Uhorská miestodržiteľská rada), ktoré mali evidenčný alebo pamätný charakter. Mnohé zoznamy sa opierali aj o výplatné evidencie úradníkov. Od tereziánskeho obdobia sa v dobových kalendároch publikovali takmer kompletne zoznamy vtedajšieho štátneho úradníctva, ktoré sú dnes neoceniteľnými archontologickými prameňmi (obr. 1, 2).

Pre uhorskú archontológiu sú priekopníckymi práce polyhistora Mateja Bela, ktorý vo svojich Notíciách uverejňoval aj zoznamy županov, podžupanov a iných vyšších stoličných úradníkov, ako aj dielo historika Andreja Lehotzkého o uhorských rodoch a krajinských hodnostároch.⁴

⁴ V Belových Notíciách boli publikované najmä prehľady stoličných hodnostárov a úradníkov. BEL, M.: *Notitia Hungariae novae historico-geographica* 1 – 5. Vindobona 1735 – 1742; BEL, M.: *Turčianska stolica*. Martin 1989, prehľad na s. 38 – 40; TIBENSKÝ, J. (ed.): *Bratislava Mateja Bela*. Bratislava 1984, prehľady na s. 151 – 156, 206 – 210; LEHOTZKY, A.: *Stemmatographia nobilium familiarum regni Hungariae* 1 – 2. Posonium 1798.

Vedúci predstavitelia Uhorskej dvorskej komory v roku 1819. Repro: Frederik Federmayer
Záznam o zvolení mestského magistrátu Prešporka z roku 1673. Foto: Archív hlavného mesta
SR Bratislava

Z osvietených prác vynikli najmä diela dobových historikov. Zoznamy uhorských palatínov, ostrihomských arcibiskupov, jágerských biskupov a tureckých sultánov publikoval jezuita Mikuláš Schmitth. Na ne nadviazali práce o uhorských županoch, komorských úradníkoch a krajinských hodnostároch autorov Karola Wagnera, Ignáca Martina Lendvaia a komorského archívára Martina Juraja Kovačiča.

Z autorov 19. storočia treba spomenúť Františka Csergheóa a jeho dielo o histórii a personálnom obsadení zadunajskej dištriktuálnej súdnej tabule (vyšlo v roku 1824). V 19. a 20. storočí sa archontologické témy často objavujú ako doplnky v genealogických prácach o uhorskej šľachte. Zvyšný záujem o regionálne, najmä stoličné dejiny sa koncom 19. storočia prejavil vo vydaní viacerých monografií jednotlivých stolic (žúp) Uhorska. Za zmienku stojí predovšetkým monumentálne, avšak nekompletné dielo editora Samuela Borovszkého *Magyarország vármegyei és városai*. Vydané bolo pri príležitosti milénárneho výročia Uhorska a v jeho jednotlivých dieloch nachádzame aspoň rámcovo spracované zoznamy stoličného úradníctva od stredoveku až do konca 19. storočia.⁵

⁵ FALLENBÜCHL, ref. 3, s. 125.

V prvej polovici 20. storočia sa v uhorskej, resp. maďarskej historickej spisbe sporadicky objavujú aj menšie monografie, ktoré majú tematicky i obsahovo výsostne archontologický charakter, hoci samotní autori ich za archontologické ešte nepovažovali.⁶

Archontologické bádanie v súčasnosti

Na Slovensku sa historici archontologickému bádaniu intenzívnejšie venujú len v poslednom období. Zatiaľ sa zväčša chápe ako doplnok k výskumom v oblasti dejín správy, diplomatiky, resp. genealógie.⁷ Samostatná archontologická monografia u nás zatiaľ nevyšla.

Keďže v našich archívoch chýbajú významnejšie fondy celouhorských krajinských úradov, ťažiskom budúceho bádania na Slovensku by mala byť regionálna archontológia. Myslíme na spracovanie nižších kráľovských úradov (napr. siete tridsiatkových, poštových a solných úradov), ako aj na veľmi dôležitý personálny výskum stoličnej správy. Nesmieme tiež zabúdať, že na území dnešného Slovenska ležala podstatná časť najvýznamnejších uhorských slobodných kráľovských a banských miest. Práve personálne obsadenie mestských samospráv je u nás stále ešte pomerne neznáme, čo vytvára priestor pre významné archontologické témy (obr. 3). Chýba tiež ucelená slovensky písaná práca o štruktúre banskej správy a jej personálnom zložení. Takmer nepreskúmané zostáva tiež úradníctvo zemepánskych panstiev na Slovensku, hoci vieme, že popri stoličnej správe bola práca v zemepánskej správe a na dvoroch magnátov najčastejším spôsobom obživy nižšej šľachty. Dôležité budú najmä výskumy v pomoháčskom období, kedy na našom území ležali panstvá najvýznamnejších uhorských krajinských hodnostárov, vrátane takmer všetkých palatínov.

O významný krok vpredu v archontologickom výskume sú v súčasnosti naši južní susedia, ktorí kontinuálne nadviazali na uhorské výskumy v tejto oblasti.

⁶ FABRICIUS, E.: *Nyitra vármegye föispánjai és alispánjai az árpádok korától*. Budapest 1943.

⁷ Archontologické prehľady nachádzame prevažne v prílohách štúdií z dejín správy alebo genealógie. Ide najmä o prehľady regionálnych úradníkov v stoličnej, prípadneestskej správe. FEDERMAYER, F.: *Leopold Peck (1560 – 1625), uhorský kráľovský pokladník a jeho rodina*. In: CZOCH, G. (ed.): Kapitoly z dejín Bratislavy. Bratislava 2006, s. 150 – 194 (prehľady na s. 185 – 188); FEDERMAYER, F.: *Rody starého Prešporka. Genealogický rozbor a topografia mesta podľa súpisu z roku 1624*. Bratislava, 2003, prehľady na s. 39 – 40; BODNÁROVÁ, Katarína. *Notári a pisári v službách mesta Bratislavy na začiatku novoveku*. In: Slovenská archivistika, 42, 2007, č. 1, s. 15 – 38 (prehľady na s. 47 – 48); POSPECHOVÁ, P. – SPIRITZA, J.: *O notároch a podnotároch Modry, Pezinka a Svätého Jura v 17. storočí*. In: Slovenská archivistika, 39, 2004, č. 1, s. 59 – 78 (prehľady na s. 75 – 77); KERESTES, P.: *Najstarší kongregačný protokol Nitrianskej stolice a jej správa v rokoch 1572 – 1607*. In: Slovenská archivistika, 42, 2007, č. 1, s. 31 – 50 (prehľady na s. 47 – 48); NOVÁKOVÁ, V.: *Nitrianska stolica do roku 1526 (vývoj správy a spisomňovania)*. In: Slovenská archivistika, 19, 1984, č. 2, s. 35 – 58 (prehľad na konci štúdie); NOVÁKOVÁ, V.: *Vývoj správy a spisomňovania v Abovskej stolici do roku 1526*. In: Slovenská archivistika, 27, 1992, č. 2, s. 56 – 79 (prehľad na konci štúdie); GRAUS, I.: *Mestský notár v Banskej Bystrici*. In: RAGAČOVÁ, J. (ed.): *Diplomatická produkcia v stredovekom meste*. Bratislava 2005, s. 102 – 119; DUCHON, M.: *Mestské elity v Pezinku v ranom novoveku*. In: POSPECHOVÁ, P. (ed.): *Bozen ... Pezinko 1208 – 2008*. Pezinko 2008, s. 99 – 106.

Vedecká archontológia sa tam intenzívne pestuje už viac desaťročí a zreteľnejšie je aj jej spojenie s genealogickým a historickým výskumom.⁸ V poslednom období vyšlo v Maďarsku viacero monografií a rozsiahlych vedeckých štúdií s podrobnými prehľadmi uhorských krajinských, stoličných a mestských úradníkov.⁹ Keďže najvyššie kráľovské úradníctvo obdobia feudalizmu bolo už celkom dobre spracované, maďarskí archontológovia sa začínajú orientovať popri regionálnych výskumoch už aj na výskumy úradníkov 19. – 20. storočia, vrátane správ hospodárskych podnikov, bánk a pod.¹⁰

K prezentácii výsledkov archontologického výskumu

Jedným zo zásadných problémov súčasnej archontológie je spôsob prezentácie získaných výsledkov tak, aby boli prístupné a využiteľné historikmi v čo najväčšej miere. Potenciál využitia týchto informácií je pomerne široký. Ide o vynikajúce podklady k výskumom v oblasti pomocných vied historických, najmä genealógie, chronológie, historickej štatistiky, heraldiky, faleristiky, prozopografie, biografii, ale aj k výskumom dejín správy, úradov, spoločnosti a výskumov historicko-sociologických. Z hľadiska samotnej historiografie sú archontologické informácie neoceniteľné najmä pri poznávaní spoločenských a politických elít v každom období dejinného vývoja.

Finálnym cieľom práce archontológa by malo byť zostavenie kompletných zoznamov personálneho obsadenia skúmaných úradov, postov, hodností alebo funkcií. Výsledky výskumu sa zvyčajne publikujú vo forme archontologických prehľadov, ktoré majú v súčasnosti najčastejšie formu jednoduchých schematických tabuliek.

⁸ Z maďarských historikov sa po teoretickej stránke archontológii intenzívne venovali napr. Pál Engel (stredovek) a už spomenutý Zoltán Fallenbüchl (novovek), z mladších autorov napríklad Géza Pálffy (vojenstvo) a István Németh (mestská správa).

⁹ FALLENBÜCHL, Z.: *Magyarország föméltóságai*. Budapest 1988; tenže: *Magyarország főispánjai 1526 – 1848*. Budapest 1994; tenže: *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon*. Budapest 2002; MOLNÁR, A. (ed.): *Zala megye archontológiája 1138 – 2000*. Zalaegerszeg 2000. Z významnejších archontologických štúdií treba spomenúť: GECSÉNYI, L.: *Győr megye közigazgatása és tiszttikara a XVII. században*. In: *Levéltári szemle*, 38, 1988, č. 3, s. 14 – 34; FALLENBÜCHL, Z.: *A Magyar kamara tisztségviselői a XVII. században*. In: *Levéltári közlemények*, 39, 1968, č. 2, s. 233 – 268; tenže: *A Magyar Kamara tisztségviselői a XVIII. században*. In: *Levéltári közlemények*, 41, 1970, č. 2, s. 259 – 336; tenže: *A Szepesi Kamara tisztségviselői a XVII. – XVIII. században*. In: *Levéltári közlemények*, 38, 1967, č. 2, s. 193 – 268; tenže: *A Magyar Kamara tisztségviselői II. Józseftől a polgári forradalomig 1780 – 1848*. In: *Levéltári közlemények*, 43, 1972, č. 2, s. 323 – 395; tenže: *A XVIII. századi magyar archontológia*. In: *Levéltári közlemények*, 64, 1990, č. 1 – 2, s. 3 – 21; BENDA, K.: *A királyi Magyarország tisztai címirta 1607 – 1608*. In: *Levéltári közlemények*, 43, 1972, č. 2, s. 265 – 326; PÁLFFY, G.: *Archontológiai kézikönyv vagy szárad eleji ismereteink összegzése?* In: *Fons*, 2, 1995, č. 1, s. 99 – 111; tenže: *A Veszprémi végvár fő- és vicekapitányainak életrajzi adattára (16. – 17. század)*. In: TÓTH, G. P. (ed.): *Veszprém a török korban*. Veszprém 1998, s. 91 – 188; PÁLFFY, G.: *Die Türkenabwehr in Ungarn im 16. und 17. Jahrhundert – ein Forschungsdesiderat*. In: *Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse*, 137, 2002, č. 1, s. 99 – 131; SUNKÓ, A.: *Az erdélyi fejedelmi testőrség archontológiája a XVI. században*. In: *Fons*, 1, 1994, č. 2, s. 186 – 214.

¹⁰ FALLENBÜCHL, ref. 3, s. 132 – 134.

Ich obsah a štruktúra závisia od témy (predmetu) a najmä hĺbky archontologického výskumu. Najrozšírenejšími typmi archontologických prehľadov sú tie, ktoré publikujú postupnosť personálneho obsadenia úradu v istom období. Výstupom môže byť zoznam radený chronologicky alebo abecedne (príklad 1).

Príklad 1. Personálne obsadenie úradu prešporského richtára v rokoch 1600 – 1610

Chronologický prehľad:

1600: *Krištof Tschatter*

1601 – 1602: *Martin Schödl*

1603 – 1605: *Ján Offner*

1606 – 1608: *Matej Partinger*

1609: *Krištof Tschatter*

1610: *Martin Schödl*

Abecedný prehľad:

Offner Ján: 1603 – 1605

Partinger Matej: 1606 – 1608

Schödl Martin: 1601 – 1602, 1610

Tschatter Krištof: 1600, 1609

Iný typ prehľadu môže prierezovo zachytávať personálne zloženie celého úradu (inštitúcie) v istom roku alebo krátkom časovom úseku (príklad 2). Jeho úlohou je poskytnúť komplexnú informáciu o úradníkoch príslušného úradu v danom období. Publikovanie tohto prehľadu sa však nezaobíde bez detailného poznania členenia a funkčnej štruktúry samotného úradu.

Príklad 2. Personálne zloženie prešporského magistrátu v roku 1600

Richtár: *Krištof Tschatter*

Mešťanosta: *Matej Partinger*

Mestský kapitán: *Juraj Puesch*

Senátor senior: *Ján Schrembsner*

Senátori: *Ján Aichinger, Andrej Haindl, Ján Offner, Gašpar Maurach, Martin Schödl, Ján Hartll, Wolfgang Gilligh, Ján Pfinzinger, Rudolf Maurach*

Mestský komorník: *Jakub Auer*

Mestský notár: *Michal Marthius*

Niektoré funkcie neboli spojené s jedinečným úradom, ale naopak s podobnými či rovnakými úradmi, ktoré pôsobili v rôznych častiach krajiny (napr. tridsiatkové stanice, poštové úrady či magistráty miest). V takýchto prípadoch sú vhodné prehľady, ktoré zachytávajú obsadenie príslušných úradov na určitom vymedzenom území, napr. v historickom regióne, stolici či okrese (príklad 3).¹¹

¹¹ Zostavovanie týchto prehľadov však veľmi komplikuje skutočnosť, že do tej istej funkcie mohli byť v každom z úradov volení a menovaní úradníci v rôzne dni kalendárneho roka, ako to bolo napríklad pri voľbách richtára.

Príklad 3. Personálne obsadenie richtárskeho úradu v slobodných kralovských mestách Bratislavskej stolice v roku 1650

Prešporok: *Gregor Tallián*

Trnava: *Mikuláš Belussy*

Modra: *Ján Marthius*

Pezinok: *Andrej Grün*

Svätý Jur: *Eliáš Baldauff*

Výnimočne sa objavujú aj práce, kde sa tieto posledné dva typy prehľadov kombinujú. Ako príklad môže poslúžiť nie celkom dotiahnutá, ale napriek tomu priekopnícka štúdia K. Bendu, ktorý sa snažil komplexne priblížiť úradníctvo v celom Uhorsku v rokoch 1607 – 1608.¹²

V troch vyššie uvedených základných typoch archontologických prehľadov sa zvyčajne v tabuľkách uvádza len meno a priezvisko hodnostára alebo úradníka (ak išlo o šľachtica aj titul a šľachtický predikát) a roky, kedy daný úrad zastával. Tento typ prehľadu je jednoducho zostaviteľný a preto v odbornej archontologickej literatúre pomerne obľúbený.

Moderná archontológia sa však v budúcnosti nemôže uspokojiť len s publikovaním jednoduchých zoznamov úradníkov, ktoré nás oboznamujú iba s minimom informácií o dotýčajných osobách. Aby boli archontologické informácie využiteľné aj pre príbuzné výskumy (napr. genealogické, historicko-štatistické, historicko-sociologické a výskumy dejín správy), je potrebné zaoberať sa sledovanými úradníkmi a hodnostármi podrobnejšie, najmä z genealogického a biografického hľadiska. Podľa názoru popredných maďarských archontológov, ak chceme detailnejšie poznať skúmaných úradníkov, mali by sme sa pri vypracúvaní archontologických prehľadov sústrediť nielen na to, ako sa príslušní úradníci volali, ale čím aj v skutočnosti boli.¹³ Samotný archontologický výskum to síce výrazne predĺži a skomplikuje, avšak takéto podrobné a komplexné informácie publikované formou štruktúrovaných biografických textov či hesiel – tzv. archontologicko-biografických profilov, budú mať širšie využitie.

Profily rozčlenené na viacero častí (rubriky, blokov) by mali podrobne, ale zároveň výstižne informovať o osobe úradníka (hodnostára). Mali by sme v nich nájsť údaje o jeho priezvisku, narodení a úmrtí, vzdelaní, etnicite a konfesionalnej príslušnosti, rodinných a majetkových pomeroch a bydlisku. Heslo by malo obsahovať primárne informácie o pôsobení osoby nielen v spomínanom úrade, ale aj pred a po jeho vykonávaní. Nemali by v ňom chýbať ani zmienky o prípadných pamiatkach na úradníka (úradných zápisoch z jeho pera, erboch, pečatiach, portrétoch, náhrobníkoch – príklad 4).

¹² BENDA, ref. 9, s. 265 – 326.

¹³ FALLENBÜCHL, ref. 3, s. 126 – 127.

Príklad 4. Archontologicko-biografický profil prešporského richtára Mateja Partingera

Meno, priezvisko a jeho varianty: Matej Partinger (Pertinger)

Dátum a miesto narodenia: okolo 1550, Bratislava

Dátum a miesto úmrtia: 1612, miesto neznáme

Miesto pochovania: pravdepodobne farský kostol sv. Martina v Bratislave, kde boli pochovaní niektorí jeho príbuzní

Pôvod predkov, etnická príslušnosť: nemecká, predkovia mali ríšsko-nemecký pôvod, do Uhorska prišli v 1. polovici 16. storočia

Rodičia a súrodenci: otec Krištof Partinger (†1562), prešporský patricij, člen senátu, matka Katarína

Vlastná rodina: štyrikrát ženatý, prvá manželka Barbora Offnerová, druhá Anna Schöndlová, tretia Rozina, štvrtá Žofia, dcéra komorského radcu Valentína Ernleitnera; z jeho potomstva sa dospelosti dožilo 8 detí – synovia Ján, Eliáš, Krištof, Juraj, dcéry Anna, Barbora, Katarína a Zuzana

Vzdelanie: neznáme, v detstve takmer určite navštevoval miestnu mestskú školu

Zamestnanie: mäsiarsky majster, neskôr zámožný obchodník s dobytkom

Bydlisko: rožný dom Michalskej a Prepoštskej ulice (bývalá kráľovská kúria v Bratislave, neskôr palác de Pauliho); bol vlastníkom významnej časti tohto domu, ktorý bol pravdepodobne jeho rezidenciou

Majetkové pomery: podiely v ďalších 2 domoch vo vnútornom meste, 1603 kúpil menší dom na predmestí Bratislavy na Vysokej ulici, vlastnil aj rozsiahle vinice v Bratislave

Sociálna (stavovská) príslušnosť: príslušník najbohatšej vrstvy prešporského patriciátu, pred 1591 získal šľachtický titul, 1616 jeho synovia publikovali nobilitačné privilégium v Bratislavskej stolici

Náboženská príslušnosť: v mladosti katolík, v dospelosti stúpenec reformácie, člen bratislavskej evanjelickej cirkvi a. v.

Verejné (úradné) funkcie: 1581 – 1582 mestský komorník v Bratislave, 1587 mestský špán vo Vajnorochoch, od 1588 člen mestského senátu v Bratislave, zastával funkcie richtára (1592, 1593, 1594, 1595, 1606, 1607, 1608), mešťanostu (1599, 1600) a senátora seniora (od 1604)

Pamiatky: autor zápisov vo viacerých úradných knihách mestského magistrátu; pečate z rokov 1582, 1591, 1592, 1602; v roku 1582 používal meštiansky znak s volskou hlavou (symbolom mäsiarov) v renesančnom štíte, po nobilitácii šľachtický erb (doložený na pečatiach z rokov 1591, 1592, 1602): delený štít, v hornom poli doprava kráčajúci grif, dolné pole trikrát farebne delené, rozbité klinom na dve časti, v kline hviezdička, nad štítom turnajská prilba s prikrývadlami po stranách, klenot: medzi dvoma farebne delenými sloními chobotmi od pása vyrastajúci, doprava obrátený grif (zafarbenie uvádza uhorský Siebmacher)

Vypracúvanie podrobných archontologických profilov si však zatiaľ nenašlo veľa priaznivcov. Nielen pre nerozvinutosť archontologicko-biografických výskumov u nás, ale aj pre veľké nároky na takto široko koncipované bádanie. Posledný príklad v tejto štúdií preto publikujeme s nádejou, že bude inšpirovať ďalších bádateľov.¹⁴ Veríme totiž, že archontológia, táto pomerne nová vedná disciplína či výskumná oblasť, si čoskoro nájde početných priaznivcov aj na Slovensku.¹⁵

¹⁴ Keďže ide len o ukážku, v profile neuvádzame poznámkový aparát (vo vlastných heslách však bude vhodný).

¹⁵ Výskum k tejto štúdií bol podporený grantom Archontológia slovenských/uhorských dejín – VEGA 2/7174/7.

ROD ROŽŇOVCOV Z TRENČIANSKÝCH MITÍC

Marek Ďurčo

Šľachtický rod Rožňovcov obýval pôvodne stredoveký kaštieľ v Trenčianskych Miticiach (okres Trenčín), kde bolo sídlo ich panstva. Pôvod kaštieľa sa podľa výskumov datuje do 14. storočia.¹ V odbornej literatúre sa Rožňovcom venoval I. Nagy,² A. Fekete Nagy,³ B. Varsik,⁴ F. Federmayer⁵ a M. Hromník.⁶ Ich počiatky v dnešných Trenčianskych Miticiach sú dosť nejasné a nejednoznačné. M. Hromník ich spája s jestvovaním mýtnej stanice v Miticiach, kde na výbere mýta zbohatli. Na základe analýzy listiny z roku 1269 tvrdí, že Rožňovci sa pokladali za priamych potomkov Reinolda, syna Reinolda, ktorý získal majetok v chotári Trenčianskeho Jastrabia po tatárskom vpáde.⁷ Obe tvrdenia považujeme za málo presvedčivé. Len dodatočný archívny výskum, prípadne archeologický prieskum v chotári Trenčianskych Mitíc by mohol potvrdiť existenciu mýtnej stanice v Trenčianskych Miticiach.

Najstaršie rody

Prvé zmienky o zemianskych rodoch na území Trenčianskych Mitíc siahajú do konca 12. storočia. Za nitrianskeho biskupa Eduarda (1183 – 1195) šľachtic Nádaš, ktorý zomrel bez mužského dediča, daroval biskupstvu testamentom (*testamenti titulo dereliquit*) štvrtinu svojho majetku v Miticiach (*Mita*). Testament sa nezachoval.⁸ V roku 1210 pri ohraničovaní biskupského majetku v Miticiach (*Mita*) sa spomínajú zemaniam Vadislav, jeho príbuzní (*propinqui*) a hradný vojak (*jobagión*) Sokol, ktorý uzatvoril s nitrianskym biskupom Jánom (1204 – 1223) kúpnopredajnú

¹ KRIŽANOVÁ, E. – TAKÁTSOVÁ, J.: *Považské kaštiele z okolia Trenčína*. In: Pamiatky a múzea 3/1997, s. 34. Porov. *Súpis pamiatok na Slovensku* 3. Bratislava 1969, s. 301. Matej Bel v Noticiách Trenčianskej stolice píše, že Rožňove Mitice boli kedysi majetkom Rožňovcov a ich pomenovanie je od nich odvodené. Porov. Štátny archív v Nitre (ďalej ŠA Nitra), f. Aurel Rutšek, *Matthiae Belli Notitia Hungariae novae historico-geographica partis primae cis-Danubianae. Tomus V. Comitatus Trencsinienensis*, s. 379.

² NAGY, I.: *Magyarország családai és névmékrendi táblálkkal*. 8. Pest 1861, s. 769 – 770, heslo Roson; KEMPELEN, B.: *Magyar nemes családok* 9. Pest 1862, s. 151, heslo Roson.

³ FEKETE NAGY, A.: *A Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* 4. *Trencsén vármegyé*. Budapest 1941, s. 348 – 351; porov. *Levélári közlemények*, 15, 1937, s. 234 – 235.

⁴ VARSIK, B.: *Otázky vzniku a vývinu slovenského zemanstva*. Bratislava 1988, s. 126.

⁵ FEDERMAYER, F. – PONGRÁČ, D.: *Lexikón erbov šľachty na Slovensku* 1. *Trenčianska stolica*. Bratislava 2000, s. 207.

⁶ HROMNÍK, M.: *800 rokov Trenčianskych Mitíc*. Trnava 1995, s. 16; HROMNÍK, M.: *Trenčianske Jastrabie v dejinách do roku 2000*. Bratislava 1999, s. 27 – 28.

⁷ HROMNÍK, M.: *800 rokov*, s. 16.

⁸ MARSINA, R.: *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae* 1. Bratislava 1971, č. 164, s. 129 – 130. Porov. ŠA Nitra, Zbierka cirkevných matrík, č. 671, matrika rímskokatolíckej farnosti Trenčianske Mitice (1714 – 1763), s. 13 – 15. Tu je odpis tejto listiny zo začiatku 18. storočia.

Pečate Rožňovcov z rokov 1549 a 1590 (Turul, 1909, s. 87)

zmluvu.⁹ V listine z roku 1269 je len krátka správa o šľachticoch z Mitíc (*nobiles de Mytha*).¹⁰ V dôsledku drobenia a dedenia zemianskeho majetku v Miticiach (*praedium Mita*) už v 14. storočí sa Mitice delili na tri: Kostolné Mitice (kde vlastníkom obce bol nitriansky biskup), Zemianske (prípadne Prostredné) Mitice, ktoré boli kuriálnou obcou viacerých drobných zemianskych rodov a Rožňové Mitice, ktoré sa stali sídlom panstva Rožňovcov v 15. a 16. storočí.

Rožňovci

Z pramenného materiálu sa len veľmi ťažko dá vyskúmať, či Rožňovci boli priami potomkovia Vadislava, prípadne Sokola, ktorí sú doložení už v roku 1210. Krátka správa v listine z roku 1269 o zemanoch z Mitíc sa s veľkou pravdepodobnosťou netýkala šľachtického rodu Rožňovcov, ale ide o prvý historický záznam, ktorý dokazuje prítomnosť viacerých zemianskych rodín v Zemianskych Miticiach, ak si bližšie všimneme smer reambulácie zaniknutej osady Višňové (v chotári dnešného Trenčianskeho Jastrabia).

Nevieme s určitosťou povedať, či Rožňovci boli potomkami hradských vojakov alebo domácej šľachty, prípadne či boli nobilitovaní za nejaké, najmä vojenské zásluhy do šľachtického stavu. Ich pôvod zostáva zatiaľ nevyjasnený, pretože prvé priame písomné zmienky o ich reálnej existencii pochádzajú až zo začiatku 15. storočia. Možeme sa len neurčito domnievať, že pôvodne kráľovský majetok v dnešnom Trenčianskom Jastrabí, ktorý patril pod správu Trenčianskeho hradu, im bol darovaný uhorským kráľom za bližšie nešpecifikované zásluhy. V susedstve kuriálnej obce Zemianske Mitice si v stredoveku vybudovali opevnený kaštieľ (hrádok), ktorý sa stal základom ich prekvitajúceho panstva najmä na prelome 15. a 16. storočia. Pri výskume sme nenašli písomné podklady, ktoré by bližšie vysvetľovali pôvod a ety-

⁹ Tamže. Porov. LUKAČKA, J.: *Vývin osídlenia stredného a severného Ponitria do začiatku 15. storočia*. In: Historický časopis, 33, 1985, č. 6, s. 823, 827, 830.

¹⁰ Štátny archív v Bytči (ŠA Bytča), f. Ilešházi Trenčín – patrimonium, inv. č. 78, šk. 29, confirmácia listiny z 3. 3. 1521, ktorou Vladislav Jagelovský na základe predloženej listiny uhorského kráľa Belu IV. z roku 1269 potvrdzuje vlastnícke práva Klimenta Rožňa v Trenčianskom Jastrabí. Analýze listiny sa venoval a jej preklad uverejnil HROMNÍK, M.: *Trenčianske Jastrabie*, s. 21 – 23, 30 – 31. Nepresný preklad publikoval aj HORŇÁK, R.: *Trenčianska Turná. Monografia obce, 2. časť*. Liptovský Mikuláš 1999, s. 8.

mológiu ich priezviska. Vychádzajúc z historickej slovnej zásoby usudzujeme, že bolo odvodené od slovanského slova ražeň vo význame na konci zaostrenej železnej tyče alebo meča(?).¹¹ V ich erbom znaku z polovice 16. storočia sa meč vložený do ruky ako symbol šľachtica nachádzal.¹²

Najstaršia písomná zmienka o Rožňovcoch vo farnosti Trenčianske Mitice sa viaže k roku 1425, kedy dal Rosvald Rožeň v chotári Trenčianskeho Jastrabia postaviť kamenný kostol Nanebovzatia Panny Márie.¹³ Fundoval ho a hospodársky zabezpečil tak, že na jeho podporu a zveľadenie poskytol niekoľko polí.¹⁴

V roku 1454 sa v listine nitrianskej kapituly spomína Benedikt Rožeň z Mitíc.¹⁵ V roku 1463 za udatnosť v boji, v ktorom „preliat aj svoju krv“, daroval kráľ Matej Korvín Prokopovi Rožňovi, synovi Mateja, celé územie Trenčianskeho Jastrabia.¹⁶ Svedkami tohto aktu boli Pavol, Ondrej, Valentín, Maurícius, Havel a Ján z Prostredných Mitíc, Martin, František, Štefan a Benedikt Rožňovci z Mitíc, Žigmund Potvor z Dežeríc, Ján zo Šimonovian, Pavol z Motešíc a Imrich z Chlievan.¹⁷

V roku 1494 Ladislav a Rosvald, synovia Ondreja Rožňa z Mitíc, dali v Kostolných Miticiach postaviť kamenný (gotický) kostol zasvätený svätému Jurajovi. Dodnes sa v jeho sakristii zachovalo kamenné pastofórium (výklenok na úschovu eucharistie) s nápisom *Salve sancta facies nostri redemptoris* (Buď pozdravená svätá tvár nášho Vykupiteľa) v gotickej miniskule, ktoré pripomína túto udalosť.¹⁸ V roku 1500 dali Rožňovci ako svetskí patróni do lode tohto kostola vpísať rok jeho výstavby a svoje mená. Dosvedčuje to aj kanonická vizitácia z roku 1729.¹⁹

¹¹ *Historický slovník slovenského jazyka* 5. Bratislava 2000, s. 29.

¹² FEDERMAYER, F. – PONGRÁČZ, D.: *Lexikón erbov šľachty na Slovensku 1. Trenčianska stolica*. Bratislava 2000, s. 207.

¹³ ŠA Nitra, Zbierka cirkevných matríc, č. 671, matrika rímskokatolíckej farnosti Trenčianske Mitice (1714 – 1763), s. 1. Zápis o tom vyhotovil niekedy v 80-tych rokoch 18. storočia miestny farár Štefan Šuba, ktorý mal v tom čase pravdepodobne v rukách nejaké listinné doklady o Rožňovcoch. Porov. ĎURČO, M.: *Patrociniá kostolov v Nitrianskej diecéze do konca 18. storočia ako prejav miestnej úcty*. In: Ružomberký historický zborník 2. Ružomberok 2008, s. 106; ĎURČO, M.: *Kanonická vizitácia ako doklad k lokálnym dejinám (2). Dejinný vývoj farnosti Trenčianske Mitice*. In: Slovenské národné noviny, 19 (23), 2008, č. 17, s. 8.

¹⁴ Jedno pole o výmere 7 saputov sa nachádzalo pri Kráľovskej ceste na kopci zvanom *Nazahaj*, druhé o výmere 2 saputov *Na košťalovském*, tretie s výmerou 4 saputov tiež na *Nazahaji* a vyklčované pole o výmere 1,5 saputa *Na ihrščí kopánka*. Z týchto 14,5 saputov dostával kostol v Jastrabí na svoje zveľadenie každý piaty snop. Diecézny archív v Nitre (ďalej DA Nitra), kanonická vizitácia farnosti Trenčianske Mitice z 9. 10. 1729. Saput bola objemová miera na sypaniny, korec. Porov. *Historický slovník slovenského jazyka* 5. Bratislava 2000, s. 220.

¹⁵ BERNÁTOVÁ, V.: *Stredoveké listiny magistrátu mesta Trenčína a ich spracovatelia*. In: Slovenská archivistika, 41, 2006, č. 2, s. 3 – 21.

¹⁶ ŠA Bratislava, Rod Mitických z Trenčianskych Mitíc.

¹⁷ Tamže.

¹⁸ DA Nitra, Parochiae dioecesis Nitriensis, 54/II (farnosť Kostolné Mitice), kanonická vizitácia z 22. 5. 1829

¹⁹ „*Navis ecclesiae tota asseribus tabulata variis picturis decorata, in quo annus erectionis specificatur 1500 patrocinio p. p. dominorum condam Ladislai et Rosvaldi filiorum Andreae*

Rožňovcov možno s veľkou pravdepodobnosťou pokladať aj za objednávateľov zvonov do farského kostola v Kostolných Miticiach. V roku 1451 bol v zvonici tohto kostola osadený trojcentový zvon zasvätený Panne Márii²⁰ a v roku 1519 osemcentový zvon zasvätený svätému Jurajovi. Na korpuse bol nápis: *Sancte Georgi martir ora pro nobis* (Svätý Juraj, mučeník, oroduj za nás).²¹

Rožňovci v Trenčíne a širšom okolí

V roku 1493 šľachtici Kliment, Osvald a Ladislav Rožňovci kúpili v Trenčíne dom. V roku 1494 tu Kliment a Ladislav kúpili ďalší dom a majer.²² V roku 1501 sa títo dvaja sporili o akýsi dom v Trenčíne so Šimonom Hulmanom.²³ V listinách zo 6. novembra 1499 a 13. apríla 1508 sa Ladislav Rožeň spomína ako zeman *de Mitha*²⁴ a *de Mythycz*.²⁵ V roku 1510 zastával funkciu podžupana Trenčianskej stolice.²⁶

V roku 1504 sa uvádza, že kňaz Blažej ako rektor oltára svätého Jána Krstiteľa vo farskom kostole v Trenčíne predal v mene svojho brata Klimentovi, Ladislavovi a Osvaldovi Rožňovcom za 60 zlatých uhorskej meny časť Viesky.²⁷ V roku 1505 istý Vavrinec Šiken, syn Adama, v mene svojho brata Ondreja a iných predal Klimentovi a Ladislavovi Rožňovi *de Roson Mitha* za 40 zlatých celý svoj vlastnícky podiel v Zemianskych Miticiach (*Közep Mitta*).²⁸ Listinou zo 16. novembra 1516 kráľ Vladislav Jagelovský prikázal turčianskemu konventu, aby Klimenta a Ladislava Rožňovcov uviedol do vlastníctva dedín Veľká Naporadza, Malá Naporadza a Lúčka v Trenčianskej stolici.²⁹

Rozon primorum ecclesiae huius fundatorum, pavimentata vero est cemento. DA Nitra, kanonická vizitácia farnosti Trenčianske Mitice z 9. 10. 1729, s. 64.

²⁰ DA Nitra, Parochiae dioecesis Nitriensis, 54/II (farnosť Kostolné Mitice), kanonická vizitácia z 22. 5. 1829

²¹ DA Nitra, Rekvirovanie zvonov, fasc. Trenčianske Mitice, správa farára Antona Ceizela zo 16. 5. 1917; pozri SPIRITZA, J.: *Biografický slovník zvonolejárrov činných na Slovensku v druhom tisícročí*. Bratislava 2002, s. 43, heslo Ján Koch. Posledný výskum stredovekých nápisov v tomto regióne robila RAŠIČOVÁ, M.: *Epigrafické pamiatky v okrese Trenčín do roku 1850*. In: *Slovenská archivistika*, 43, 2008, č. 2, s. 27 – 57.

²² Štátny archív v Bratislave, pobočka Trenčín (ŠA Trenčín), Magistrát Trenčín, Mestská kniha, fol. 63 r, 64 r.

²³ ŠIŠMIŠ, M. (zost.): *Trenčín. Vlastivedná monografia 1*. Bratislava 1993, s. 63.

²⁴ LUKINICH, I.: *A podmanini Podmaniczky család oklevéltára 1*. Budapest 1937, č. 178, s. 340 – 341.

²⁵ Tamže, č. 277, s. 538 – 541.

²⁶ Tamže, č. 299, s. 579 – 582. Porov. DOHNÁNYI, L.: *Dejiny trenčianskeho hradu a vývoj bývalého slobodného kráľovského mesta Trenčina*, strojopis, s. 176 (xerokópia uložená vo Verejnej knižnici Michala Rešetku v Trenčíne, v oddelení bibliografie a regionálnych informácií).

²⁷ ŠA Bratislava, Rod Mitických z Trenčianskych Mitíc, Elenchus litterarum Pestinum accipiendarum in fasciculo sub nro. 1. V roku 1506 uhorský kráľ Vladislav Jagelovský potvrdil Klimentovi a Ladislavovi Rožňovcom a Jurajovi z Prílesa vlastníctvo obce Vieska.

²⁸ ŠA Nitra, Zbierka cirkevných matrik, č. 671, Rímskokatolícka farnosť Trenčianske Mitice (1714 – 1763), s. 465 – 468. Dokument a stručný regist o tejto udalosti vyhledal koncom 18. storočia notár nitrianskej kapituly Ján Palášty.

²⁹ Magyar Országos Lévéltár (ďalej MOL), Budapest, DL 47158.

V listine benediktínskeho konventu v Hronskom Beňadiku zo 14. októbra 1516 sú dokumentovaní Ladislav, Kliment a Prokop Rožňovci z Mitíc.³⁰ Listina Nitrianskej kapituly z 12. júna 1518 popisuje príbuzenské vzťahy Rožňovcov. Uvádza, že Kliment Rožeň z Mitíc, kastelán hradu Košeca, mal synov Jána a Pavla (v rokoch 1516 – 1526 mali Rožňovci hrad Košeca v zálohe od veľmožského rodu Zápoľských³¹). K rodine patrili tiež Ladislav, Peter a Benedikt. Mikuláš bol synom Ladislava, Osvald a Štefan synmi Osvalda.³²

V písomnom svedectve nitrianskeho biskupa Štefana Podmanického z roku 1519 sa uvádza, že Kliment a Ladislav Rožňovci odovzdali majetkové diely v Dolných Klobušiciach v Trenčianskej stolici svojim dedičom.³³ V roku 1521 boli títo dvaja šľachtici prizvaní k riešeniu majetkových a dedičských záležitostí Anny, vdovy po Martinovi Maršovskom a vdovy po Jánovi Bohunickom, v obci Bolešov v Trenčianskej stolici.³⁴ Podľa zachovaného sfragistického materiálu mali Rožňovci majetok aj v Drietome.³⁵ V listine z apríla 1522 turčiansky konvent na základe mandátu uhorského kráľa Ľudovíta II. (1517) uviedol Klimenta a Ladislava Rožňovcov do majetku v Drietome v Trenčianskej stolici. Proti introdukcii a štatúcii podali námietku Matej a Prokop z Trenčianskych Mitíc a Barbora, dcéra Mikuláša zo Zamaroviec.³⁶

V roku 1521 Prokop Rožeň vymenil s Ladislavom Rožňom svoju polovicu Trenčianskeho Jastrabia za majetkové diely v Dolných Klobušiciach, kedysi patriace Jurajovi a Benediktovi Červencovcom (dve kúrie Klimenta a dve kúrie Ladislava Rožňovcov), ako aj za štyri sedliacke usadlosti vo Vieske pri Malej Slavnici. Prokop tiež predal Ladislavovi Rožňovi za 400 zlatých majetky (štvrtinu) zdedené po svojej prababke Kataríne.³⁷ V marci 1521 získal Kliment Rožeň donačnou listinou od kráľa Vladislava Jagelovského územie Trenčianskeho Jastrabia. V listine sa uvádza, že Klimentovým predkom bol Reinold, syn Reinolda, ktorý bojoval vo vojsku uhorského kráľa Bela IV. (1235 – 1270) a v roku 1269 od neho získal vypálené územie osady Višňové v chotári dnešného Trenčianskeho Jastrabia.³⁸

V roku 1522 benediktínsky konvent v Hronskom Beňadiku vystavil Klimentovi a Ladislavovi Rožňovcom z Mitíc hodnoverné svedectvo o tom, že im zemanía Adam a Ondrej, synovia nebohého Rynolfa z Borčian, ako aj Benedikt, syn Ladislava z Borčian, predali svoju (presnú) polovicu obce Trenčianske Jastrabie. Akt introdukcie Klimenta a Ladislava Rožňa vykonal 25. 11. 1518 hronskobeňadický kanonik

³⁰ Tamže, č. 52, s. 137 – 139.

³¹ JANOTA, L.: *Slovenské hrady 2*. Bratislava 1935, s. 48.

³² Tamže, č. 74, s. 189 – 194.

³³ Slovenský národný archív v Bratislave, Hodnoverné miesto Turčianskeho konventu, *Protocollum vetustum*, s. 48.

³⁴ Tamže, *Protocollum vetustum*, s. 70.

³⁵ NOVÁK, J.: *Slovenské mestské a obecné erby*. Bratislava 1972, s. 152.

³⁶ ŠA Nitra, Zbierka stredovekých listín Nitrianskej župy, inv. č. 26. Za láskavé upozornenie ďakujem PhDr. Petrovi Kerestešovi.

³⁷ ŠA Bratislava, Rod Mitických z Trenčianskych Mitíc.

³⁸ ŠA Bytča, Ilešházi Trenčín – patrimonium, inv. č. 78, šk. 29.

Nos Joannes Monasterij Sancti Benedicti
 de Juvata Pona, memoria commendamus Terore praesentium, quibus et pedis Universis: Quod Nos fueras
 Reverendissimi Principis et Domini Domini Ludovici Dei
 Gratia Regis Hungariae et Bohemiae et Domini Nostri
 gratissimum Introducitor et Insper pro Parte Gregorij
 Clementis et Ladislai Regum de Mitta emanatis Nobis
 Principi Imperii et diversis summa cum obediencia recepimus
 nos bene tenore continetur I. Ludovicus Dei Gratia
 Rex Hungariae et Bohemiae et Fidelibus nostris Conveni
 Ecclesiae Sancti Benedicti de paratione Saborem et Patiam.
 Cum Nos ibi sciamus Venditioni et perpetua Inscriptioni
 quam Nobilis Sicut et Andreas filius eius Ladislai de Cadem
 Porsan super terram et agrum medicam totius possessionis
 ipsorum Elmegz vocata in Cotta Firminica bibe Gregorij
 Clementis et Ladislai Regum de Mitta ipsorum Hereditibus
 et Successoribus Universis medicam Libris septem et dimid
 onibus in eisdem Libris specificis declaratis semper dicitur
 cebant, nossem Regum Conventum benevolam pariam et ad
 scriptam vigere aliasum gratiam Nossem superius scriptis
 praebuimus: Et nihilominus attentis et reverentibus fide
 libus et fidelibus Reverentissimi Nossem Clementis et
 Ladislai Regum, per eos sacra primam hujus Regni Nossem
 Hungariae et deinde Majestati Nossem, jura ipsorum
 restituimus et jura cum summa confusio ex bibis et
 imperio, totum et omne nossem Regnum, si quod in
 nobis medicam possessionis Elmegz quibuscumque
 debeverunt aui Nossem et quibuscumque Ansis Nossem
 et rationibus concernentibus Majestatem, simul cum exactis
 libris Utilitatibus et pertinenti quibuslibet memoralis Claudi
 et Ladislai Regum, ipsorum Hereditibus et Successoribus
 Universis

Odpis listiny z roku 1522, ktorou konvent v Hronskom Beňadiku potvrdzuje Ladislavovi
 a Klimentovi Rožňovcom vlastnícke práva na polovicu obce Trenčianske Jastrabie
 (18. storočie).

Universis per litteras alias suas nos dedimus donari
viam, et Constanciam, volumus, eosdem in Dominica
den Medietate Petronii Elweg, ac licet Loris Nostri Re
gii in eadem habita, per Nossum et vestram Bonitas legiti
mi facere, introduci, Super quo fidelitas vestra Inven
tione semper precipiet, continetur, et mandamus, Quate
nus vestram iustitiam Bonitas pro Testimonio fidelitatem
Pro praesente, Mathias de Mayden, aut Johannes de
Un'che, vel Rogius de Borsitz, seu David Bohemus de B
Borsitz, et Reverentissimus de Deferger, per Eliasius
de Nojdr, Kozar, Nam Hieronimus de Dobrovnik, Nam
Kieland Slez de Borsitz, Ni Ladislavus de Klobuzitz,
vidi Mathias de Eden Klobuzitz, alios alios homo
vestre ad Curiam praesentem, mediantibus Petronii Elweg,
viniis et Constanciam eiusdem universis iure legitime Con
cedi et praesentibus auctoritate, introduci Petronii Elweg
sem Ladislavum Rogon de Mity, in Terminum ex parte
ac licet Loris Regii in eadem habita, statantur, Can
den et Alia eisdem simul cum Curia suis iustitiam
et Testimonium quibuslibet promissa Nostra Donacione, Sicut
ipsis Invenit perpetuo possidem, et non fecit Conten
di non, Contradictores vero, et qui fuerint, eisdem Curiam
contra Universos Clementes Ladislavum Rogon, ad Termi
num competere, nequam Personalem in Basuchiam, Rationem
Contradictoris eorundem reddat, Et post hoc Invenit
Introductionis et Invenit Curiam cum Contradictores et
Fovatos, et qui fuerint, viciniis et Constanciam qui pra
milla Chastioni invenerunt, Nominibus Terminorum ad
quato, ut fecit expedire eadem Nostra Constancia, Pro
no modo fideliter Rescribit, Datum Buda Febr 32
propria per Festum ad Vinum Sancti Petri Apostoli
Ammo

Volfgang. Svedkami boli zemaniam Blažej Sára, Valentín Hôrka, Hieronym a Ladislav Bereckovci, Martin Beďač z Prostredných Mitíc, Ladislav Potvor a Matej Bacho z Dežeríc, ako aj richtár Ondrej Chládek a istý Stanislav z Kostolných Mitíc, poddaní Nitrianskeho biskupstva.³⁹

Vzdelanci

V listine nitrianskej kapituly z 20. augusta 1516 sa spomína šľachtic Prokop Rožeň z Mitíc, ktorý dosiahol isté vzdelanie, pretože mal označenie *litteratus*, teda vzdelanec.⁴⁰ Vedel zrejme nielen čítať a písať, ale mal aj širší rozhľad v humanitných i praktických disciplínach.

K rodu Rožňovcov pravdepodobne patril aj Ondrej Jastrabinus, ktorý začiatkom dvadsiatych rokov 16. storočia študoval na univerzite v Bologni. Bol to slovenský humanistický básnik. Zachovala sa od neho len jedna báseň, ktorou oslavuje gréckeho filozofa Plutarcha. Historik J. Mišianik sa domnieva, že pochádzal z Trenčianskeho Jastrabia.⁴¹ Jedna časť Rožňovcov mala prímeno Jastrabský (latinsky *Jastrabinus*).⁴²

Doteraz jediným známym kňazom a rehoľníkom z rodu Rožňovcov bol cistercita Michal Rožeň, ktorý bol do roku 1542 predstaveným opátstva cistercitov v Spišskom Štiavniku.⁴³ Pokladá sa za tvorca najstaršej mapy Uhorského kráľovstva.

Ďalšie svedectvá a nástupcovia

V listine z 23. decembra 1539 sa uvádza, že prívrženci Podmanickovcov, konkrétne Pavol Rožeň, Ján Dávid, Benedikt Prašický a Mikuláš Rajčanský, z podnetu Krištofa Serafína zo Slovenského Pravna vypálili domy Mikuláša Benického a Juraja Rakovského.⁴⁴ Účasť niektorých Rožňovcov na násilných majetkových prepadoch a rušení pokoja v Trenčianskej stolici je doložená aj roku 1531.⁴⁵ V roku 1541 bol Benedikt Rožeň spolu s ostatnými slúžnymi Trenčianskej stolice poverený výberom dikálnych poplatkov.⁴⁶

³⁹ MOL Budapest, DL 105829.

⁴⁰ LUKINICH, I.: *A podmanini Podmaniczky család oklevéltára* 2. Budapest 1939, č. 50, s. 125.

⁴¹ MIŠIANIK, J.: *Latinská humanistická príležitostná poézia od začiatkov do 2. polovice 17. storočia*. In: Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. a 16. storočí. Bratislava 1967, s. 235, 237 – 238; MIŠIANIK, J.: *Pohľady do staršej slovenskej literatúry*. Bratislava 1974, s. 145 až 146; *Slovenský biografický slovník* 2. Martin 1987, s. 539.

⁴² FEKETE NAGY, A.: c. d., s. 348.

⁴³ WAGNER, C.: *Analecta Scopusii sacri et profani* 3. Posonii et Cassoviae 1778, s. 161 – 162; ŽUDEL, J.: *Osobnosť Lazara, tvorca mapy Uhorska z roku 1528*. In: Slovenská archivistika, 42, 2007, č. 2, s. 32 – 40; ŽUDEL, J.: *Miestne názvy na Lazarovej mape Uhorska so zreteľom na územie Slovenska*. In: Slovenská archivistika, 32, 1997, č. 2, s. 48 – 59; SOPKO, J.: *Kroniky stredovekého Slovenska*. Budmerice 1995, s. 250; VENCKO, J.: *Dejiny štiavnického opátstva na Spiši*. Ružomberok 1927, s. 68 – 69; FUXHOFFER, D. – CZINÁR, M.: *Monasteriologiae regni Hungariae* 2. Pestini 1860, s. 87.

⁴⁴ LUKINICH, I.: *A podmanini Podmaniczky család oklevéltára* 3. Budapest 1941, č. 49, s. 117 až 118.

⁴⁵ Tamže, č. 53, s. 132.

⁴⁶ Tamže, č. 72, s. 168.

V listine z roku 1548 sú doložení Ján, Benedikt a Krištof Rožňovci.⁴⁷ Podľa súpisu výberu daní z roku 1548 v Trenčianskej stolici Rožňovcov patrilo Jastrabie, Rožňova Neporadza, Petrova Lehota (v spoločnej držbe s Motešickými), Drietoma, Dvorec (pri Luborči), Bolešov a iné majetky.⁴⁸ V roku 1548 je doložené, že časť Pružiny patrila Ladislavovi Rožňovi a obce Ďurďové, Podskalie, Závodie, Horné Lieskové, Dolné Lieskové, Horný Moštenec a Dolný Moštenec mal v užívaní Pavol Rožeň.⁴⁹ Listinou z 18. mája 1546 palatín František Révai potvrdil, že Ján a Benedikt Rožňovci predali celý svoj dom a dedičnú zemiansku kúriu v obci Nemšová so všetkým majetkom za sto zlatých Rafaelovi Podmanickému.⁵⁰

V roku 1540 Ján Rožeň, syn Klimenta Rožňa, písal slovenský list Jurajovi Fričovi.⁵¹ V rokoch 1548 – 1549 Rožňovci spolu s Motešickovcami mali v držbe Petrovu Lehotu.⁵² V roku 1551 Pavol a Ján Rožňovci riešili s Rafaelom Podmanickým majetkovú záležitosť ohľadom Bolešova.⁵³ Niektorí Rožňovci dostali za pôsobenie v službách Podmanickovcov do užívania obec Horovce.⁵⁴

Z roku 1577 sa zachovala slovensky písaná dohoda medzi Ladislavom Rožňom a zemanmi zo Zemianskych Mitíc o spoločnej ochrane a užívaní hôr, uzavretá v kaštieli v Rožňových Miticiach. Jej porušenie malo stáť vinníka dvanásť zlatých a tie mali byť použité na opravu farského kostola svätého Juraja.⁵⁵

Z roku 1583 sa zachoval osobitný mandát určený pre pani Rožňovú z Mitíc v záležitosti domu Popoľovských v Trenčíne.⁵⁶

Ján Rožeň bol posledným mužským potomkom rodu z Trenčianskych Mitíc. Keď koncom 16. storočia zomrel, vymreli ním aj Rožňovci (v mužskej línii). Majetok po ňom zdedili jeho dve dcéry. Pavol Madočiansky, ktorý bol podžupanom Trenčianskej stolice, si ešte v roku 1579 vzal za manželku Margitu Rožňovú. Podobne manželským zväzkom s druhou dcérou Jána Rožňa sa roku 1592 dostal do Trenčianskych Mitíc Ján Ordódy.⁵⁷ Nástupcami Rožňovcov v Trenčianskych Miticiach sa tak stali členovia dvoch iných významných rodov: Madočianskych z Liptovských Madočian a Ordódyovcov.⁵⁸

⁴⁷ Tamže, č. 224, s. 518.

⁴⁸ Tamže, č. 232, s. 534 an.

⁴⁹ Tamže, s. 575 – 576. Porov. Tamže, s. 393 – 394.

⁵⁰ Tamže, č. 166, s. 376 – 377.

⁵¹ VARSÍK, B.: *Slovenské listy a listiny*. Bratislava 1956, č. 111, s. 213.

⁵² VARSÍK, B.: *Otázky vzniku a vývinu*, s. 120.

⁵³ VAGNER, J.: *Adalékok a nyitrai székes káptalan történetéhez*. Nyitra 1896, s. 124.

⁵⁴ Archív Matice slovenskej v Martine, Zbierka Komárno, č. 16, *Collectanea historico-genealogica stirpis de Podmánin*, s. 23.

⁵⁵ ŠA Bytča, Trenčianska župa, Possessiones, fasc. Zemianske Mitice, dohoda z roku 1577.

⁵⁶ ŠA Trenčín, Magistrát Trenčín, sign. C 11 N 4.

⁵⁷ HROMNÍK, M.: *Trenčianske Jastrabie v dejinách*, s. 33.

⁵⁸ HROMNÍK, M.: *800 rokov*, s. 16. Po vymretí mužskej línie Rožňovcov sa utvoril istý majetkový komposesorát, ktorý spomína vo svojej štúdii MARTINICKÝ, M.: *Statúty kuriálnych dedín na území Trenčianskej stolice zo 17. storočia z pohľadu dejín správy*. In: Slovenská archivistika, 41, 2006, č. 2, s. 42, pozn. č. 5.

Náčrt rodinných vzťahov Rožňovcov z Trenčianskych Mitíc

(uvedené roky doloženia)

1269 Reinold, syn Reinolda
(domnelý predok Rožňovcov)

1425 Rosvald Rožeň

1454 Benedikt Rožeň

1463 Matej Rožeň

|

Prokop Rožeň, *litteratus*

cca 1463 – 1521

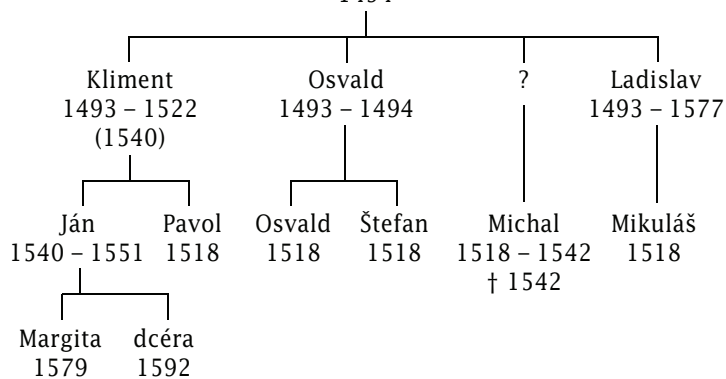
Martin, František, Štefan a Benedikt Rožňovci

1463

|

Ondrej Rožeň

1494

MENEJ ZNÁMY SKALICKÝ ROD DUBRAVIUSOVCOV

Richard Drška

Obdobie 17. a začiatku 18. storočia v Uhorsku, vyplnené stavovskými povstaniami, dlhotrvajúcimi vojnami s Osmanskou ríšou o dobytie centrálnych častí Uhorska, pomerne ostrými náboženskými bojmi a rekatolizačným úsilím, možno príznačne charakterizovať ako dobu politicky nie veľmi stabilnú. Táto nestabilita primárne vyplývala z celkového diania v Európe v prvej polovici 17. storočia (tridsaťročná vojna), ako aj zo snáh cisára Leopolda I. presadiť v Uhorsku centralizmus a absolutizmus, ktoré však narážali na rozhodný odpor uhorských stavov. Napriek zložitej situácii nebola ani v tomto období núdza o významné osobnosti, ktoré sa presadili nielen na poli vojenskom a politickom, ale i v oblasti kultúry, školstva a náboženstva. Jedným z meštiansko-šľachtických (zemianskych) rodov, ktorého členovia sa prakticky po celé 17. storočie aktívne zúčastňovali na nábožensko-politickom a kultúrnom živote Horného Uhorska a neskôr aj Nemecka, boli Dubraviusovci, pôvodom zo Žiliny.

Hoci pramene zo 17. storočia v archíve magistrátu mesta Skalica, kde príslušníci rodu začas žili, sú početné, informácií o samotných Dubraviusovcoch je v nich pomerne málo. Významne nám preto pri skúmaní ich osudov poslúžil aj tzv. Dubraviusov epitaf z roku 1713 z evanjelického a. v. kostola v severonemeckom Nordenhame-Blexene, kde pôsobili viacerí potomkovia rodu. Mesto sa dnes nachádza v okrese Wesermarsch, v spolkovej krajine Dolné Sasko.¹

Vzdelaní predkovia zo Žiliny

Ako sa zdá, Dubraviusovci, konkrétne Ján Dubravius, narodený 5. decembra 1624, sa v Skalici usadili ešte v prvej polovici 17. storočia.² Tento Dubravius, bol synom evanjelického duchovného Daniela Dubraviusa a Estery Lyciovej (*Lyciin*). Jeho otec (Daniel) sa narodil 15. októbra 1595 v Žiline, kde bol jeho otec Ján mešťanom. Danielova matka sa volala Alžbeta, rod. Turichová.³ Mladý Daniel bol vychovávaný v humanistickom duchu, rodina kládla dôraz na jeho vzdelanie. Navštevoval viacero škôl v Uhorsku i na Morave a v rokoch 1618 – 1619 bol poslucháčom wittenberskej univerzity.⁴ Po návrate domov začal pôsobiť ako evanjelický spisovateľ a kazateľ. Učil na školách v Bytči, Brezne a Bánovciach nad Bebravou. V roku 1627 bol vysvätený za kňaza.⁵ Od roku 1641 až do smrti 7. februára 1655 účinkoval v Senici. Zároveň zastával aj funkciu nitrianskeho superintendenta.

¹ FRÖHLICH, G. – SCHÜLER, H.-G.: *1200 Jahre Blexen*. Holzber : Ev.-luth. Kirchengemeinde Blexen in Zusammenarbeit mit der Dorfgemeinschaft 1988, s. 25.

² Tamže, s. 26. Tiež materiály z archívu Evanjelickej cirkevnej obce a. v. v Blexene (Evangelisch-lutherische Kirchengemeinde Blexen), Nordenham, Nemecko.

³ *Slovenský biografický slovník 1*. Martin 1986, s. 514, heslo Dubravius, Daniel.

⁴ Tamže.

⁵ BRAXATORIS, M.: *Historia cirkve evanjelickej a. v. senickej*. Myjava 1922, s. 23.

Pôsobenie Jána Dubraviusa v Skalici

S Danielovým synom Jánom Dubraviusom sa v Skalici stretávame približne od polovice 17. storočia.⁶ Patril k zámožnejšej vrstve tunajších mešťanov a bol významným predstaviteľom evanjelikov. V období tzv. Veľkej vojny proti Osmanom v rokoch 1663 – 1664, kedy bola v Uhorsku vyhlásená generálna insurekcia, všeobecná mobilizácia bojaschopných šľachticov, musel narukovať aj on. Dňa 6. júla 1663, v obave pred neistou budúcnosťou, preto nechal spísať svoj testament. V prípade, že by padol, mala jeho majetok (poľia, vinohrady, lúky a lesy) spravovať manželka Mariana, rod. Fizeliová (*Fizeli*), dokiaľ ich (vtedy) jediný syn nedospeje a nedokončí školy. Potom mu mala polovicu majetku odovzdať (a druhú užívať až do svojej smrti). Ak by sa však v zdraví vrátil a medzitým by sa im narodil ďalší syn (manželka Mariana bola zrejme v čase písania testamentu tehotná), mal sa majetok po jeho smrti rozdeliť rovným dielom medzi (obe) deti. V prípade (jeho smrti a) smrti všetkých potomkov mala sa univerzálnou dedičkou stať Dubraviusova manželka, 100 zlatých z dedičstva však mala dať Jánovým príbuzným v Trenčíne. Napokon, ak by aj Mariana zomrela bez potomkov, väčšina Dubraviusovho majetku mala pripadnúť skalickému evanjelickému zboru, istý obnos sa mal rozdeliť žobrákom a po 1 – 2 zlatých členom mestskej rady.⁷

Mariana Fizeliová, s ktorou sa Ján Dubravius oženil v roku 1658, zomrela 7. októbra 1685. Nebola jeho prvou manželkou.⁸ Ešte predtým, od roku 1652 bol totiž ženatý s Alžbetou Meštianekovou (*Messtianeks*), ktorá však o 4 roky zomrela. Toto manželstvo bolo bezdetné. Jánovi potomkovia pochádzali až z manželstva so spomenutou Marianou Fizeliovou. 7. októbra 1659 sa do tejto rodiny narodil syn Ján, roku 1662 dcéra Zuzana, ktorá však zrejme čoskoro zomrela, 28. augusta 1664 syn Štefan, ktorého sa týka aj zmienka v testamente, roku 1670 syn Daniel, roku 1673 dcéra Dorota a napokon syn Juraj v roku 1676.

V dobe insurekcie Ján Dubravius aktívne pôsobil v správe mesta – v roku 1670 bol zvolený za komoráša (mestského pokladníka). S prevažne katolíckou mestskou samosprávou mal však komplikované vzťahy. V roku 1672 ho veľkvaradínsky biskup Juraj Baršoš obvinil zo spoluúčasti na zabití svojho príbuzného, kráľovského protonotára Jána Baršoňa na Turej Lúke. Na žiadosť biskupa ho dokonca skalický magistrát uvrhol na 7 týždňov do žalára a neskôr bol pol roka internovaný aj v Uherskom Hradišti.⁹ V roku 1679 znovu plnil nejakú funkciu v samospráve Skalice, lebo táto mu uložila pokutu 64 zlatých za to, že nechcel prisahať na Pannu

⁶ Štátny archív Bratislava, pobočka Skalica (ďalej ŠA Skalica), Pozostalosť Jozefa Šátka, č. šk. 8 (excerptá).

⁷ ŠA Skalica, Magistrát mesta Skalica (ďalej MG Skalica), *Liber testamentorum, divisionum et transactionum ab anno 1617 usque 1694*, kniha č. 183, staré č. 16.

⁸ FRÖHLICH, G. – SCHÜLER, H.-G.: c. d., s. 26.

⁹ ŠA Skalica, Pozostalosť Jozefa Šátka, šk. č. 8 (excerptá). PAULINY, L.: *Dejepis superintendencie nitrianskej I*. Senica 1891, s. 81, uvádza, že išlo o Daniela Dubraviu, skalického mešťana, ktorý bol v roku 1672 14 týždňov uväznený. Nám sa ho však v Skalici nepodarilo identifikovať. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o nami uvedeného Jána.

„Ukrutnosti spáchané luteránmi na panstve hradu Branč roku 1672 dňa 14. júla.“ Obráz z farského kostola sv. Michala Archanjela v Skalici, zachytávajúci náboženské boje na Turej Lúke, za účasti na ktorých bol Ján Dubravius väznený. Foto: E. Timko

Dubraviusov epitaf z roku 1713 v evanjelickom kostole v Nordenhame-Blexene s jeho portrétom. Foto: Hervé Maillat, Brémy

Máriu a všetkých svätých.¹⁰ O dva roky neskôr, v roku 1681, sa objavuje v skupine skalických evanjelikov, ktorí 26. apríla oznámili richtárovi Jánovi Pogranimu, že odchádzajú na snem do Šopronu rokovať vo veci vrátenia oboch kostolov v meste evanjelikom.¹¹ V roku 1682 ho skalický magistrát poveril vyberaním poplatku (medzi obyvateľmi Skalice) pre vyslancov mesta na šopronskom sneme. Ako odmenu za to dostal 6 zlatých.¹²

Po vytlačení tóköliovských povstalcov zo západného Slovenska ho (skalický) jezuiti roku 1684 obvinili, že kvôli nemu im kuruci pobrali kone.¹³ Naposledy sa s ním v Skalici stretávame v roku 1690.¹⁴ Niekedy po tomto roku zrejme rezignoval na snahy tunajších evanjelikov a odišiel do Nemecka. Po dlhšom putovaní sa stretol s jedným zo svojich synov Štefanom, ktorý od r. 1701 zastával post duchovného evanjelickej a. v. cirkvi v Blexene. Tu 5. septembra 1705 Ján Dubravius vo veku nedožitých 81 rokov aj zomiera.¹⁵

¹⁰ ŠÁTEK, J.: *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinizmu*. Trnava 1946, s. 149.

¹¹ ŠA Skalica, MG Skalica, *Libellus notationum officij Ludicatus Circumspecti Domini Joannis Janczyk Anni 1679*, č. 165, pag. 28r.

¹² ŠA Skalica, MG Skalica, *Diarium sessionum magistratus annorum 1674 – 1692*, kniha č. 5, stará signatúra č. 32, pag. 150v.

¹³ ŠA Skalica, Pozostalost Jozefa Šátka, šk. č. 8 (exerptá).

¹⁴ Tamže.

¹⁵ FRÖHLICH, G. – SCHÜLER, H.-G.: c. d., s. 26.

Potomkovia v Nemecku

Povšimnutiahodné sú aj osudy Jánových potomkov. O Danielovi (nar. 1670) vieme len to, že v roku 1696, t. j. ako 26-ročný obhajoval na univerzite vo Wittenbergu dizertáciu o občianskej spoločnosti, ktorú tu neskôr i vydal.¹⁶

Viac údajov však máme o Štefanovi, ktorý rovnako ako jeho predkovia inklinoval k náboženstvu a teológii, mal však pomerne pohnutý, až dobrodružný život. Predtým, ako sa stal duchovným správcom v Blexene, absolvoval gymnázium v Žitave (Zittau, okres Löbau-Zittau, Nemecko, spolková krajina Sasko) a následne univerzitné štúdiá. Na filozofickej fakulte v Lipsku v roku 1687 obhajoval svoju prácu *Problema historicum de planetaria dierum denominatione* a 15. februára 1693 bol vysvätený za kňaza. Potom 8 rokov pôsobil v dánskych vojskách v španielskom Nizozemsku ako poľný kurát a neskôr v štábe poľného maršala grófa Gustáva Vilhelma von Wedel-Jarlsberg, s ktorým sa dostal až do Nórska.¹⁷ Keď sa stal duchovným v Blexene, nechal tu v roku 1711 vybudovať vstupnú bránu do areálu kostola, umelecky vyzdobenú dánskou kráľovskou korunou a iniciálami dánskeho kráľa.

Štefan sa 22. septembra 1701 oženil so Sárrou, dcérou šľachtica (urodzeného pána) Ulricha Wiesen Kauffmana z Hamburgu, ktorá bola už predtým vydatá.¹⁸ Z tohto manželstva sa narodili štyri deti: syn Peter a dcéry Mária Gertrúda, Anna Mária a jedna dcéra neznámeho mena.¹⁹

Vstupná brána do areálu blexenského kostola, ktorú nechal v roku 1711 postaviť Štefan Dubravius.

Foto: Hervé Maillat, Brémy

¹⁶ ŠA Skalica, Pozostalost' Jozefa Šátka, šk. č. 8 (exerptá).

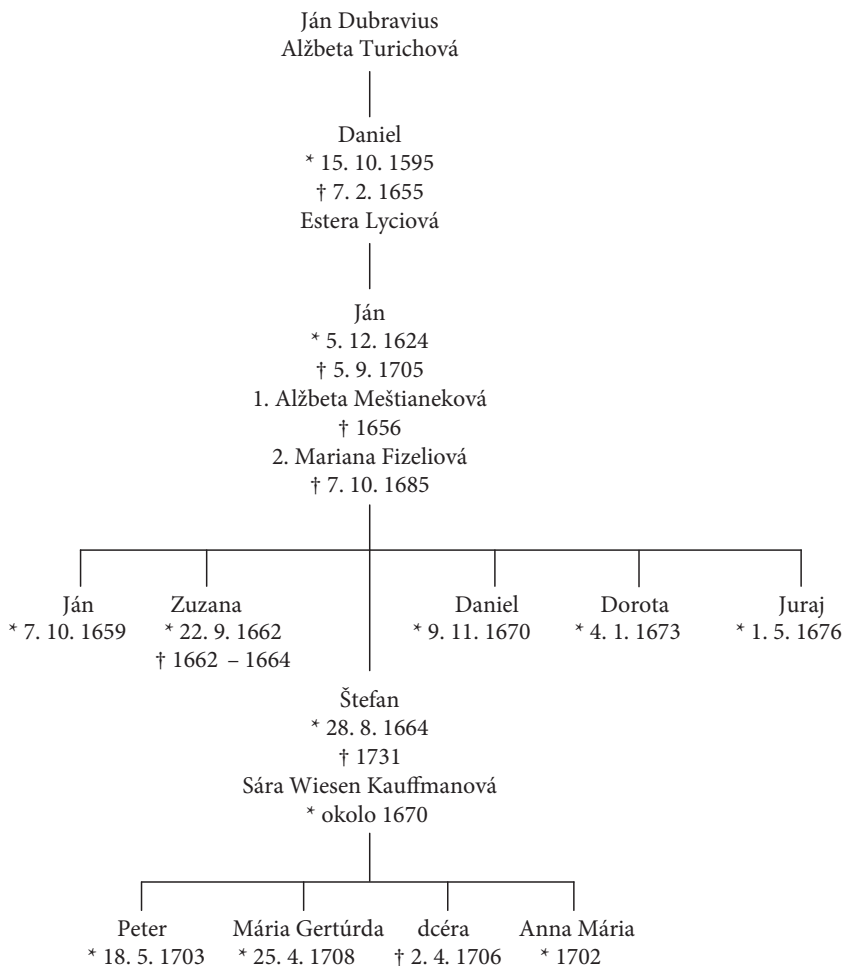
¹⁷ Archív Evanjelickej cirkevnej obce a. v. v Blexene, Nordenham, Nemecko.

¹⁸ Tamže.

¹⁹ Tamže.

Nimi sa zmienky o rode vo vzťahu k Uhorsku, resp. Skalici, zatiaľ strácajú, hoci Petrova línia pokračovala ďalej. Unikajú nám aj konkrétne informácie okolo povýšenia rodu do šľachtického stavu. Nič to však nemení na skutočnosti, že išlo o významný rod, ktorého členovia sa napriek komplikovanej dobe dokázali úspešne presadiť na poli kultúrno-cirkevnom nielen doma v Uhorsku, ale aj ako exulanti vo vzdialenom Nemecku.

Genealógia Dubraviusovcov

CIRKEVNÁ HERALDIKA V NITRIANSKEJ DIECÉZE

Miroslav Glejtek

V poslednej dobe môžeme s potešením konštatovať, že medzi cirkevnými predstaviteľmi na Slovensku narastá záujem o cirkevnú heraldiku a snaha „heraldicky ošetriť“ jednotlivé zložky cirkevnej správy v rámci diecéz.¹ Základom pre heraldiku každej (arci)diecézy je (arci)diecézny erb.

Vytvorenia erbu Nitrianskej diecézy sa v 70-tych rokoch 20. storočia ujal Ing. Zdenko Alexy.² V tomto období bol nitrianskym biskupom Mons. JUDr. ThDr. Ján Pásztor. Jeden z najzaujímavejších návrhov pochádza z roku 1975. Erb tvoria v červenom štíte dve strieborné kroky sprevádzané dvoma striebornými ľaliami a strieborným dvojkřížom (obr. 1). Pri koncipovaní tohto návrhu autor vychádzal zo symbolu pápeža Paschala II. (1099 – 1118). Za jeho pontifikátu bola pravdepodobne obnovená Nitrianska diecéza. Dve ľalie pochádzajú z erbu Vratislavskej diecézy a pripomínajú prechodné obdobie (cca 950 – 1018), kedy bolo jadro Nitrianskej diecézy (neskoršia Trenčianska župa) súčasťou tejto sliezskej diecézy. Dve ľalie symbolizujú sv. Svorada a Benedikta, patrónov Nitrianskej i Vratislavskej diecézy. Dvojkříž pripomína veľkomoravskú epochu na území Nitrianskej diecézy. Konštrukcia erbu rešpektuje heraldické súvislosti nadväzujúce na obnovenie Nitrianskej diecézy na prelome 11. a 12. storočia. J. Pásztor však z pôvodného zámeru vytvoriť erb diecézy ustúpil a návrh nebol realizovaný.

Neskôr boli snahy zabezpečiť pre Nitriansku diecézu heraldický symbol obnovené. Vplyv na to mala aj skutočnosť, že vyšiel reprint diela M. Schrota z roku 1581.³ Toto dielo obsahuje vyobrazenie údajného erbu Nitrianskej diecézy v podobe dvojkříža s dlhším horným priečnym brvnom. V roku 1992 publikoval G. Bezzi neskorší rodový erb pápeža Jána VIII. (obr. 2).⁴ Za jeho pontifikátu (872 – 882) došlo

¹ Ešte v 80-tych rokoch 20. storočia boli vytvorené erby diecéz a dekanátov Spišskej diecézy, Prešovskej diecézy (od r. 2008 Prešovská metropolia), Trnavskej arcidiecézy (od r. 2008 Bratislavská arcidiecéza; Trnavská arcidiecéza). V roku 1997 vznikli erby protopresbyteriátov Košického exarchátu (od r. 2008 Košická eparchia). V roku 2002 boli kompletizované erby dekanátov Košickej arcidiecézy. V rokoch 2008 – 2009 boli vytvorené erby vikariátov a dekanátov Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR. Vo všetkých týchto prípadoch bol autorom erbov Z. Alexy. Najnovšie vznikli v r. 2008 erby dekanátov novozriadenej Žilinskej diecézy (autor M. Glejtek).

² Nasledujúce materiály mapujúce vznik erbu Nitrianskej diecézy poskytol zo súkromného archívu Z. Alexy.

³ SCHROT, M.: *Wappenbuch des Heiligen Römischen Reichs und allgemeiner Christenheit*. 1581.

⁴ BEZZI, G.: *L'Araldica Papale di Palazzo Altieri ad Oriolo Romano (Viterbo)*. In: *Rivista del Collegio Araldico*. Roma 1992.

k erigovaniu Nitrianskej diecézy. Základom erbu je strieborný kotúč s modrou ľaliou, z ktorého vyrastá strieborný latinský kríž. Táto kompozícia sa opakuje v štíte trikrát (2, 1). Opierajúc sa o zmienené heraldické symboly, došlo k modifikácii popísaného prvku z rodového erbu Jána VIII. Namiesto latinského kríža vyrastá z kruhu spomenutý dvojkriž. Tento symbol bol v ďalšom návrhu spojený s erbom pápeža Paschala II. Obidva tieto varianty sa však ukázali ako neprierodné. Zložitostou svojej skladby znemožňovali aplikovať zásady pre tvorbu erbu diecézneho, resp. pomocného biskupa.

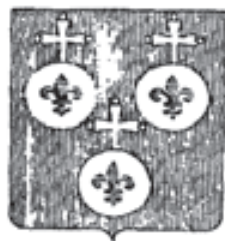
V roku 2000 navrhol Z. Alexy modifikovaný variant predchádzajúceho erbu. Tvorí ho v červenom štíte umiestnený strieborný kotúč s modrou ľaliou. Z neho vyrastá zlatý dvojkriž s horným ramenom dlhším a s rozšírenými koncami ramien. Tento je sprevádzaný po stranách zlatými hlaholikovými písmenami K a M, ktoré symbolizujú vierozvestov sv. Konštantína a Metoda. Štít je prevýšený striebornou, zlato lemovanou a červeno podšitou mitrou. Diecézny biskup Mons. Ján Chryzostom Korec prijal tento návrh v roku 2001 ako erb diecézy (obr. 3).

Súčasný nitriansky biskup Mons. Prof. ThDr. Viliam Judák, PhD. prejavil záujem aj o vytvorenie vhodných vexíl, ktoré by mohlo biskupstvo využívať pri najrôznejších slávnostných príležitostiach. Na základe jeho požiadaviek som v súlade s existujúcim erbom diecézy navrhol koruhvu, vlajku a znakovú zástavu (obr. 4).

Pred niekoľkými mesiacmi ma Mons. Judák požiadal, aby som pripravil návrhy erbov jednotlivých archidiakonátov a dekanátov. Zabezpečenie takýchto symbolov je prospešné z viacerých dôvodov. V prvom rade poslúžia na dôstojnú reprezentáciu jednotlivých zložiek správy diecézy. Okrem toho bude možné erby dekanátov aplikovať v erboch jednotlivých farností. Zároveň sa budú dať vytvoriť aj korektné erby cirkevných predstaviteľov, príslušných archidiakonov a dekanov. V ich erboch sa budú nachádzať v príslušných poliach podobne, ako je to v erboch biskupov.

Pečiatka s prvým návrhom erbu Nitrianskej diecézy

Rodový erb pápeža Jána VIII.

Pečiatka a znaková zástava Nitrianskej diecézy

Exlibris s erbom J. Harsányiho

Trenčiansky a Hradňanský archidiakonát. K nim pribudol v roku 2009 novovzniknutý Novozámocký archidiakonát. V rámci nich je diecéza rozdelená na 17 dekanátov. Spolu bolo teda potrebné vytvoriť 21 nových erbov, keďže archidiakonáty ani dekanáty v minulosti erby, ale ani žiadne iné symboly (pečate, pečiatky) nepoužívali. Ako spoluautor sa na tvorbe erbov archidiakonátov podieľal Z. Alexy. Rovnako prispel cennými radami aj pri tvorbe návrhov erbov jednotlivých dekanátov. Zaujímavé inšpirácie sa dali nájsť aj v niekoľkých desiatkach erbov dekanátov, ktoré vytvoril v 80-tych rokoch 20. storočia v Olomouckej, Bratislavskej a Kráľovohradeckej diecéze a mnohých ďalších.⁹

⁵ Autorom exlibrisu je Z. Alexy.

⁶ Ten má pôvod v erbe Okresného dekanátu Bratislava-vidiek, ktorý sa nachádza na území historickej Bratislavskej župy. Z jej znaku bolo do erbu dekanátu prevzaté trojvršie a koleso. V erbe obvodného dekanátu bol na odlišenie doplnený o všeobecný znak kresťanstva – kríž.

⁷ Tri mešce sú atribútom sv. Mikuláša (patróna farnosti) a tri hviezdičky symbolizujú Pannu Máriu Snežnú (patróнку kaplnky vo filiálnej obci Tureň).

⁸ Ten vychádza z faktu, že J. Harsányi sa narodil a bol pokrstený v Kolárovo. Tamojšia farnosť je zasvätená Panne Márii (symbolizujú ju dve lalíe). Z vtedajšieho znaku Kolárova bol prevzatý klas a zvlnené brvná v päte štítu.

⁹ Erby boli publikované v: *Schematismus Diecéze Kráľovohradecké 1977*. Hradec Králové 1977, *Katalog Olomoucké arcidiecéze*. Olomouc 1986, LENČIŠ, Š.: *Katalog Košickej arcidiecéze*. Košice 2006, DUDZIŃSKI, P.: *Współczesna heraldyka i zwyczaj heraldyczny w kościołach chrześcijańskich*. Warszawa 2007.

Ako príklad možno využiť heraldický exlibris Mons. J. Harsányiho, ktorý vznikol v roku 1975 (obr. 5).⁵ V prvom poli sa nachádza erb Obvodného dekanátu Bratislava-vidiek A, kde bol vlastníkom erbu dekanom.⁶ V štvrtom poli je erb farnosti Senec, ktorej bol správcom.⁷ V druhom a treťom poli je umiestnený osobný erb preláta.⁸ Nad štítom sa vznáša kňazský klobúk so šiestimi strapcami na každej strane. Pod štítom sa nachádza dekorácia kanonika Kolegiálnej kapituly v Trnave.

V takomto kompletnom erbe možno vidieť aplikáciu erbov všetkých správnych celkov, na ktorých čele príslušný klerik stál. Rovnako budú môcť byť využité aj novovzniknuté erby v Nitrianskej diecéze.

Na území diecézy sa nachádzajú tri archidiakonáty, ktoré existovali pred dekanátom diecéz v roku 2008. Je to Katedrálny,

Pri hľadaní vhodných námetov a z nich vyplývajúcich heraldických prvkov prichádzalo do úvahy niekoľko možností, ktoré bolo treba využiť tak, aby nedošlo k častému opakovaniu rovnakých heraldických prvkov. Zároveň bolo ale potrebné vybrať také symboly, ktoré sa bez problémov dajú umiestniť v erbe farnosti, resp. dekana. Ako vhodné sa ukázali viaceré aplikácie nasledujúcich prvkov:

- použitie prvku z erbu diecézy,¹⁰
- vyjadrenie historického patrocínia starobylého kostola (spravidla najstaršieho stredovekého),¹¹
- vyjadrenie svätca, ktorý mal špecifickú úctu na území správneho celku,¹²
- prvok z erbu historického opátstva resp. prepoštvstva na území správneho celku,¹³
- prvok z erbu významného (arci)biskupa, ktorý pochádzal z územia správneho celku,¹⁴
- prvok z erbu mesta (obce), najmä v prípade ak sám vyjadruje kresťanskú symboliku.¹⁵

POPISY ERBOV

Erb Katedrálneho archidiakonátu

V erbe sa nachádzajú kopie, ktoré sú symbolom sv. Emeráma, patróna katedrály, podľa ktorej nesie archidiakonát meno. Strieborný kruh s ľaliou pochádzajú z erbu Nitrianskej diecézy, na znak toho, že na území archidiakonátu je sídlo diecézneho biskupa.

Erb Trenčianskeho archidiakonátu

V erbe je základom baránok s hviezdou z erbu Trenčína. Vyjadruje sídlo, podľa ktorého je archidiakonát pomenovaný. Baránok je zároveň symbolom rytiersko-špitálskeho rádu johanitov, ktorí v stredoveku v meste pôsobili. Plamenné srdce je symbolom uhorských benediktínov a pripomína stredoveké benediktínske opátstvo v Skalke nad Váhom.

¹⁰ Katedrálny archidiakonát, Dekanát Nitra, Močenok.

¹¹ Katedrálny a Hradňanský archidiakonát, Dekanát Bánovce nad Bebravou, Lužianky, Nemšová, Nové Zámky, Radošina, Šurany, Štúrovo, Topoľčany, Vráble, Želiezovce.

¹² Novozámocký archidiakonát.

¹³ Novozámcký archidiakonát, Dekanát Bošany, Trenčín, Hronský Beňadik, Močenok, Štúrovo.

¹⁴ Dekanát Bošany, Nitrianske Rudno, Vráble.

¹⁵ Trenčiansky archidiakonát, Dekanát Lužianky, Nemšová, Šurany, Topoľčany, Trenčín, Zlaté Moravce.

Erb Hradňanského archidiakonátu

Medzi najstaršie sakrálné pamiatky na území archidiakonátu patrili kostol v Skačanoch zasvätený Všetkým svätým. Toto patrocinium je vyjadrené štítom posiatym množstvom krížikov. Kostol v sídle archidiakonátu v Malej Hradnej a zároveň jedno z najstarších patrociníí v archidiakonáte (11. storočie) je zasvätené sv. Vavřincovi. Jeho symbolom je rošt umiestnený v zelenom kline. Čierny klobúk s tromi strapcami symbolizuje archidiakonát.

Erb Novozámockého archidiakonátu

Križ a srdcia v hornej časti štítu symbolizujú stredoveké benediktínske opátstvo Najsvätejšieho Spasiteľa (13. storočie), ktoré sa nachádzalo v Čajakove, na území tohto archidiakonátu. Orol v dolnej časti štítu je jedným z atribútov sv. Vojtecha, patróna Ostrihomskej arcidiecézy. Tým je vyjadrená stáročná príslušnosť územia archidiakonátu k Ostrihomskej arcidiecéze a zároveň viacero starobylých patrociníí tohto svätca na území archidiakonátu.

Erb Dekanátu Bánovce nad Bebravou

Ruža je atribútom Panny Márie. Tej sú zasvätené dva starobylé sakrálné objekty v obciach Otrhánky (12. storočie) a Motešice (13. storočie). Ruže sú tiež symboly, ktoré sa nachádzajú v erbe mesta Bánovce nad Bebravou, podľa ktorého nesie dekanát názov. Tri zlaté rondely-mince sú atribútom sv. Mikuláša. Tomu je zasvätený stredoveký kostol v obci Bobot (12. storočie). Spomínanými atribútmi sú teda vyjadrené najstaršie kostoly na území dekanátu.

Erb Dekanátu Bošany

Trojvršie a križ so spomínanými tinktúrami pochádzajú z erbu Mons. Jána Chryzostoma kardinála Korca, nitrianskeho biskupa, na znak toho, že táto významná osobnosť slovenských dejín pochádza z obce Bošany, podľa ktorej dekanát nesie názov. Dve ruže, atribúty Panny Márie pripomínajú starobylé benediktínske opátstvo a súčasne titulárne opátstvo v Klíži (11. storočie), ktoré je jej zasvätené.

Erb Dekanátu Hronský Beňadik

Sakrálna budova pochádza z najstaršej stredovekej pečate benediktínskeho opátstva v Hronskom Beňadiku. Plamenné srdcia sú atribúty, ktoré v Uhorsku vždy symbolizovali rád benediktínov.

Erb Dekanátu Lužianky

Kríž v štíte vyjadruje v skutočnosti akoby dva kríže. Tie sú symbolom sv. Heleny, patrónky farského kostola v Podhoranoch (13. storočie) a farského Kostola povýšenia sv. Kríža v Zbehoch (14. storočie). Tieto kostoly sú najstaršími v dekanáte. Zeleno-zlaté tinktúry pochádzajú z erbu obce Lužianky, podľa ktorej nesie dekanát názov.

Erb Dekanátu Močenok

Dvojramenný kríž pochádza z erbu Nitrianskej diecézy, na znak toho, že Močenok bol v minulosti letným sídlom nitrianskych biskupov. Dve plamenné srdcia symbolizujú stredoveké benediktínske opátstvo, ktoré sa nachádzalo v Pohraniciach.

Erb Dekanátu Nemšová

Podobný kríž sa nachádza na brnení sv. Michala, archanjela, ktorý je umiestnený v erbe mesta Nemšová. Kríž, ako i tinktúry symbolizujú historické patrocínium zo 14. storočia v Nemšovej. Zároveň spolu s tinktúrami z mestského erbu vyjadrujú mesto, podľa ktorého je dekanát pomenovaný. Symbol kríža vyjadruje aj patrocínium Kostola povýšenia sv. Kríža v Dobrej (17. storočie), ktorý je jedným z najstarších v dekanáte.

Erb Dekanátu Nitra

Kríž spolu s písmenami pochádzajú z erbu Nitrianskej diecézy, na znak toho, že na území dekanátu sa nachádza sídlo diecézneho biskupa a biskupstva.

Erb Dekanátu Nitrianske Rudno

Prvky v erbe vychádzajú z rodového erbu Rudnaiovcov, pochádzajúcich z územia dekanátu. Jedným z najvýznamnejších členov rodu bol Alexander Rudnai, ostrihomský arcibiskup a kardinál.

Erb Dekanátu Nové Zámky

Pole posiate krížikmi vyjadruje Všetkých Svätých, ktorým je zasvätený stredoveký farský kostol v Strekove (14. storočie). Zlatý kríž symbolizuje zasvätenie farského kostola v Nových Zámkoch (16. storočie) Povýšeniu sv. Kríža. To spolu so zeleno-striebornými tinktúrami vyjadruje, že dekanát nesie svoj názov podľa tohto sídla.

Erb Dekanátu Radošina

Strieborný štít s červeným krížom je symbolom sv. Juraja, ktorému bola zasvätená rotunda v Nitrianskej Blatnici (9. storočie). Zvonček pripomína Bojnú, jednu z našich najvýznamnejších archeologických lokalít, v ktorej sa spomedzi ďalších predveľkomoravských pamiatok našiel aj bronzový zvon. Týmito symbolmi sú vyjadrené najvýznamnejšie cirkevno-historické pamiatky, ktoré sa nachádzajú na území dekanátu.

Erb Dekanátu Šurany

Kľúč a meč vyjadrujú sv. Petra a Pavla, ktorým je zasvätený najstarší kostol v dekanáte v Komjaticiach (17. storočie). Zelené sfarbenie spolu s hviezdou a mesiacom pochádzajú z erbu mesta Šurany, na vyjadrenie toho, že dekanát nesie názov podľa názvu tohto sídla.

Erb Dekanátu Štúrovo

Plamenný meč vyjadruje sv. Michala, archanjela, patróna stredovekého kostola v Malých Kosihách (13. storočie). Dve zlaté ľalie pochádzajú z erbu rádu premonštrátov na vyjadrenie toho, že v Bíni sa nachádzalo stredoveké premonštrátske prepoštvstvo zasvätené P. Márii.

Erb Dekanátu Topolčany

Dvojkriž spolu s tinktúrami pochádzajú z erbu mesta Topolčany, na vyjadrenie toho, že dekanát nesie názov podľa tohto sídla. Dve ľalie vyjadrujú Pannu Máriu, ktorej je zasvätený stredoveký farský kostol v Krušovciach (13. storočie).

Erb Dekanátu Trenčín

Plamenné srdce v erbe symbolizuje benediktínske opátstvo pri Skalke nad Váhom. Tri prepojené kruhy sú jedným z atribútov Svätej Trojice. Tej je zasvätený stredoveký kostol v Mníchovej Lehote (14. storočie).

Erb Dekanátu Vráble

Polovičné koleso je jedným z atribútov sv. Kataríny Alexandrijskej, ktorej je zasvätený stredoveký farský kostol v Čeladiciach (13. storočie). Slnko a hviezda majú pôvod v erbe Juraja Selepčeniho-Pohronca, ostrihomského arcibiskupa. Táto významná osobnosť našich dejín pochádza z obce Slepčany na území dekanátu.

Erb Dekanátu Zlaté Moravce

Erbové figúry a tinktúry pochádzajú z erbu mesta Zlaté Moravce. Tým je vyjadrený pôvod názvu dekanátu v názve tohto sídla. Zároveň sa predpokladá výskyt historického stredovekého a dnes už neznámeho patrocinia sv. Petra na území mesta.

Erb Dekanátu Želiezovce

Srdce prebodnuté mečmi je atribútom Sedembolestnej Panny Márie. Tej je zasvätená najstaršia sakrálna stavba na území dekanátu, ktorou je kaplnka v Hronovciach (9. storočie).

Pri zobrazených erboch sme vzhľadom na priestorové možnosti neuviedli ich presné blazóny. Začiatkom roka 2010 však budú publikované s presnými blazónmi v *Schematizme Nitrianskej diecézy*. V tomto období budú aj oficiálne uvedené do užívania.

REGISTRÁCIA SLOVENSKÝCH ERBOV V KANADE

Zdenko G. Alexy

V lete 2003 som sa v Bratislave zoznámil s Mariánom Stolárikom, profesorom na univerzite v Ottawe. Žije v Kanade dlhé roky, rovnako ako jeho dvaja bratia. Dohodli sme vtedy, že navrhнем rodový erb Stolárikovcov, ako aj erby pre všetkých troch bratov.

Navrhol som hovoriaci erb, kde v strede štítu je symbol užívaný stolárskym cechom. Turčiansky pôvod rodiny symbolizujú tri ruže sfarbené tak, ako ich nachádzame v stoličnom erbe – dve horné strieborné, dolná červená. Keďže išlo o vznik erbov pre tri rodiny, považoval som za správne odlišiť ich rozličnými klenotmi. U Mariána Stolárika zobrazuje klenot prvky z erbu ottawskej univerzity (obr. 1), u Imricha Stolárika boli zvolené symboly jeho pôvodu – list slovenskej lipy – a krajiny kde sa zakorenil – list kanadského javora (obr. 2). Tretí brat neprejavil záujem o erb. Dňa 14. decembra 2003 vydal Heraldický register Ministerstva vnútra Slovenskej republiky erbové listiny týkajúce sa oboch erbov.

Profesora Stolárika som upozornil, že erby kanadských občanov registruje támojší heraldický úrad Canadian Heraldic Authority, na ktorý potom zaslal žiadosť o registráciu svojho erbu, ako aj erbu svojho brata Imricha. Krátko nato ma informoval, že Robert D. Watt, hlavný herold Kanady, mu listom z 20. júla 2004 oznámil, že žiadostiam nemôže vyhovieť, pretože kanadské heraldické právo vyžaduje, aby nielen klenot, ale aj erbový štít vykazovali odlišný obsah. Kanadskému heroldovi som navrhol ako riešenie odlišné umiestnenie troch ruží v oboch stolárikovských erboch a to tak, že u Mariána Stolárika budú tri ruže v hlave štítu (obr. 3). No, po dlhej prestávke, mi R. D. Watt oznámil, že ani takéto odlišenie erbov dvoch bratov nie je dostačujúce.

V polroku 2006 odchádzal R. D. Watt z funkcie hlavného herolda a za jeho nástupcu bola menovaná Claire Boudreau. Prekvapil ma jej list zo 6. júla 2006, v ktorom odsúhlasila odlišenie oboch erbov popísaným rozdielnym umiestnením troch ruží.

Ku kanadskej registrácii oboch erbov stále však nedochádzalo, k čomu sa vrátil listom z 18. júla 2008 Darrel E. Kennedy, jeden z kanadských heroldov. Oznámil mi, že heroldský úrad prehodnocuje princípy registrácie zahraničných erbov v Kanade a že sa k otvorenej otázke stolárikovských erbov vráti v dohľadnom čase. Až listom z 3. júna 2009 požiadal herold D. E. Kennedy o podrobné zdôvodnenie jednotlivých prvkov nachádzajúcich sa v štítoch a v klenotoch erbov Mariána a Imricha Stolárikovcov.

Dňa 20. júla 2009 mi boli z Ottawy zaslané registračné dokumenty oboch bratov datované k 15. januáru 2009, z ktorých som s prekvapením zistil, že kanadský he-

*Profesor Marián Stolárik,
kanadsko-slovenský historik,
a jeho brat Imrich.
Foto: Milan Šišmiš*

*Erb Mariána Stolárika,
jeho brata Imricha
a nerealizovaný návrh
erbu M. Stolárika.
Kresby: Z. G. Alexy*

raldický úrad upustil od požiadavky odlišovať obsah erbového štítu oboch bratov a registroval ich erby súhlasne so znením pôvodnej tunajšej registrácie zo 14. decembra 2003.

Možno, že zložitý proces registrácie erbov bratov Stolárikovcov prispel k prehodnoteniu pôvodných stanovísk a pre budúcnosť zjednodušil zásady kanadskej registrácie zahraničných rodových erbov.

Donald R. Mandich – Joseph A. Placek, **Russian Heraldry and Nobility**. *Dramco Publishers, Boynton Beach, Florida 1992. 700 strán, 1475 vyobrazení, ISBN 0–9633063–9–1.*

Rozhodnutím cára Petra Veľkého vznikol v roku 1722 v Petrohrade heraldský úrad, ktorý zodpovedal za vznik a registráciu ruských šľachtických, regionálnych a komunálnych erbov. Počínajúc ro-

kom 1797 boli registrované erby postupne knižne publikované.

Autori recenzovanej práce sa zamerali na 1475 registrovaných šľachtických erbov. Keďže publikovali erby v čiernobielych prevedení, venovali prvú časť knihy (207 strán) blazonom týchto erbov. V ďalšom (na 189 stranách) sú nositelia týchto erbov zoradení abecedne. Popisuje sa vznik erbu a jeho význační nositelia. Ruské slová sú do latiniky prepísané podľa anglofónneho úzu, čo pre nás môže niekedy pôsobiť neobvykle, pretože napr. meno Chruščov sa nachodí abecedne zaradené v znení *Khrushchov* a meno Juškov nájdeme zapísané ako *Yushkov*. Tretia časť knihy prináša (na 259 stranách) čiernobiele vyobrazenia všetkých 1475 erbov. V závere sú priezviská nositeľov erbov abecedne zoradené v latinke s priradením zápisu v cyrilike.

Treba považovať za veľkú zásluhu autorov, že v tejto podobe sprístupnili komplexne jeden rozsiahly fond. Knihu mi

nedávno daroval jej spoluautor D. R. Mandich. Je natrvalo k dispozícii v knižnici SGHS v Martine.

Zdenko G. Alexy

Bartolus de Saxoferrato: Tractatus de insigniis et armis / Traktát o znameniach a erboch. *Preklad Mária Munková, poznámky a komentáre Ladislav Vrteľ. Bratislava : Veda, 2009, 199 s. ISBN 978–80–224–1097–7*

Bartolo de Saxoferrato (1313/14 – 1357), popredný taliansky stredoveký profesor práva na univerzitách v Pise a Perugii, bol vo svojej dobe výnimočným postglosátorom, ktorý základné právne otázky súčasnej každodennej praxe komentoval a vysvetľoval prostredníctvom právnych rozpráv (traktátov) na aktuálne témy z najrôznejších oblastí stredovekého života. Jeho komentáre a výklady právnych problémov so zameraním na prax sa vďaka odbornej právnej fundovanosti autora stali autoritatívnymi prameňmi občianskeho práva po dobu niekoľkých storočí.

Saxoferrato jeden zo svojich početných traktátov venoval aj heraldike. Práve toto dielo sa už v stredoveku stalo všeobecne prijímaným návodom na tvorbu a používanie erbov a slúžilo aj ako učebnica heraldiky pre študentov práva na univerzitách. Zosumarizovanie a písomná kodifikácia zaužívaných základných heraldických pravidiel a ich odôvodnenie na právnom základe malo obrovský význam pre ďalší vývoj heraldickej teórie aj praxe. Traktát sa spočiatku širil iba v rukopisných odpi-soch, ale neskôr vyšiel aj tlačou a do konca 15. storočia nasledovalo jeho dvanásť ďal-

ších vydání. Tento text, ktorý významne ovplyvnil heraldické myslenie a položil základy dnešnej heraldickej praxe, má trvalý význam a preto sporadicky dochádza k jeho vydávaniu tlačou ešte aj dnes.

Nový slovenský preklad tejto známej, rozsahom iba nevelkej stredovekej rozpravy poslužil poprednému slovenskému heraldikovi ako východisko pre prípravu zaujímavej a hodnotnej knižnej publikácie, ktorá text stredovekého právnika sprístupňuje nielen odbornej, ale aj laickej verejnosti. Na rozdiel od mnohých iných predchádzajúcich vydání, ktoré sa obmedzovali iba na samotný, laikom azda nie príliš zrozumiteľný text traktátu, dielo koncipoval omnoho širšie. Základom práce samozrejme zostala rozprava, ktorá je publikovaná v pôvodnej latinskej podobe a paralelne v slovenskom preklade.

Latinský text obsahuje pôvodný stredoveký vedecký aparát v podobe odkazov na základné dielo stredovekého práva, Codex Iustinianus (Codex iuris civilis). V slovenskom texte sú kvôli jeho lepšej čitateľnosti tieto poznámky vypustené, ale prípadný záujemca ich v latinskom texte ľahko identifikuje vďaka odlišnej farbe použitého písma. Celý text traktátu je rozdelený na 33 kapitol, pričom za každou z nich sa nachádzajú editorove vysvetľujúce poznámky s komentárom a výkladom z pozícií dnešnej heraldickej praxe. Každá kapitola obsahuje aj textové poznámky, ktoré sú – podobne ako názov kapitoly a ilustrácie – vytlačené červenou farbou.

Editor sa neobmedzil iba na obsahové pretlmočenie stredovekého textu, ale priestor vo forme samostatných textových kapitol venoval v prvom rade priblíženiu života a diela autora traktátu a jeho zasa-

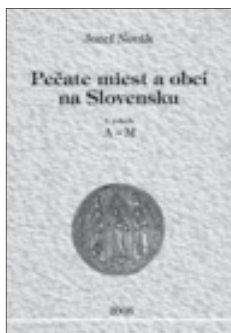
deniu do dobového kontextu, objasneniu problematiky rímskeho práva, jeho vyučovania a praktickej aplikácie v každodennom živote, ako aj priblíženiu heraldiky v 14. storočí a jej ďalšieho vývoja. V terminologickej poznámke ponúka čitateľovi nevyhnutný moderný vedecký pojmový aparát potrebný pre správne pochopenie pôvodného textu a v edičnej poznámke sleduje ďalšie osudy rozpravy až po jej novodobé vydania.

Ďalej objasňuje genézu spisu a jeho vplyv na heraldickú teóriu a tvorbu v rámci dvoch hlavných skupín stredovekých heraldických traktátov, ktoré mali najvýraznejší formatívny vplyv na heraldickú prax. Vzhľadom na skutočnosť, že traktát obsahuje výklad práva, teórie a praxe heraldiky, z pozície heraldického teoretika, ale aj erudovaného praktického tvorca mnohých súčasných komunálnych aj občianskych erbov kriticky posudzuje kvalitu a úroveň jednotlivých častí rozpravy, pričom najväčšie odborné nedostatky právom vidí práve v jej teoretickej časti. Publikáciu dopĺňa zoznam ilustrácií, literatúra a osobitná fotografická príloha zobrazujúca originálnu podobu traktátu z inkunábuly z roku 1472, pochádzajúcej z arcibiskupského archívu v Košiciach, ktorý poslužil ako základný prameň pre jeho vydanie.

Ani nepríjemná tlačová chyba v obsahu (za kapitolou XXX uvádza kapitoly XXI – XXIII a nie XXXI – XXXIII, v hlavnom texte je číslovanie v poriadku) neznižuje informačnú hodnotu moderne vedecky spracovanej a vkusne graficky riešenej publikácie, ktorá by rozhodne nemala chýbať v knižnici žiadneho skutočného milovníka heraldiky.

Igor Graus

NOVÁK, Jozef: **Pečate miest a obcí na Slovensku I – II**. Bratislava : Filozofická fakulta UK v Bratislave, 2008, 720 s. (I. zv.), 648 s. (II. zv.). ISBN 978-80-89236-48-0

Celú druhú polovicu minulého storočia dominovala heraldickému výskumu na Slovensku komunálna heraldika a sfragistika. Rozhodujúcu zásluhu na tom mal p. profesor Jozef Novák, zakla-

dateľ slovenskej heraldickej školy, ktorý tejto téme venoval podstatnú časť svojho vedeckého záujmu. Po veľmi úspešnom titule *Slovenské mestské a obecné erby*, ktorý vyšiel v dvoch vydaniach (1967, 1972), pričádza p. profesor Novák s ďalšou prácou z tejto problematiky, ktorá na predchádzajúce dielo priamo nadväzuje. Ako píše sám autor, dvojdielna publikácia *Pečate miest a obcí na Slovensku* má ambíciu ponúknuť čitateľom komplexný pohľad na slovenské mestské a obecné pečatidlá a pečiatky, teda najautentickejšie pramene komunálnej heraldiky.

Úvodom treba konštatovať, že publikácia je obdivuhodná už svojim rozsahom a detailnosťou spracovania. Vo vyše 4000 heslách nájdeme informácie o sfragistických pamiatkach k takmer každej lokalite na území dnešného Slovenska – od Bratislavy cez všetky slovenské mestá a obce, historické lokality, drobné osady a zaniknuté obce až po kuriozity ako napríklad Lomnický štít.

V úvodných kapitolách sa autor venuje komunálnej heraldike, metodologickým

a terminologickým otázkam, popisuje mestské a obecné pečate v historickom vývine. Keďže predmetná báza diela bola skutočne rozsiahla a vyžadovala si prácu dokonca rozdeliť do dvoch dielov, autor sa zámerné teórii venuje len v základných rysoch. Možno je trochu škoda, že nepripojil aj detailnejšiu sumarizačnú kapitolu o súčasnej slovenskej heraldike z pohľadu využívania sfragistických prameňov. Profesor Novák so svojou vyše 50-ročnou vedeckou praxou v oblasti komunálnej heraldiky a sfragistiky má k tejto téme istotne mnoho zaujímavých a do budúcnosti využiteľných postrehov. Hoci mnohé zo svojich poznatkov nám odovzdal ako pedagóg, po tejto práci už budú siahať aj najmladšie generácie slovenských heraldikov, ktoré ho na univerzite nezažili.

Práca je koncipovaná encyklopedicky, pričom abecedne zoradené heslá nám približujú jednotlivé slovenské lokality. V každom hesle je stručná história lokality a náčrt vývoja miestnej správy. Potom nasleduje popis sfragistických pamiatok zachovaných ku každej lokalite, historických pečatidiel, pečatí a pečiatok. Takmer pri každom hesle je k najdôležitejšiemu prameňu pripojený aj jeho obrázok, čím sa vypovedacia hodnota týchto popisov výrazne zväčšuje.

Publikácia poskytuje slovenským heraldikom prvý, skutočne komplexný pohľad na rozmanitosť symboliky komunálnej heraldiky na našom území. Môžeme konštatovať, že bola veľmi bohatá, hoci pri tvorbe pečatí menších lokalít najmä od 18. storočia pozorujeme istý schematizmus (časté používanie poľnohospodárskych symbolov). Obsahovo najzaujímavejšie obecné erby mnohokrát vychádzali z er-

bov šľachtických. Pri mnohých stredovekých erboch mestečiek a dedín to heraldici zatiaľ nepripúšťajú, u iných to tušíme, ale nevieme dokázať. Ukazuje sa, že v tejto oblasti je stále čo objavovať a zlepšovať. Momentálne napr. existuje niekoľko desiatok obecných pečatí, v ktorých je zobrazený evidentne šľachtický erb zemepána lokality. Takmer žiadny z nich však zatiaľ nevieme identifikovať.

Celkom sa nemôžeme stotožniť s názorom, že mestečko Beluša prevzalo svoj pečaťný symbol (ľaliu) z rodového erbu Barošovcov (s. 66). Členovia tohto rodu nikdy neboli v Beluši zemepánmi. Išlo o armalistický rod, ktorého zakladateľ, trenčiansky učiteľ Peter Baroš, rodák z Beluše, bol nobilitovaný až v roku 1578. Beluša je však ako mestečko doložená už v 14. storočí a pečať istotne vlastnila už v stredoveku. Nazdávame sa preto, že to bolo presne naopak: Petra Baroša pri výbere jeho rodového erbu ovplyvnila symbolika erbu jeho rodného mesta. I tak je však barošovský erb dôležitý pre výskum erbu Beluše. Keďže prvé pečatidlo mestečka je doložené až zo začiatku 17. storočia, je to práve erb Barošovcov, ktorý nepriamo dokazuje, že mestečko malo vlastné pečatidlo so symbolom ľalie už pred rokom 1578.

V slovenskej komunálnej heraldike hrá osobitú úlohu Lednica, pretože ide o jediné mestečko, ktoré v stredoveku získalo od panovníka erbovú listinu (s. 531). V roku 1465 udelený erb mal netradičné znamenie (kľachiacu ženu s vencom na hlave a vencom v rukách), ktoré, ako píše autor, heraldici dodnes nevedia presne významovo interpretovať. Nie je vylúčené, že aj v prípade lednického erbu treba pripustiť vplyv šľachtickej heraldiky. V roku 1432

totiž panovník udelil takmer identické erbové znamenie rodu Herenčeniencov. Okrem zafabovania jediným drobným rozdielom medzi ním a lednickým erbom je, že kľachiaca žena v ňom nedrží veniec, ale ruženec. Istotne by stálo za to preveriť, či vyššie spomínaný rod v 15. storočí nepôsobil aj v Trenčianskej stolici.

Autor poukazuje na mnohé zaujímavé otázky, ktoré bude treba ešte zodpovedať. Viaceré súvisia s prienikom štátnej (panovníckej) symboliky do mestských erbov. Pozoruhodný je napríklad pôvod erbu Častej (s. 145 – 146). Hoci išlo o malé zemepánske mestečko červenokamenského panstva, jeho najstaršie stredoveké pečate a dvojkríž v erbe poukazujú na veľmi skoré udelenie mestských práv.

Pri popise pečatí mestečiek Doľany, Rača, ako aj ďalších lokalít, sa v texte spomínajú osobné richtárske pečate. Bližšie sa však práca tejto problematike nevenuje. Mnohé dnes neznáme skutočnosti o používaní týchto pečatí v kancelárskej činnosti miest a obcí nám popri výskume ich správy a písomností môže objasniť najmä výskum ich pečatí a erbov. V súvislosti s richtármi sa otvárajú aj ďalšie otázky. Niektoré slovenské lokality mali v minulosti viacerých zemepánov, ktorí si tieto obce nielen podelili, ale v príslušných častiach zriadili aj vlastnú samosprávu. Tak to bolo napríklad v mestečku Rači, ktorá mala v 16. storočí dvoch richtárov a dve „mestské rady“. Otázkou je, ako sa táto skutočnosť prejavovala v kancelárskej činnosti mestečka a najmä v užívaní mestského pečatidla.

Takmer v každom hesle sa autor venuje využitiu spomínaných sfragistických pamiatok pri vytváraní súčasných erbov

našich miest a obcí. Nezainterosovaný čitateľ tak dostáva informácie aj o práci heraldickej komisie. Hoci súčasná slovenská komunálna heraldika má nepochybne dobrú úroveň, neznamená to, že neexistujú aj problematické rozhodnutia. Autor ich nezaujato, avšak trefne pomenúva, najmä v konfrontácii s publikovaným sfragistickým materiálom. Ukazuje sa, aký je v práci heraldika dôležitý systematický archívny výskum. Hoci je časovo a bádateľsky náročný, z dlhodobého hľadiska je vedecky prínosnejší ako časovo úspornejšie, ale odborne neraz voluntaristické návrhy heraldických novotvarov, vytvárané „od pracovného stola“. Dokazuje to aj ich obvykle krátka životnosť.

Hlavným prínosom tohto monumentálneho diela i samotného, možno povedať životného úsilia p. profesora Nováka je skutočnosť, že vytvorilo pramennú bázu pre ďalší výskum nielen v oblasti slovenskej komunálnej sfragistiky a heraldiky. Sme totiž presvedčení, že jeho uplatnenie bude oveľa širšie.

Frederik Federmayer

MÜLLER, Karel – POLÁCH, Radek – ZEZULČÍK, Jaroslav: **Kamenné svědectví minulosti. Heraldické památky Novojičínska. Nový Jičín – Praha : Libri, 2008, 208 s. ISBN 978-80-7277-360-2**

Pozoruhodná práca, ktorá má popri svojej informačnej hodnote tiež hodnotu metodického návodu, ako sprístupňovať heraldický dekór na architektonických pamiatkach aj na Slovensku.

Jadrom práce je katalóg heraldických pamiatok zostavený podľa jednotlivých, abecedne zoradených obcí okresu, ktorých je dovedna tridsaťjeden. V rámci každej

lokality autori opisujú heraldické artefakty v pevne stanovenom poradí: najskôr na kostole a na cintoríne, potom na zámku, či na inej vrchnostenskej architektúre, v mestách na radnici, ďalej na

mestských domoch, napokon na voľne stojacich plastikách a hraničných kameňoch. Ak je na jednom objekte viacero pamiatok, opisujú ich v chronologickom poradí (bez ohľadu na to, či ide už o kópiu, či deperditum známe iba z fotografickej dokumentácie pamiatkového úradu). Do katalógu sú zahrnuté predovšetkým heraldické plastiky z kameňa, ojedinele aj štukové či kovové.

Každú heraldickú pamiatku dokumentujú predovšetkým jednou či viacerými kvalitnými fotografiami, sprevádzanými štruktúrovaným textom: charakteristika pamiatky (náhrobok, erbová doska, svorník, hraničný kameň...) a určenie vlastníka s časovým vymedzením (rok úmrtia, storočie...), formálna deskripcia pamiatky – materiál, rozmery, umiestnenie, kvalitný blazon erbu, prepis nápisu. Nasleduje stručná doplnková informácia, napr. vzťah rodu k lokalite či architektúre, a literatúra.

Každý artefakt má svoj číselný kód. Ten je zaujímavý pre čitateľa vtedy, ak si zalisťuje v druhej časti knihy nazvanej *História šľachtických rodov s majetkovou držbou v Novojičínsku a ich erby*. Ide o abecedný, stručný, no informačne sýty heslár rodov s akcentom na ich vzťah k regiónu. Každé heslo má dva odstavce, prvý je venova-

ný veľmi kvalitnému blazonu erbu, druhý genealogickým údajom o rode. Každé heslo je doplnené heraldickou kresbou erbu rodu, erbu meššana či cirkevného rádu. Kresby sú dielom Jiřího Hanáčka a svedčia o heraldickej kvalite autora. Pri každom hesle je uvedený jeden či viacero číselných kódov konkrétnych kamenných artefaktov publikovaných v prvej časti knihy, na ktorých sa konkrétny erb vyskytuje. Nielen pre heraldika, ale aj pre laika to musí byť pôžitok, pomocou kresby rodového erbu dešifrovať jeho podobu na často poškodenej, zošúchanej či zvetranej konkrétnej kamennej pamiatke.

Záver publikácie obsahuje register historických českých, nemeckých a latinských názvov obcí Novojičínska, obrazovú prílohu s fotografickými pohľadmi na zasadenie architektonických pamiatok vo svojom prostredí, zoznam citovanej literatúry a mapky Novojičínska.

Výborná kniha, ktorá patrí do knižnice každého múzea, pamiatkového úradu či archívu aj u nás. Ale na viditeľné miesto, aby inšpirovala postupné sprístupňovanie kamenného heraldického dedičstva každého regiónu na Slovensku. Nie často sa človek stretne s knihou, kde nie je ani jedno zbytočné slovo a pritom v nej nič nechýba.

Ladislav Vrtel

ORŠULOVÁ, Jana: **Heraldické pamiatky Bratislavy**. Bratislava : Albert Marenčin, Vydavateľstvo PT, 2007, 194 s. ISBN 978-80-89218-64-6

Anotovaná publikácia Jany Oršulovej je vyvrcholením jej dlhodobého záujmu o heraldické pamiatky, o ktorých do súčasnosti napísala už viacero príspevkov.

Ide zároveň aj o prvé komplexné spracovanie heraldických pamiatok mesta Bratislavy. Autorka populárno-vedeckou formou zmapovala existujúce, ale už aj zaniknuté heraldické pamiatky Bratislavského hradu, Podhradia a Starého Mesta. Práca je rozdelená na kapitoly a autorka v nich postupne predstavuje, podľa častí mesta, jednotlivé ulice a objekty. V krátkom úvode približuje svoju motiváciu a historické okolnosti vzniku erbov. Vhodnými ilustráciami práce sú dobové fotografie, pohľadnice a rytiny.

Veľkým kladom diela je, že autorka neanalyzuje len samotné spracúvané heraldické pamiatky, ale v pomerne širokom rozsahu sa venuje aj stavebným dejinám, stavebníkom a majiteľom jednotlivých objektov s citeľným dôrazom na ich politické a kultúrne pôsobenie v rámci Bratislavy. Známi majitelia sú aj pomerne podrobne genealogicky a biograficky spracovaní – nechýbajú ich portréty, fotografie, rytiny či exlibrisy a zachované erby sú konfrontované s variantmi známymi z literatúry alebo z iných pamiatok. J. Oršulová nevynechala ani mestský a štátny znak. V tejto oblasti je zaujímavá jej interpretácia svorníkov v podjazde bratislavskej radnice, ktorých vznik literatúra striedavo kladie do 14. až 15. storočia, či zaniknutá výzdoba portálu jezuitskeho kostola. Autorka veľa námahy venovala aj identifikácii doposiaľ neznámych erbov. Jedným z jej objavov je určenie maľovaného gruebmillerovskeho erbu v interiéri domu na Sedlárskej ulici 6.

Je zrejme, že ani dlhoročný výskum nemôže zachytiť všetky pamiatky, ktorých stav navyše priebežne dopĺňajú nové objavy. V prípade anotovanej práce je potrebné upozorniť na chýbajúci sekundárne osade-

ný portál s gössingerovským erbom na nádvorí Aponiovského paláca, ktorý bol opätovne odstránený pri súčasnej rekonštrukcii, aj na heraldické grafiti vo veži bratislavskej radnice.

V súvislosti s neidentifikovaným erbom na Prepoštskej ul. 1 upozorňujeme na osobu Václava Kocha, ktorý pôsobil na prelome 17. a 18. storočia v službách maršála Mikuláša Pálfiho a používal takmer totožný erb – s brvnom však kosým a zvlhneným. Pri Paluďaiovoch spomeňme, že v Bratislave žili už v 17. storočí a z konca tohto storočia dokázateľne pochádza aj štvrtý variant ich rodového erbu, ktorý používali v 19. storočí na propagáciu svojej vinárskej produkcie.

Napriek drobným pripomienkam je anotovaná práca významným príspevkom k dejinám mesta Bratislavy, a nielen heraldickým, a vyplňa jedno z mnohých bielych miest našej historiografie. Môže byť východiskom a inšpiráciou pre spracovanie heraldických fondov ďalších slovenských miest. Oceňujeme aj príjemné grafické spracovanie publikácie, ktorá je doplnená starostlivo vypracovaným menným registrom a výberovou bibliografiou.

Radoslav Ragač

MARÁZ, Karel: Pečeti Jana Lucemburského. Brno : Masarykova univerzita, 2007. 93 s.

Monografia Karla Maráza patrí do kategórie sfragistických prác, s ktorými sa

nestretávame príliš často. Podrobiť detailnému výskumu pečate jediného panovníka je náročný počin vyžadujúci vynikajúcu znalosť archívnych materiálov, ale i dobových reálií a historických súvislostí. V prípade J. Luxemburského bol o to náročnejší, že vyžadoval výskum v luxemburských a francúzskych archívoch.

Práca je rozdelená do štyroch základných častí. V prvej sa autor venuje *vývoju pečatí Jána Luxemburského*. Dôraz kladie na typária, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili ich podobu. Zohľadňuje pritom predchádzajúce tradície posledných Přemyslovcov, Rudolfa Habsburského a Henricha Korutánskeho. Osobitnej analýze podrobuje pečate Jánovho otca Henricha VII. Tie predstavovali pre J. Luxemburského zásadný vzor. Krátko sa venuje aj dôležitej a žiaľ často opomínanej diplomaticko-sfragistickej otázke koroboračných formuliek v listinách. Súčasť tejto kapitoly tvorí dôsledný popis známych typárií.

V druhej časti nasleduje *ikonografický a heraldický rozbor* jednotlivých typov pečatí. Na základe takejto analýzy sa K. Maráz v tretej kapitole *Pečate J. Luxemburského ako vzor pre ostatných pečatiteľov* pokúsil porovnať Jánove pečate s pečaťami ďalších súdobých suverénov a šľachticov. Podarilo sa mu pritom na základe detailného porovnania niektorých prvkov v pečatiach (poloha jazdca, gesto ruky, vyobrazenie koňa, veľkosť pečate atď.) preukázať veľkú podobnosť medzi V. typom jazdeckej pečate J. Luxemburského a II. typom jazdeckej pečate Petra I. z Rožmberka. Rytec Rožmberkovej pečate teda s najväčšou pravdepodobnosťou použil spomínaný Jánov typ jazdeckej pečate ako vzor pre Petra I.

Tento objav nie je náhodný, pretože problematike rožmberských stredovekých pečatí a ich falzifikátov sa autor venuje dlhodobo. Druhým analyzovaným prípadom použitia Jánovej jazdeckej pečate ako vzoru je pečať sliezkeho kniežata Bolka II. Túto v literatúre už zaznamenanú podobnosť K. Maráz doplnil o niekoľko nových postrehov.

V poslednej časti sa autor zaoberá falzifikátmi pečatí J. Luxemburského, predovšetkým významnou skupinou 6 falzifikátov jazdeckej pečate a 5 falzifikátov tajnej pečate. Tieto patria do veľkej skupiny fálz, ktoré dal vyhotoviť Oldřich II. z Rožmberka. Súčasťou práce sú tiež porovnávacie tabuľky označení typov veľkých a tajných pečatí J. Luxemburského u vybraných bádateľov a obrazová príloha s 37 vyobrazeniami pečatí.

V anotovanej monografii sa autorovi podarilo prehľadným spôsobom analyzovať a do historických súvislostí zaradiť úctyhodné množstvo 5 veľkých a 7 tajných typov pečatí J. Luxemburského. Za dôležité považujeme vyvrátenie existencie dvoch typárií, ktoré sú len odliatkami iných pečatidiel vytvorených v 19. storočí, a objasnenie problematiky rožmberských falzifikátov.

Monografia o pečatiach J. Luxemburského predstavuje jednu z najrozsiahlejších prác venovaných pečatiam jedného panovníka. Jej význam spočíva i v tom, že môže veľmi vhodne slúžiť ako metodický vzor pri štúdiu a analýze pečatí ďalších stredovekých panovníkov, šľachticov či cirkevných predstaviteľov. Takúto pozornosť by si iste zaslúžili i pečate viacerých panovníkov z uhorského prostredia.

Miroslav Glejtek

MÜLLER, Karel: **Erbovní galerie těšínske šlechty. Galeria herbów szlachty cieszyńskiej.** Český Těšín, 2008. 104 s. ISBN 978-80-904230-1-5

„programom,“ bolo donedávna záhadou. Obrazy v dvoch veľkostiach – inak v jednotlivých formátoch – sú jednotne adjustované v dubových pozlátených rámoch, umiestnených v štukových kazetách. Všetky obrazy majú jednotnú kompozíciu, ich centrom je erb postavený na dláždenú podlahu v pozadí s priehľadom do krajiny s vysokým nebom. Pod erbom je text, v dvoch prípadoch český, v ostatných nemecký.

Erbová galéria pýtala pozornosť od konca 19. storočia, odkedy si jednotliví bádatelia kládli otázky o dobe, ako aj dôvodoch jej vzniku. Najčastejšie sa zbierka heraldických obrazov vysvetľovala ako dôkaz toho, že tešínske stavy mali na Frýdeckom zámku svoju snemovňu. Nejasné bolo aj datovanie galérie; doba vzniku obrazov a roky uvedené na obrazoch sa často nezhodovali. Až v 90-tych rokoch 20. storočia sa objavil názor, že dátumy na obrazoch sa nevzťahujú na roky ich zhotovenia a tiež, že obrazy boli v 19. storočí jednotne adjustované pre rytiersku sálu Frýdeckého zámku.

Svetlo do rozlúštenia rébusu vniesol nepublikovaný tzv. pamätný záznam arcivojvodského stavebného radcu a architekta Albína Teodora Prokopa, ktorý roku 1912 stručne opísal obsah a osudy súboru. Z neho vyplýva, že zbierka pôvodne nebola umiestnená na Frýdeckom zámku, ale v súdnej sieni (súdnici) v Těšíne. Keď bol tamjší súd v polovici 19. storočia zrušený, obrazy previezli najskôr do veže vedľajšieho traktu Frýdeckého zámku a neskôr, keď sa tzv. vysoké predsálie prebudovalo na jedáleň, sálu špeciálne upravili tak, aby tu mohla byť inštalovaná séria heraldických obrazov. Kvôli nim zamurovali vysoké okná a zhotovili štukové kazety. Obrazy teda nemaľovali do kaziet, ale naopak kazety zhotovili kvôli obrazom.

Autor poukazuje na tradíciu heraldického dekóru súdnych sál od stredoveku. Vznik těšínskej erbovej galérie spája s osobou Karla Františka Celestu a rokom 1792, keď sa stal zemským hajtmanom a prezidentom zemského práva. Vtedy dal namaľovať svoj erb, tiež erby ďalších členov svojho rodu a zrejme ešte niektorých iných osobností, ktoré zastávali súdne funkcie na zemskom súde v minulosti. Toto je prvá časová vrstva galérie. Roky pod erbami sa vzťahovali na obdobie ich pôsobenia ako súdnych úradníkov. Ďalšia skupina obrazov vznikla medzi rokmi 1807 – 1813. Prvá a druhá vrstva sú zrejme dielom jedného autora, učiteľa kreslenia na těšínskej miestnej škole Jozefa Schwindnera. Ďalšie erbové obrazy z dielne už iného autora pribudli okolo r. 1819 a ďalšie okolo r. 1828 – tieto však už prekročili koncepciu erbovej galérie zemského súdu.

Jadrom knihy je komentovaný katalóg všetkých 37 erbových obrazov. Každému

je venovaná dvojstrana, vpravo pod farebnou reprodukciou erbu je uvedený prepis pôvodného textu pod ním, ľavá strana obsahuje najskôr blazon (štruktúrovaný a na veľmi dobrej úrovni) a biogram jeho nositeľa, obsahujúci základné životopisné údaje. Na záver je v niektorých prípadoch pripojený heraldický komentár upozorňujúci aj na niektoré odchýlky či prehršky voči štandardnému základnému erbu rodu, čo je na obdobie vzniku erbových obrazov pochopiteľné.

Publikácia je dôsledne dvojjazyčná, vždy vedľa českého textu je plné znenie v poľštine. Záverečné hodnotenie: príkladné heraldicko-genealogické spracovanie jednej erbovej galérie.

Ladislav Vrtel

ZUBKO, Peter: **Cirkevná heraldika v Košickej arcidiecéze**. Košice : Seminár sv. Karola Boromejského, 2008. 143 s.

Cirkevná heraldika nepatrila v minulosti na Slovensku medzi zásadné oblasti výskumu. V poslednej dobe vyšlo niekoľko diel, ktoré predstavujú dôležitý vklad do tejto problematiky. K príspevkom L. Vrtela a V. Rábika pribudla ďalšia práca, ktorá si kladie za úlohu predstaviť novovekú cirkevnú heraldiku na území východného Slovenska, najmä na území súčasnej Košickej arcidiecézy.

V jej prvej, teoretickej časti sa autor venuje symbolu z pohľadu filozofie, sémantiky, mytológie, kresťanskej ikonografie a pod. V druhej časti zhŕňa základné pravidlá a terminológiu heraldiky. Podrobnejšie predstavuje špecifiká cirkevnej heraldiky. Dôraz kladie na erby cirkevných predstaviteľov vo všetkých hierarchických stupňoch. V tretej časti detailne rozobe-

rá erby jednotlivých diecéznych biskupov a ordinárov v Košiciach. V štvrtjej časti sa zaoberá vývojom erbov cirkevných právnických osôb na území arcidiecézy. V piatej časti predstavuje erby biskupov sufragánnej Rožňavskej a Spišskej diecézy. Prílohou práce sú smernice pre tvorbu symbolov Rímskokatolíckej a gréckokatolíckej cirkvi v Slovenskej republike, schválené v roku 2008 Konferenciou biskupov Slovenska.

Práca prináša viacero nových poznatkov, ktoré dopĺňajú naše strohé vedomosti o problematike cirkevných erbov na Slovensku v 19. a 20. storočí. Zaujímavé informácie vyplývajú z výskumu erbov košických biskupov v období, kedy upúšťajú od šľachtických a začínajú si navrhovať vlastné erby. Autor hovorí o tzv. období konvenčných erbov. Detailnou analýzou sa mu podarilo odkryť motívy, ktoré viedli jednotlivých biskupov k tvorbe týchto heraldických artefaktov.

Rovnako dôležité je zhodnotenie vývoja symbolov diecézy od jej vzniku až po prijatie regulárneho diecézneho erbu v roku 2002. Zaujímavé bolo napríklad používanie erbov žúp ako symbolov jednotlivých archidiakonátov, ktoré spoločne suplovali aj diecézny erb. Tieto poznatky sú zaujímavé nielen z hľadiska výskumu dejín cirkevnej heraldiky, ale i z pohľadu súčasnej, živej heraldiky. Viaceré z nich môžu byť zaujímavými príkladmi metodiky tvorby nových erbov klerikov a cirkevných inštitúcií. Popri viacerých už známych vyobrazeniach erbov sú v práci uverejnené doteraz nepublikované erby rožňavských biskupov od jej vzniku po súčasnosť.

Zrejme najmenej prebádanou oblasťou cirkevnej heraldiky sú erby kanonikov

a nižšieho kléru. Autor sa tejto otázke venuje tiež. Žiaľ, do práce sa nedostali ich vyobrazenia. Záverom možno konštatovať, že dielo prináša viacero nových informácií a postrehov, ktoré môžu podporiť ďalší, intenzívnejší výskum cirkevnej heraldiky.

Miroslav Glejtek

Rodina Tivadara Kosztku Csontváryho v stručnej optike dejín / NÉMETH, István: Csontváry Kosztko Tivadar családtörténete. Bratislava : AB-Art, 2004. ISBN 80-89006-96-5

Kostkovci prišli do Horného Uhorska okolo roku 1430, za čias husitov a Jána Jiskru. Usadili sa najmä v Šarišskej stolici, ale cesty ich zaviedli až do Užhorodu. Pôvodne patrili k zemanom, neskôr k vyššej šľachte. Z rodu vyšlo viacero biskupov, kráľovských vyslancov a iných vysokopostavených osobností. Jeden z najznámejších, Albert Kostka, bol priateľom kráľov Juraja Poděbradského a Mateja Korvína. Historický príbeh rodiny obsahuje množstvo protirečení a nejasností. Hoci sa mu historici a literárni vedci venovali už v minulosti, predmetom ich výskumu ostáva podnes. Vďaka nim sa aj v súčasnosti dostávame k osobnosti maliara Tivadara Kosztku Csontváryho (1853 – 1919).

Bez pochyb možno tvrdiť, že rodina oplývala vzácnou danosťou: rodili sa v nej mimoriadne nadané osobnosti – vojenský veliteľia, učiteľia a vynálezcovia. Csontváryho strýko, napríklad, roku 1847 vynášiel guľomet, ktorého prototyp si ešte i dnes možno pozrieť v múzeu v Szentesi. Samotný Csontváry odvíjal svoj rodokmeň od príchodu prvých maďarských bojovníkov do Uhorska. Svetlo sveta uzrel v Sabinove 15. júna 1853. Otec László pochádzal z ru-

Tivadar Kosztko Csontváry: Príchod jari v Mostare (1903)

muského Lugoja, matka Františka, rod. Hajcelmajerová z blízkosti Užhorodu. Do Sabinova sa prisťahovali roku 1847. Otec Kosztko tu kúpil lekárňu U čierneho orla spolu s príslušným domom. Narodilo sa im deväť detí.

Počas revolúcie 1948-49 meno László Kosztko nachádzame na zozname maďarských dobrovoľníkov. Nebojuje, ale v mesiaci venuje felčiarstvu. Po porážke povstalcov sa stáva štátnym úradníkom, čo svedčí o tom, že je už na strane cisára. Prijíma rôzne funkcie, krátky čas je mešťanostom, neskôr policajným riaditeľom a poštmajstrom v jednej osobe. Rodine nič nechýba, nastáva pre ňu čas blahobytu. Deti Kosztkovcov dostávajú vynikajúce vzdelanie, mnohé z nich dosiahnu v živote

veľké úspechy. Starší brat Tivadara sa stáva generálporučikom, mladší lekárnikom a ornitológom.

Tivadar vošiel do povedomia ako nadaný, tvrdohlavý a mierne vrtošivý mladík. Napriek podmienkam a danostiam nebol dobrým žiakom. Dosahoval iba dostatočné výsledky, čo možno vysvetliť tým, že s učením začal v útľom veku a musel obstať medzi podstatne staršími spolužiakmi. Gymnaziálne štúdiá začal v Sabinove roku 1863, ale situácia, ktorá sa vyhrotila po veľkom požiari, aj postoj obyvateľov k rodine bol natoľko nepriateľský, že roku 1865 museli odísť. Nútený odchod z mesta a koniec blahobytu mali veľký vplyv na celú rodinu, ale najmä na mladého Tivadara. Tieto udalosti ovplyvnili celý jeho život.

Po odchode zo Sabinova sa rodina usadila pri Užhorode. Otec sa venuje gazdovaniu a „učí sa zabúdať“, deti pokračujú v štúdiách v Užhorode. Po ukončení gymnázia Csontváry odchádza do Prešova na obchodnú školu. Skutočnosť, že študenti ekonómie museli v tom čase absolvovať trojročnú vojenskú službu, ho primála k tomu, že opúšťa školu a podobne ako otec sa venuje farmácii. Medzitým si jeho otec otvára lekáreň v mestečku Tiszalök a Tivadar u neho pracuje. Po čase ho prijímajú na viedenskú univerzitu, kde študuje farmáciu, prechádza na právnickú fakultu, ale štúdium práva nedokončí. Roku 1873 cestuje do Levíc, neskôr sa v Spišskej Novej Vsi stáva vedúcim lekárne. Medzitým lekáreň jeho otca v Tiszalöku krachuje a Csontváry odchádza do Budapešti, kde pokračuje v štúdiách. Zavíta aj do Szegedu, pomáha ako záchranár pri veľkej povodni. Po pobyte v Szegede sa znova vracia do Budapešti, potom do Spišskej Novej Vsi a stáva sa pomocníkom v lekární Bertalana Kalmára. Medzitým cestuje do Ríma, stretáva sa s maliarmi a zoznamuje s umením.

Pätnásteho októbra 1884 kupuje lekáreň v Holiči pri Lučenci, kde kladie základy svojej vlastnej existencie. Lekárni sa veľmi dobre darí, je zisková, takže si môže dovoliť cestovať do Paríža a Mnichova. Navštívi veľa škôl, spoznáva prácu vynikajúcich výtvarných umelcov a získava bohaté skúsenosti. Roku 1849 sa zapíše na Akadémiu Julien v Paríži. V tomto čase sa rodia jeho známe štúdie. Csontváryho diela sú čoraz dokonalejšie. Púšťa sa do maľovania viacerých obrazov, no dokončuje iba niektoré. Priatelia a známi ho vnímajú ako človeka vrtošivého, jedni ním pohrdajú,

iní ľutujú. Musí prejsť desať rokov, aby sa stal materiálne nezávislým a mohol sa venovať výlučne maľovaniu. Až do konca života je pevný a dôsledný vo vernosti cisárovi, čo mu však nepridáva na popularite a mnohí ho majú za blázna. Trápia ho depresie, ale ani napriek svojej veľkosti si nevie nájsť miesto na tomto svete. Tvorí veľa, no uznanie neprichádza.

V období po prvej svetovej vojne sa jeho situácia zhoršuje, upadá zdravotne i materiálne. Už nie je v stave uživiť sám seba a venovať sa iba umeniu. Žije zo štátnej podpory, jeho choroba sa zintenzívňuje, až napokon 20. júna 1919 v Budapešti zomiera. Spisovateľ nám dáva možnosť vytušiť príčinu, ale neoboznamuje nás ani s podrobnosťami, ani s dátumom.

Po Csontváryho smrti sa podstatná časť jeho životného diela a dedičstva dostáva za smiešnu sumu do rúk istého Geodeona Gerlóczyho, ktorý ho ponúkne štátu, aby z neho financovali múzeum. Tento zámer sa však do dneška nezrealizoval. Lekáreň ešte stále stojí, slúži ako obytný dom. Časť malieb sa stratila, zlomky možno nájsť v niekoľkých múzeách. Toto je teda v kocke príbeh Tivadara Kosztku Csontváryho, ako ho približuje anotovaná monografia.

Orosz Antal – Alžbeta Šuplatová

STAMATOVIČ, *Desanka. Saga o Draškocijevima (Saga Draškóciocvov). Svilajnac (RS): Resavska biblioteka, 2008, 143 s., obr. v texte, vyšlo v srbčine.*

Niektoré regióny Slovenska boli typické výskytom kuriálnych, resp. zemianskych dedín. Tie vznikali už v hlbokom stredoveku ako dôsledok donačnej činnosti panovníka, ktorý daroval menšie

pozemkové majetky svojim verným a tí ich postupom času zaľudnili. Relatívne veľké množstvo takýchto dedín sa nachádzalo v Turci, kde hovoríme dokonca o zemianskej „kolonizácii“ časti tohto historického územia. Jednou z najstarších z nich sú Dražkovce, kedysi malá, aj keď v porovnaní s ostatnými kuriálnymi dedinami skôr väčšia obec v blízkosti Martina, ktorá sa dnes dynamicky mení na príťažlivé obytné predmestie tejto aglomerácie.

Kuriálne obce, ktorých majetky často vlastnili tí istí príslušníci rodov ako v stredoveku, boli zároveň semenišťom mnohých vynikajúcich vzdelaných ľudí, ktorí sa uplatňovali aj ďaleko od rodiska. Z nich môžeme spomenúť napríklad známeho humanistu Jána Jesenia, alebo Jána Kevického, ktorý bol v polovici 17. storočia richtárom mesta Košíc. Aj z Dražkoviec pochádzalo viacero jednotlivcov, ktorí prerástli svojím významom hranice rodnej obce. Rod tamojších zemanov je pritom doložený už v polovici 13. storočia, kedy kráľ Belo IV. daroval pôdu z majetku Sklabine bratom Dražkovi a Mikulovi. Priami potomkovia Dražka, ktorí sa najprv nazývali zemanovia z Dražkoviec, neskôr Dražkovský/Draškóci (*Draskóczy de Draskócz*), potom obývali dedičné majetky až do konca feudalizmu. V priebehu neskorého stredoveku sa početní dražkovskí zemanovia rozdelili do viacerých spríbuznených rodov (Krasnec, Milko, Ilgo, Vanovič a iné), pričom s potomkami niektorých z nich sa v Dražkovciach môžeme stretnúť aj v súčasnosti. V minulosti si boli vedomí rodovej príbuznosti a mimo územia stolice sa prezentovali prevažne pod spoločným menom Draškovský, resp. Draškóci.

O Draškóciovcoch vznikla predne-

dávnom zaujímavá genealogicko-historická monografia a to pozoruhodne z pera srbskej profesorky filológie na univerzite v Belehrade. Tá nazvala svoju knihu Sága Draškóciovcov, pričom tvrdí, že stručne približuje 700 rokov existencie jedného z najstarších aristokratických rodov na Slovensku. V prípade dražkovských zemanov však nešlo o aristokraciu, ale o nižšiu kuriálnu šľachtu, teda zemianstvo. Aj staršie obdobie rodu spomína autorka len vo veľmi stručnej podobe, preto dejiny Dražkoviec, ktoré sú vzájomne späté s dejinami ich rodov, stále čakajú na svojho historika.

Hlavným obsahom práce sú dejiny jednej vetvy rodu Draškóciovcov, ktorá sa v druhej polovici 19. storočia usadila v centrálnom Srbsku a ktorej príbeh bol na Slovensku doteraz neznámy. Približuje osudy niekoľkých generácií tejto pôvodne slovenskej rodiny, ktorá dosiahla v Srbsku výnimočné postavenie a svojim dlhoročným pôsobením veľmi priaznivo ovplyvnila rozvoj viacerých oblastí života tamojších obyvateľov.

Turčiansky kraj bol v druhej polovici 19. storočia známy svojimi olejkármami, resp. šafraníkmi, teda podomovými obchodníkmi, ktorí pri predaji, v tomto období už takmer výlučne galantérneho tovaru, cestovali jednak po západnej, ale predovšetkým po východnej Európe, hlavne Poľsku, Rusku a Balkáne. Niektorí sa potom v zahraničí usadzovali aj na dlhšiu dobu. Rovnako lákavou krajinou na využitie podnikateľského potenciálu sa stalo aj Srbsko, ktoré sa, podobne ako ďalšie balkánske štáty, v 19. storočí oslobodilo spod tureckého jarma. Kvôli reformám mladého vzdelaného srbského princa Mihajla sa Srbsko

otvorilo svetu a stalo sa príťažlivým pre vzdelaných odborníkov z Európy, ktorí tu hľadali viac slobody, prácu a lepší život.

Ságu srbských Draškóciovcov začal lekárnik Ján Vanovič-Draškóci, ktorý pôvodne vlastnil súkromnú lekáreň v Kláštore pod Znievom. V roku 1868 sa so svojou rodinou odsťahoval do Belehradu. Vo svojom novom pôsobisku otvoril v roku 1871 lekáreň U srbského erbu, ktorá bola len tretou lekárnou v tomto meste. Týmto krokom založil tradíciu, pretože jeho obaja synovia vyštudovali farmáciu a venovali sa rovnakému povolaniu ako otec. Syn Kornel ostal neskôr pôsobiť v Belehrade a Július sa odsťahoval do malého mesta Svilajnac. Tu v roku 1875 otvoril vôbec prvú lekáreň v kraji Resava a jeho širšom okolí, ktorú nazval Svätá Trojica.

Draškóciovci sa v Srbsku výborne prispôsobili. Július so svojou manželkou Vilhelmínou splodili až osem detí, ktoré dali pokrstiť v pravoslávnom kostole. V resavskom kraji zohrala táto rodina významnú úlohu vo všeobecnom sociálnom, ekonomickom, kultúrnom a športovom rozvoji. Július Draškóci a jeho potomkovia sa stali zakladateľmi a činiteľmi množstva spolkov a organizácií z rôznych odborov ľudskej činnosti, ako napríklad Resavské poľovnícke družstvo, čitateľský spolok Resavská omladina, Resavská sporiteľňa, Športový spolok, Resavské múzeum, Nadácia na podporu chudobných študentov, Spolok vojnových veteránov a ďalšie. Jeho syn Jovan-Ivko Draškóci bol v 20. rokoch predsedom obnoveného Sokolského družstva Dušan Silný.

Srbsko sa stalo ich domovinou a počas viacerých balkánskych vojen sa ako dobrovoľníci zúčastnili obrany novej vlasti

V lekární Svätá trojica v Svilajnaci

v radoch srbskej armády. Jednotliví členovia rozvetveného rodu sa v priebehu 20. storočia venovali aj iným odborom a vyštudovali viaceré univerzity aj v zahraničí. Spolu dali Srbsku štyroch farmaceutov, štyroch lekárov, päť inžinierov a iných expertov.

Kniha je zaujímavým dokladom toho, akým veľkým prínosom pre hostiteľskú krajinu mohli byť niektorí naši krajanovia. Draškóciovci pritom zďaleka neboli jediní. Len z územia Turca by sme mohli spomenúť úspešných obchodníkov Országhovcov vo Varšave, Capkovcov a Polóniovcov v Sofii a Bukurešti a ďalších. Približovať ich osudy je však povinnosť predovšetkým slovenských historikov a genealógov.

Praca obsahuje stručné resumé v anglickom jazyku. Z obrazovej dokumentácie zverejňuje hlavne dobové fotografie členov rodu, ako aj reprodukcie dokumentov, dobové pohľadnice a fotografie miest a obcí. Na konci diela je prehľadný rodostrom potomkov Jána Vanoviča Draškóciho a jeho manželky Terézie Búľovskej. Knihu vydala

na zachovanie pamiatky „rešpektovaných obyvateľov“, ktorí boli jej blízkymi spolupracovníkmi, Resavská knižnica v Svilajnici pri príležitosti 140. výročia svojho založenia.

Maroš Mačuha

Biografie vo výročných školských správach škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/19 – 1952/53. Zostavila Želmíra Gešková. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, 2009. 270 s.

Univerzitná knižnica v Bratislave vydala biobibliografické dielo, ktoré tvorí súčasť radu bibliografií registrujúcich a sprístupňujúcich výročné školské správy vydané na území Slovenska

(Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/19 – 1952/53. Zost. Želmíra Gešková, Ľubica Krišková. Martin : Matica slovenská, 1998; Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska za roky 1701 – 1850. Zost. Ľubica Krišková. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2008). Na rozdiel od už vydaných prác však po prvýkrát obsahuje rozpis článkov z výročných školských správ vo vymedzenom období so zameraním na články biobibliografické.

Zväzok sústreďuje 1584 záznamov o 1219 osobnostiach pôsobiach v oblasti školstva, resp. súvisiacich so školstvom. Heslá sú zoradené v abecednom poradí podľa priezvisk osobností. Prinášajú informácie o učiteľoch a profesoroch všetkých

typov škôl pôsobiach na Slovensku v rokoch 1918 – 1953. Popri známych osobnostiach tu figuruje celý rad dnes už menej známych či zabudnutých pedagógov, ktorí sa v danom období spolupodieľali na výchovnom procese a ovplyvňovali tak dianie v školstve jednotlivých regiónov. Nemenej zaujímavé sú aj informácie o fotografiách pedagógov, ktorými boli výročné školské správy ilustrované. Štruktúru diela dopĺňa metodický úvod, register autorov článkov a register škôl, tiež zoznam použitej literatúry a cudzojazyčné resume.

Dielo predstavuje nový sekundárny prameň k dejinám školstva, regiónov, genealógií pedagógov a pod. Bibliografia je tiež dostupná v databázovej forme na webovej stránke Univerzitetnej knižnice v Bratislave <http://phobos.ulib.sk/wwwisis/biografiaVSS.htm>.

Katarína Pekařová

KOTLÍKOVÁ, Martina – PLOSOVÁ, Jaroslava (eds.). **Ad Laetitia. Studenti doc. Vladimíru Vašků k 75. narodeninám.** Brno : Masarykova univerzita, 2008. 157 s.

V roku 2008 sa dožil významného životného jubilea český historik, diplomatik a dlhoročný pedagóg Ústavu pomocných vied historických a archívnickva Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity docent Vladimír Vašků. Pri tejto príležitosti pripravili súčasní i bývalí študenti jubilantovi darček v podobe zborníka príspevkov vychádzajúcich z ich vlastného výskumu. V prvej časti sú publikované úvodné gratulácie spojené so spomienkami z pera M. Kotlíkovej, J. Plosovej, S. Boloma-Kotariho, V. Němečkovej a J. Slaběňákovéj. Nasledujú príspevky študentov z pomocných vied historických.

Martina Kotlíková, spoluzostavovateľka zborníka a autorka početných štúdií z cirkevnej sfragistiky, analyzuje *pečate brnenských dominikánov na listinách od konca 1. tretiny 15. storočia do doby rušenia kláštora Jozefom II.* Hana Seichterová vo svojom príspevku predstavuje *Pečate obcí bývalého sovineckého panstva (1550 – 1850)*. Poslednou spomedzi sfragistických prác je príspevok Martiny Smolovej, ktorý približuje *pečate na listinách olomouckého biskupa Dětricha, uložených v Moravskom biskupskom archíve*.

V zborníku sa nachádzajú dve heraldické štúdie. Prvá, od Ireny Sklenskej, je zameraná na *ikonografický rozbor Knihy práv mesta Znojma z rokov 1523 – 1525*. Heraldické pamiatky veľkomeziříčskeho zámku predstavila Radka Klímová. Prvý z diplomatických príspevkov pripravil David Kalhous. Zaoberá sa v ňom *výpovednou hodnotou osobitého prameňa Dagome iudex. Originály listín pražského biskupa Tobiáša vo sfére temporálnej správy* analyzoval Lukáš Führer.

Príspevok z novovekej paleografie publikovala Lenka Horáková. Zaoberá sa v ňom *novovekým písmom v rukopisoch 18. a 1. polovice 19. storočia, uložených v Moravskej zemskej knižnici v Brne. Moravský zemský tribunál a jeho politické dianie v dobe od 4. do 15. januára 1715* analyzovala Pavlína Němčíková. Stanislav Výtisk sa venuje *správnemu vývoju mesta Opavy v rokoch 1945 – 1948*. Príspevok Miroslavy Novotnej má názov *100 rokov boja proti cholere na Morave*. Posledný, genealogický príspevok z pera Martina Kotačku sa zaoberá *genealogickými testami Y-chromozomálnej DNA a ich využitím v projektoch Archeosteon a Genetika a priezviská*.

Za textovou časťou sa nachádzajú farebné obrazové prílohy, darovacia listina a stručné profily autorov. Na vzniku zborníka a jeho financovaní sa podieľali výlučne bývalí či súčasní študenti doc. Vaškú. Ide o obdivuhodné (a v našich podmienkach nevídané) dielo. Jeho kvalitu podčiarkuje aj celková grafická úprava, ktorej autormi sú takisto študenti. Zborník je vkusne doplnený niekoľkými samostatnými ilustráciami S. Boloma-Kotariho.

Každý, kto mal možnosť zoznámiť sa s p. docentom Vaškú vie, že ide o vzácného človeka, ktorý si svojimi ľudskými, ale i odbornými kvalitami zaslúži pozornosť. Nie je preto náhodou, že si jeho životné jubileum takto spontánne uctili i jeho študenti.

Miroslav Glejtek

Turul (1 – 4/2007, 1 – 4/2008)

Už zo starších anotácií časopisu vieme, že každý jeden zošit prináša nové poznatky aj pre naše heraldické, sfragistické a genealogické bádanie. Nie je tomu inak ani v zošitoch z rokov 2007 a 2008. V prvom čísle z roku 2007 je podnetná štúdia ěvy Nyulásziné Straubovej *Minulosť a súčasnosť obecných erbov*. Ťažisko práce je v osvetľovaní činnosti Komisie pre kmeňovú knihu obcí. Výsledky činnosti tejto komisie i produkcia kovoryteckej dielne I. Felsenfelda je našim heraldikom dobre známa. Zaujímavý je pohľad na maďarskú heraldickú prax po roku 1947 a výzva autorky pre Maďarskú heraldickú a genealogickú spoločnosť v súčasnosti. Vyzýva ju ku krokom nápravy v heraldickom prejave maďarskej obecnej symboliky.

Tá istá autorka v druhom čísle časopisu uverejňuje erbové pečiatky 55 uhor-

ských žúp a 13 miest s podpismi ich predstaviteľov. Tento materiál bol zaslaný Krajinskému archívu v Budapešti dňa 1. júla 1920. Ide o protest proti Trianonskej zmluve. Materiál je uverejnený pod nadpisom *Pramenná edícia – 68 pečatí z roku 1920*. V úvodnej poznámke ě. Straubová zdôrazňuje, že prameň uverejňuje v prvom rade kvôli súboru pečiatok. Autorom ďalšej štúdie je Attila Pandula. Nadpísal ju *Heraldika tašíek*. Zaoberá sa erbami na plochých taškách, v ktorých dôstojníci nosili náboje. Medzi farebnými reprodukciami sú aj tašky hajdúchov z Banskej Bystrice a Bratislavy.

V treťom čísle je podnetná štúdia ěvy Halászovej. Uverejňuje osobné erbové pečate z 13. – 14. storočia, ktoré našla v záhrebských archívoch a ktorých vlastníci majú vzťah k Uhorsku. Z recenzovaných publikácií nás môže zaujať hodnotenie pôsobenia generálov a veliteľov Františka II. Rákociho z rokov 1703 – 1711. Autorom publikácie je Kálmán Mészáros. Ďalšiu recenzovanú publikáciu vydal Tibor Neumann o Korlátovcoch. Venoval sa dejinám rodu a ich politickému pôsobeniu v 15. až 16. storočí. Dejiny užských Sirmaiovcov vydal Gábor Szirmai.

V štvrtom zošite je úvodná štúdia venovaná Erdődyovcom v 17. storočí. Borbála Bendová v nej opravuje staršie názory o rode a prináša aj mnoho nových údajov. Napriek tomu konštatuje, že poznatky o Erdődyovcoch v 17. a na začiatku 18. storočia sú naďalej medzerovité. V ďalšej štúdií Kálmán Mészáros venuje pozornosť Rákociovcom, ktorí sú vetvou Bogat-Radvanských. Zošit obsahuje aj informáciu o výstave venovanej dvom známym vojakom – Hadikovi a Nádašdymu, ktorú inštalovali vo Vo-

jenskom historickom múzeu v Budapešti. Ďalšia informácia je o vedeckej konferencii na tému *Právna kultúra – právne tradície*, ktorú usporiadala Katedra štátu a práva budapeštianskej univerzity.

V prvom zošite časopisu Turul z roku 2008 sa György Székely v úvodnej štúdií venuje politickej vražde kráľovny Gertrúdy, matky sv. Alžbety. Zošit pokračuje štúdiou Gábora Viteka o 29 cechových zástavách v Stoličnobelehradskej župe ako o heraldických prameňoch. Je poučná aj pre našich bádateľov, pretože cechovým zástavám sme sa zatiaľ venovali veľmi málo. Attila Pandula sa venuje vojenskému rádu Márie Terézie z hľadiska jeho spoločenského významu.

V druhom zošite sa priamo nášho územia týka štúdia Jánosa Frivaldszského st. o jeho predkoch, ktorí pochádzali a žili v Trenčianskej a Nitrianskej stolici. Zameriava sa predovšetkým na vývin priezviska. Najstarší známy člen rodu sa pod menom *Walach* objavuje už v roku 1413. Všíma si aj nešľachtické vetvy rodu: Móc-Klopanovcov, Clementisovcov, ako aj Hulínovcov či Huljakovcov. Pozoruhodná je štúdia o pôvode arpádovských brvien v erbe Queens College v Cambridge. Jej autorom je Tamás Szálkai, ktorý túto časť erbu dáva do súvislosti so sv. Margitou z Anjou, podieľajúcou sa na vzniku školy. V časti recenzií je pozitívne hodnotená knižka Márie a Mikuláša Čelkovcov s Igorom Grausom o portrétach komorských grófov a osobností baníctva a hutníctva na Slovensku v 17. – 19. storočí.

V treťom zošite Attila Szemán uverejnil štúdiu o nosičoch štítu banskoštiavnického erbu. (Poznamenávam, že štúdiu o erbe Banskej Štiavnice A. Szemán uverejnil už

v roku 1997 v časopise Levéltári Szemle, v zošite č. 4, s. 11 – 24.) V starších ročníkoch časopisu Turul sa Zaiovcom v troch samostatných častiach venoval Szabolcs de Vajay (1998, zošit č. 3 – 4; 2005, zošit č. 1 – 2 a zošit č. 3 – 4). V 3. zošite z r. 2008 Valéria Fukári a Kálmán Mészáros k Vajayho výkladu uverejnili svoje upresňujúce a dopĺňajúce poznatky. V recenznej časti tohto zošitu je uverejnená informácia o 3. časti Kosáryho bibliografie, ktorá je jeho dielom vydaným až po jeho smrti. Tretia časť bibliografie eviduje literatúru o župných archívoch a o župných pramenných edíciách s celouhorským záberom.

V štvrtom zošite je ako úvodná štúdia zaradená vexilologická práca G. Viteka. Analyzuje povstalecké vlajky Stolično-belehradskej stolice z 18. a 19. storočia. K nim ako príbuznú uvádza aj vlajku Zemplínskej stolice z roku 1809, ktorá má so stolično-belehradskými rovnaký text. Údaj preberá z milénanej monografie o Zemplínskej stolici (Magyarország vármegyei és városai). Nasleduje v maďarčine vydaná genealogická štúdia F. Federmayera o rodine Ondreja Bána, bratislavského richtára. Bánovci boli pôvodne kováči. Do šľachtického stavu ich povýšili v roku 1618. Ondrej Bán (okolo 1603 – 1678), už majetný a uznávaný richtár, bol po roku 1672 až do smrti prvým senátorom mesta. Významným mestským úradníkom bol aj jeho syn Ján Ignác, mladší syn František Nándor bol úradníkom Bratislavskej komory. Zdá sa, že Bánovci dvoma synmi Františka Nándora vymreli, pretože v celokrajinskom súpise šľachty z roku 1754 sa medzi Bratislavčanmi už neuvádzajú.

V druhej časti zošitu je obsiahla správa o medzinárodnej konferencii, ktorá sa

konala v obci Abaújdevecser-Encs v dňoch 17. – 18. mája 2008. Miesto konania určilo 160. výročie narodenia významného heraldika a genealóga J. Csomu. Obsahom konferencie boli *Pomocné vedy historické v Európskej únii ,bez hraníc‘*. Na konferencii odznelo 16 prednášok. Prácu J. Csomu zhodnotil Csaba Csorba. Priamo nášho územia sa dotýkalo vystúpenie Attilu Szemána o vývoji banickej symboliky v Uhorsku, v ktorej hodnotí mestský erb Banskej Štiavnice. V rámci štátnej symboliky bola dôležitá prednáška I. Bertényiho o pečatiach kráľa Mateja. Peter M. Várlaki dopĺňal doterajšie poznatky o svätoštevanskej korune. Slovinský heraldik Walt F. Jurečič charakterizoval súčasnú heraldickú tvorbu v štátoch Európskej únie ako splynutie komerčnej emblematiky s klasickou heraldikou. Tomáš Szálkai informoval účastníkov konferencie o zobrazovaní zbraní na uhorských armálesoch pred rokom 1526. Posledný blok bol venovaný pamiatkam a rodom Abovskej stolice, najmä Sentimreiovcov.

Z recenzovaných publikácií je pre nás zaujímavá monografia o Žipove (o. Prešov), ktorú v roku 2007 vydal vo Filakove Attila Szekrényessy. Zameral sa predovšetkým na kaštieľ Bujanovičovcov. Kinga Körmendiová v roku 2007 vydala knižku o vysokoškolských štúdiách a knižniciach ostrihomských kanonikov v rokoch 1183 až 1543.

Jozef Novák

O komunálnych erboch v Krásach Slovenska

Krásy Slovenska vychádzajú od roku 1923, v súčasnosti ako ilustrovaný dvojmesačník zameraný na slovenskú prírodu,

turistiku, pamiatky a tradície. Jednotlivé čísla mávajú spravidla 80 strán. S redakciou časopisu som sa dohodol o zverejnení príspevkov zameraných na erby slovenských miest a obcí pripomínajúcich objekty, ktorým sa venuje toto periodikum. V šiestich zväzkoch ročníka 2008 vyšli moje dvojstránkové state, každá z nich sprevádzaná farebnými vyobrazeniami dvanástich erbov.

Prvý zväzok obsahuje všeobecnú informáciu o našej komunálnej heraldike a o tom, ako je obsah týchto erbov zameraný na objekty, ktorým časopis venuje pozornosť. V druhom zväzku som na dvanástich príkladoch uviedol erby prezentujúce vrchy, pohoria, lesy, stromy alebo drevo a jeho spracovanie. Tretí zväzok je venovaný erbom obsahujúcim symboly roľníctva a vinohradníctva, ďalší zväzok obsahuje erby pripomínajúce naše kultúrne dedičstvo v stavebníctve v mestách a obciach. V piatom zväzku nachádzame 12 komunálnych erbov vyobrazujúcich faunu, ako aj popis viacerých ďalších erbov takto zameraných. Posledný zväzok tohto ročníka je venovaný komunálnym erbom s vyobrazeniami kvetov a ovocných plodov.

Záverom sa žiada upozorniť na to, že takmer polovica nákladu Krás Slovenska má svojich predplatiteľov v zahraničí, najmä v Česku, čo zvýšilo význam takejto prezentácie našej komunálnej heraldiky.

Zdenko G. Alexy

České matriky on-line

Po letech váhání se některé archivy v České republice rozhodly přistoupit na nabídku Genealogical Society of Utah realizovat postupně digitalizaci veškerých matrik od nejstarších až do svazků uzavře-

ných přibližně rokem 1900. V červnu 2007 byla uzavřena smlouva se Zemským archívem v Opavě a následovaly obdobné dohody se Státními oblastními archivy v Třeboni a v Litoměřicích. Podle této dohody mohou digitalizované matriky zveřejňovat na svých webových stránkách obě smluvní strany, a to zásadně bezplatně. V každém z archivů byla instalována digitální kamera a v podstatě ihned začala digitalizace prováděná vždy jednou osobou (z Rakouska či Německa) najatou Genealogickou společností.

Ostatní oblastní archivy začaly řešit tuto otázku jinou cestou – digitalizací vlastními silami, případně na zakázku. Pracovníci Genealogické společnosti průběžně odevzdávají své výsledky jak do USA, tak příslušným archivům. SOA Třeboň začal také postupně digitalizované matriky na svých webových stránkách zveřejňovat, Zemský archiv v Opavě se rozhodl učinit tak naráz, jakmile bude digitalizace dokončena. K tomu dojde v případě opavského archivu s koncem roku 2009 a tedy nejpozději v lednu 2010 archiv na svých webových stránkách zveřejní veškeré digitalizované matriky dovedené cirka do roku 1910, tedy něco přes 10 tisíc svazků matrik. Kopie každé matriky je navíc vybavena připojenými metadaty, tedy podrobným popisem, jehož struktura a obsah je stanovena pokynem archivní správy, platným pro všechny státní archivy.

Obdobně se chystá v příštím roce zpřístupnit matriky SOA Liberec a Genealogická společnost v letošním roce rozšířila svou působnost i na SOA Zámorsk. Ze zbývajících archivů začal své matriky postupně na webu zpřístupňovat též Moravský zemský archiv v Brně.

Prohlížeč matrik i databázi pro jejich popis byl pro archivy spolupracující z Genealogickou společností v Utahu vyvinut olomouckou firmou BACH systems, s.r.o.

Karel Müller, Opava, 2. 12. 2009

Pohľad z druhej strany

Celé to digitalizování je dost neprůhledné. Zarážející je hlavně to, že co archiv, to jiný způsob prezentace. Člověk by čekal, že stát pohlídá jednotnou formu a ušetří tím náklady na tyto projekty, když jde o státní archivy. No nic, hlavně že se k matrikám dostaneme z domu! Jen se obávám, aby za rok, za dva nepřišlo k zpoplatnění přístupu k archiváliím na internetu.

*Jiří Ošanec, Olomouc,
12. novembra 2009*

O digitalizácii matrik na Slovensku

Situácia s digitalizáciou matrik v štátnych archívoch na Slovensku je nasledovná. Matriky do roku 1895 sú od konca minulého roku zmikrofilmované. V digitálnej forme máme matriky zo Štátneho archívu v Prešove a v súčasnosti prebieha digitalizácia záznamov matrik Štátneho archívu v Bratislave a Archívu hlavného mesta SR Bratislavy. Digitalizácia matrik ostatných archívov bude priebežne pokračovať. Problémy s uverejnením digitalizovanej formy matrik ako archívnych dokumentov majú dve podoby:

1. Nedostatok financií na nákup programu na prezentáciu digitalizovaných záznamov. V Česku na to majú program od firmy Bach, s ktorou spolupracujeme aj my. Keď budú na nákup potrebné financie, odkúpime aj my tento program a potom vypracujeme spôsob prezentácie.

2. Pred nami stojí problém legislatívneho riešenia možnosti prezentácie digitálnych záznamov matrik. V zákone č. 395/2002 O archívoch a registratúrach sa ešte jednoducho nerátalo s takouto formou štúdia archívnych dokumentov, jednoducho sa za badanie v matrikách vyberá poplatok – na rozdiel od štúdia ostatných archívnych dokumentov, ktoré je bezplatné. Ide o to, aby prestal platiť predpis na spoplatňovanie štúdia matrik, ktoré sú inak zaradené svojím charakterom medzi ostatné archívne dokumenty. Podnikli sme kroky na to, aby bola každá forma štúdia archívnych dokumentov bezplatná. Existuje prísluš, že Národná rada SR návrh schválila. Takýto je súčasný stav digitalizácie matričných záznamov v štátnych archívoch Slovenskej republiky.

*Peter Zoričák, Odbor archívov MV SR,
Bratislava, 1. marca 2010*

Archívy v krízových situáciách

Tak znela téma 13. archívnych dní, ktoré sa konali 26. – 28. mája 2009 v Bojniciach. Takmer dvesto účastníkov zo Slovenska, Česka, Poľska, Maďarska, Rakúska a Slovinska diskutovalo o najrôznejších podobách kríz v archívoch u nás i vo svete. Hoci sa slovenským archívom vážnejšie živelné pohromy dosiaľ vyhýbali, problémy pretrvávajú. Prejavujú sa v tom, že archívy na Slovensku nie sú štátom dotované dostatočne, mnohé pôsobia v nevyhovujúcich priestoroch, majú nevhodné depozičné podmienky, trpia nedostatočným personálnym obsadením, ich zamestnanci nie sú primerane finančne ani spoločensky ohodnotení. Veľa dokumentov tak zostáva nechránených či nedostatočne chránených, postup záchranu rozpadávajúcich sa

dokumentov (na kyslom papieri), digitalizácie (všeobecne) a ich sprístupňovania širokej verejnosti je pomalý. Početné vystúpenia zahraničných účastníkov potvrdili, že problémy tohto druhu sú v stredo-európskom priestore v mnohom spoločné a archívne dni sa stali prezentáciou vnútornej sily a odhodlania archivárov prekonať súčasné podoby krízy slovenského archívnictva.

Karin Šišmišová

Deň otvorených dverí na Katedre archívnictva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

V sobotu 23. januára 2010 usporiadala Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave pre uchádzačov o štúdium na študijných odboroch otváraných v akademickom roku 2010/2011 *Deň otvorených dverí*. Podieľali sa na ňom jej jednotlivé pracoviská, vrátane Katedry archívnictva a pomocných vied historických.

Učiteľia a interní doktorandi pripravili v učebni č. 427 na Šafárikovom námestí 6 textovú, obrazovú, materiállovú a elektronickú (powerpointovú) prezentáciu, ktorou chceli predstaviť jednak svoju katedru, no najmä podať základné informácie o realizovaných študijných programoch archívnictva a pomocné vedy historické. Pre každý predmet, respektíve vednú disciplínu bol vyhradený osobitný expozičný priestor. V ich rámci sa vystavovali vybrané monografie (učebnice, vedecké diela), učebné pomôcky (originály aj fotokópie listín a iných typov písomností, pečate, typáriá, erby, genealogické tabuľky, mince, papierové platidlá, mapy atď.), archívne pomôcky (sprievodcovia, inventáre, kata-

lógy), kvalifikačné práce (bakalárske, magisterské, rigorózne a doktorandské).

Každý návštevník sa zapísal do kroniky a dostal tlačene *Informatórium*, v ktorom boli zhrnuté údaje o spomínaných študijných programoch. Kto chcel, mohol si svoje odborné vedomosti overiť v pokusnom teste. Prítomní učiteľia aj doktorandi katedry sa zároveň snažili vystavované materiály čo najviac priblížiť hovoreným slovom. Vo vyhradenom čase od 10-tej do 15-tej hodiny navštívilo katedru vyše 110 záujemcov. Mnohí z nich sa vďaka tomu vôbec po prvý raz dozvedeli niečo bližšie o archívnictve i o jednotlivých pomocných vedách historických. Často boli prekvapení, aké sú to svojim spôsobom interesantné, ba až atraktívne vedné disciplíny.

Možno povedať, že prvý *Deň otvorených dverí* na katedre archívnictva a PVH sa vydaril. Vysoko predstihol očakávania organizátorov, a to tak z hľadiska počtu, ako aj vysokého stupňa záujmu zo strany návštevníkov.

Lý

VÝSTAVU LIPTOVSKÁ ŠLACHTA v portrétnej tvorbe sprístupnili 19. februára – 29. marca 2009 v Liptovskej galérii P. M. Bohúňa v Liptovskom Mikuláši. Portréty pochádzali z viacerých slovenských múzeí, galérií, cirkevných i súkromných zbierok. Súčasťou projektu bolo uvedenie publikácie Vidiecke šľachtické sídla v Liptovskej stolici mladého historika Tomáša Januru.

MIGRÁCIE OBYVATELOV RUSKA a bývalého Sovietskeho zväzu do strednej Európy a na Slovensko (v rokoch 1900 – 1945) boli 12. – 13. mája 2009 diskutované v priestoroch Prešovskej univerzity v Prešove. Prednášali o nich ruskí, českí, bieloruskí, ukrajinskí a slovenskí odborníci. Gestorom podujatia bola Doc. Dr. Ľubica Harbuľová, CSc. Z Filozofickej fakulty PU, ktorá môže záujemcom poskytnúť ďalšie informácie (*lharb@unipo.sk*).

V JUHOČESKOM KRAJI dlhodobo pôsobí aktívna skupina záujemcov o regionálne dejiny a heraldiku. Ing. Milan Daněk, vydavateľ kvalitného nízkonákladového periodika Jihočeský Herald, nám pravidelne posíla nielen tento časopis, ale aj informácie o aktivitách jeho spolupracovníkov. Po výstavách s tematikou pomocných vied historických, ktoré s pomocou tamojších archívov a múzeí zorganizovali v uplynulých rokoch, pripravili teraz sériu výstav, približujúcich šľachtické rody Juhočeského kraja. Prvú, venovanú juhočeským Vítkovcom, sprístupnili 4. – 23. mája 2009 v Juhočeskej vedeckej knižnici v Českých Budějoviciach.

EURÓPSKY DEŇ SUSEDOV bol príležitosťou, aby sa 30. mája 2009 stretli susedia v Môtovej (dnes súčasť Zvolena). Miestom stretnutia, ktoré zorganizovala rodina Roziakovcov bol dvor pri môtovskej zvonici. Prítomných privítala Božena Bortelová, vnučka posledného richtára tejto pôvodne samostatnej obce. Historik Pavol Maliniak spomenul niektoré medzníky v dejinách Môtovej. Stretnutia sa zúčastnilo asi 150 ľudí, medzi nimi aj členovia starých môtovských rodín Grečo, Kanka, Kulich, Mališ, Midriak, Pivarči, Ponický, Trnka, Vajda. Prítomní si spoločne posedeli a pozreli výstavu fotografií, umiestnenú v priestoroch zvonice. Najmä tí skôr narodení si pri tejto príležitosti zaspomínali na obdobia pred niekoľkými desaťročiami, keď prebiehali zmeny spojené s urbanizáciou obce. (*Pavol Maliniak*)

VELKÝ ZÁUJEM, DOBRÁ PUBLICITA, desiatky vystúpení a bohatý program sprevádzali konferenciu Zemianstvo na Slovensku, ktorá sa konala v dňoch 8. – 10. júna 2009 v Martine. Prednášajúci priblížili majetkové zázemie, konfesijné pozadie, spoločenské a kultúrne aktivity slovenskej strednej a nižšej šľachty v novoveku. Publikovaný, dvojzväzkový výstup z podujatia si môžete objednať u zostavovateľky, PhDr. Evy Augustínovej zo Slovenskej národnej knižnice (*eva.augustinova@snc.sk*).

RUDOLF GESCHWINDT (1829 – 1910), popredný pestovateľ a šľachtiteľ v habsburskej monarchii, vyšľachtiteľ vyše 600 nových odrôd ruží. Od roku 1872 pôsobil v Krupine ako lesmajster. Krupinskí kra-

Na stretnutí Kováčikovcov v Dolnom Kubíne

jania si v dňoch 11. – 12. júna 2009 uctili jeho pamiatku vedeckým sympóziom. O príbuzenských vzťahoch referoval Geschwindtov priamy potomok, geológ Aurel Liffa z Budapešti.

SPOLOČNOU SVÄTOU OMŠOU v Kostole sv. Kataríny v Dolnom Kubíne otvorili 8. augusta 2009 svoje už deviate stretnutie nositelia priezviska Kováčik. Menovci i príbuzní z rôznych častí Slovenska po prehliadke mesta pokračovali spoločenským programom v priestoroch Mestského kultúrneho strediska v Bysterci. Počet účastníkov týchto stretnutí doposiaľ nikdy neklesol pod stovku, v Bojniciach pred tromi rokmi sa ich zišlo dokonca vyše 200. Jubilejné desiate stretnutie Kováčikovcov v roku 2010 by sa malo uskutočniť v Nitre. Držíme im palce.

ŠTVRTÉ SYMPÓZIUM Z CYKLU ČLOVEK – SACRUM – PROSTREDIE zorganizoval koncom augusta (28. – 29.8.) 2009 Prof. Michal Slivka z Katedry archeológie Filozofickej fakulty UK v kartuziánskom kláštore na Kláštorisku v Slovenskom raji. Avizované boli aj témy Osobné mená – výskyt, frekvencia v jednotlivých obdobiach, vplyv lokálnych svätcov na ich tvorbu, Cintoríny ako miesto posledného odpočinku, Široká vypovedacia báza tzv. hrovej archeológie. Príspevky majú byť publikované v periodiku *Studia Archaeologica Slovaca Medievalia*.

NOSITELIA PRIEZVISKA RĚCKY nemajú menovcov. Všetci, kdekoľvek žijú, patria do jednej rodiny. Sú potomkami Juraja Rěckeého (1847 – 1920) a Márie, rod. Cingerovej z Malého Lapáša a ich ôsmich detí

Stretnutie Réckých v Nitre

(Jána, Vincenta, Jozefíny, Ambróza, Jozefa, Márie, Ľudovíta a Františka). Tradíciu ich stretnutí otvorili potomkovia najmladšieho Ľudovíta, keď sa 5. augusta 2006 deväťdesiati zišli v kultúrnom dome v Pohraničiach. Dňa 5. septembra 2009 usporiadali v hoteli Auto Jas v Nitre druhé stretnutie. Zišli sa 70-ti, teraz aj z rodín Vincenta, Ambróza a Jozefa Réckých.

KONFERENCIU NA TÉMU HISTORICKÉ MAPY usporiadali členovia Kartografickej spoločnosti SR v spolupráci so Slovenským národným archívom 9. septembra 2009 v Bratislave. Prítomní si z podujatia odniesli už hotový zborník. Bude vzácny, lebo vyšiel v obmedzenom náklade.

TROJDŇOVÚ KONFERENCIU FENOMÉN RODINY v minulosti Slovenska usporiadali

v dňoch 22. – 24. septembra 2009 kolegovia zo Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV v spolupráci s pracovníkmi Štátneho archívu v Bardejove. Na podujatí zazneli príspevky takmer 50-tich slovenských a maďarských autorov. Publikované budú v Historickom časopise.

KONFERENCIU O TURZOVCOCH (Thurzovci a ich historický význam) usporiadali 12. – 14. októbra 2009 Historický ústav SAV v spolupráci s Historickým ústavom Maďarskej akadémie vied a ďalšími inštitúciami v Seredi.

FORGÁČOVCOM, ktorí sa už viac rokov pravidelne stretávajú, sa splnil sen. Dňa 24. októbra 2009 otvorili v Jelenci múzeum venované dejinám tohto rodu. Viac na www.jelenec.sk. www.forgach.org.

GENEALOGICKO-HERALDICKO-VEXILOLOGICKÝ KLUB LIPTOVA, tiež Liptovský rodostrom, založili priaznivci 30. októbra 2009 pri Dome Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši. Vznik klubu inicioval p. Ing. Ladislav Dráb, CSc., riaditeľ DMS, predsedom je p. Ing. Milan Mudronček. Členovia sa dohodli na pravidelných stretnutiach – každý posledný piatok v mesiaci. Chcú sa venovať osвете, podporovať výskumy, týkajúce sa Liptova, Oravy a priľahlých oblastí Poľska.

PERGAMENY patria k tradičným nosičom informácií o našej minulosti. Aj preto je ich výskum dôležitý. K poznaniu ich pôvodu, výroby, vlastností a možností ochrany významne prispeli medzinárodný seminár, workshop a výstava Odkaz na pergamene, ktoré sa v dňoch 4. – 6. novembra 2009 konali v Martine. Najmä vďaka pracovníkom Odboru reštaurovania a konzervovania dokumentov Slovenskej národnej knižnice.

O ŠLACHTE A ŠLACHTICOCH Z HORNÉHO SLIEZSKA sa 5. – 6. novembra 2009 hovorilo na medzinárodnej konferencii v poľskom Cieszine. Pripravili ju historici z Ostravskej univerzity s kolegami z Katovic a Českého Těšína. Išlo o ďalší krok ku komplexnému mapovaniu novovekej šľachty z Českých zemí. Prvým bola konferencia Šlechtic podnikateľom, podnikateľ šlechticem (Šlechta a podnikání v českých zemích v 18. – 19. stoloetí), ktorej zborník bol 13. januára 2009 uvedený v Ostrave.

MATINÉ 2009, organizované Moravskou genealogickou a heraldickou spoločnosťou 7. novembra v Brne, upozornilo na

potrebu dokumentácie a ochrany hmotných heraldických pamiatok. Slovenské vklady a prístupy predstavili Jana Oršulová (SNM) z Bratislavy a Ľubomír Jankovič (SNK) z Martina.

NEDÁVNO do archívu SGHS pribudla genealógia Húskovcov z Uhlísk od p. Mgr. Anny Šujanskej z Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici. Práca vznikla pri príležitosti druhého stretnutia potomkov Petra (1907 – 1998) a Albíny (1911 – 1998) Húskovcov, v máji 2008. Predchádzajúce stretnutie Húskovcov sa uskutočnilo 22. až 24. júla 2005 v Domaniži.

OCENENIE KNIHA LIPTOVA od Mestského úradu v Ružomberku a prvé miesto v jednej z kategórií celoslovenskej súťaže Slovenská kronika 2009 získal náš kolega Zdenko Ďuriška za publikáciu Medzi mlynmi a bankami – dejiny rodu Makovickovcov. Medzi ocenenými boli aj ďalšie genealogické diela. Súťaž organizuje redakcia periodika Národná osveta pod záštitou Národného osvetového centra v Bratislave. Vyhlásenie tohtoročných výsledkov spreádzané seminárom pre tvorcov regionálnych kroník a monografií sa konalo 3. – 4. decembra v Bystričke pri Martine.

TOPOĽČIANSKI ARCHIVÁRI a priaznivci histórie zorganizovali 11. decembra 2009 v Topoľčanoch seminár Patrociniá kostolov Topoľčianskeho okresu. O sviätcoch ako patrónoch kostolov a ich odraze v obecných symboloch prednášali Ladislav Vrtel a Oľga Kvasnicová. Obohacujúcim sprestrením bola výstava obecných erbov.

Spracoval Milan Šišmiš

O popularizácii genealógie

Srdečne vás pozdravujem a súčasne posielam foto z besedy v Krajnom, kde som okrem iného prezentovala genealogický prieskum môjho rodu a povzbudzovala prítomných, aby sa o tieto veci zaujímali, ako aj o históriu, a pod.

Časopis je veľmi pekný, vždy sa poteším, keď príde, lebo sa podozvedám veľa zaujímavých faktov.

Srdečne Vás zdravím a prajem veľa zdravia a úspechov!

Vaša

*Anna Černochová,
Nové Mesto nad Váhom,
8. mája 2009*

Poslanie

Máte nádherné poslanie. Prajem vám, aby ste prebiehajúcu krízu prežili bez ujmy a aby ste boli pre ľudí stále zaujímaví.

*Josef Dobrý,
náhodný návštevník
internetovej stránky SGHS,
Vrútky, 4. júna 2009*

O Príručke ku genealogickému výskumu 2

Nechcem, aby to vyznelo ako kompliment, ale je to skutočne pozoruhodná kniha. Osobne si myslím, že touto publikáciou ste otvorili cestu mnohým bádateľom. Keď si spomeniem na svoje začiatky a hlavne trápenie sa s informáciami o informáciách, viem porovnať a posúdiť, aké vynikajúce dielo vzniklo.

Ak môžem, iba malý podnet: chýbajú mi údaje o možnostiach výskumu v Poľsku a hlavne na poľskom Spiši. Obce Jurgów, Rzepiska, Czarna Góra, Trybsz, Nowa Biała, Krempachy, Dursztyn, Frydman, Falsztyn, Łapsze Wyżne, Łapsze Niżne, Łapszanka, Kacwin a Niedzica boli veľmi úzko späté so Slovenskom, až do ich pripojenia k Poľsku po 2. svetovej vojne.

Neviem, či sa plánuje aj ďalšie vydanie a budem rád, ak budem mať možnosť spolupracovať. Mám mnoho skúseností s bádáním v Poľsku.

*Vladimír Flak, súkromný genealóg,
Spišská Nová Ves, január 2010,
vflak@spisnet.sk*

O MRAVČEKOCH

Ako začínajúceho vysokoškolačka ma vedelo máločo rozčúliť tak ako debaty s otcom o dejinách. Kacírsky ich odmietal a svoju nevieru v ich existenciu neopieral pritom o nijaké scestné teórie, ktoré kdesi vyčítal, ale o čosi, čo by sa dalo nazvať ľudskou logikou: „Keď sme pred prvou vojnou boli mladí tovariši u Rybníčka,“ hovoril, „Miklós Figura sa chcel osamostatniť. Napísal si teda do rodiska žiadosť o zaslanie rodného listu. Odtiaľ mu odpovedali, že podľa všetkého sa u nich nenarodil, pretože ho nevedia nájsť v matrike. Pozri, ak sa vtedy nedalo zistiť, že sa ktosi ani nie pred tridsiatimi rokmi narodil v nejakej dedine,“ otec urobil významnú pomlčku, „ako môžeme vedieť, čo sa stalo pred tristo či päťsto rokmi?“

Jeho rúhavé presvedčenie, že aj dejiny sú len ďalšie panské huncútstvo, hlboko urážalo moju neochvejnú vieru vo vedu a vedecký výskum. (To som ešte netušil, koľko ráz sa na rozkaz príslušných vládnucich kniežat prepisoval povedzme Nestorov Ruský letopis.) História som úprimne považoval za „magistru vitae“ a ani na chvíľu som nezapochyboval o tom, že narodenie bezvýznamného hodinára sa nemôže porovnávať s tatárskym vpádom či, nedajbože, s obdobím tridsaťročnej vojny. Tie sú navyše doložené podrobnou dokumentáciou, archeologickým výskumom a kadečím iným. Zdalo sa mi prirodzené, že identita drobných bezmenných ľudí musí ustúpiť majestátnemu obrazu historickej epochy, ktorú svojou mravčou prácou spoluvytvárali, no mali v nej miesto len ako anonymná tehlička v imponantnej stavbe.

Na to, aby som si uvedomil, že aj títo nenápadní mravčekovia majú nárok na historickú existenciu, muselo mi odísť do nenávratna zopár blízkych. Až potom som pochopil a precítil, že každý, aj ten najmenší človečik, žije ďalej, kým má miesto v našom srdci a v našej pamäti.

*Kornel Földvári: Zaludňovanie dejín
(predhovor k práci Juraja Linzbotha Prešporský kaleidoskop,
vydanej v roku 2007 v Bratislave)*

- špičkové laboratórne vybavenie
- poprední odborníci v oblasti molekulárnej genetiky človeka
- biologický materiál: výter z ústnej sliznice
- testy DNA využiteľné v genealógii

Genealogický Y-DNA test

95 €/vzorka

Testom vyšetříme 17 úsekov DNA (markerov) na Y-chromozóme. Umožňuje v rodokmeni spájať mužské línie. Vhodný len pre mužov.

Genealogický mtDNA test

105 €/vzorka

Testom stanovíme postupnosť stavebných prvkov (sekvenciu) tzv. hypervariabilného úseku mitochondriálnej DNA (mtDNA), ktorá sa prenáša v generáciách po ženskej línii. Umožňuje v rodokmeni spájať ženské línie. Vhodný pre mužov aj ženy.

Priezviskový projekt

95 €/vzorka

Test umožní zistiť, či majú dvaja alebo viacerí muži s rovnakým priezviskom spoločného predka, alebo či sú len menovcami. Vhodný len pre mužov.

Y-DNA geografický test

95 €/vzorka

Testom sa stanoví príslušnosť k jednej z cca 10 hlavných mužských rodových línii (Y-haploskupín) a tým aj geografický pôvod vzdialených predkov v mužskej línii. Vhodný len pre mužov.

mtDNA geografický test

105 €/vzorka

Testom sa stanoví príslušnosť k jednej zo siedmich hlavných ženských rodových línii ("mtDNA klanov") a tým aj geografický pôvod vzdialených predkov v ženskej línii. Vhodný pre mužov aj ženy.

Kombinovaný Y-DNA a mtDNA geografický test

185 €/vzorka

Test je kombináciou Y-DNA a mtDNA geografického testu u jedného jedinca. Vhodný len pre mužov.

ZĽAVY

20% pre členov SGHS

Zľava platí len na Y-DNA genealogický alebo Y-DNA geografický test do 30.6.2010.

10% aj pre nečlenov SGHS

Zľava pri zaslaní 4 a viac vzoriek súčasne na rovnaký typ testu.

DNAtest, s.r.o., Poliklinika, Vičie hrdlo 49, 821 07 Bratislava
Telefón: (02) 4524 12 68 • E-mail: dnatest@dnatest.sk • Web: www.dnatest.sk

Všetky ceny sú uvedené vrátane DPH.

NOVINKY Z KNIŽNEJ PRODUKCIE

Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti

PRÍRUČKA KU GENEALOGICKÉMU VÝSKUMU na Slovensku a v slovackálnom zahraničí 2

(pevná väzba, 270 strán, bohato ilustrovaná)

Príručka voľne nadväzuje na čitateľsky úspešný prvý zväzok rovnomennej práce, dopĺňa a rozširuje ju, súčasne však predstavuje nové, samostatné dielo. Autori jednotlivých kapitol, naši i zahraniční historici, archivári a genealógovia popisujú trasy, ktorými kráčali naši predkovia a príbuzní po svete, sprevádza bádatela po našich i zahraničných archívoch a zbierkach a inštruuje ho, ako v nich môže nájsť údaje o svojich príbuzných – súčasných i veľmi vzdialených.

Vyšlo 11. decembra 2009

Cena: členská 15,20 € (bežná 16,50 €)*

HERALDICKÁ TERMINOLÓGIA

Ladislav Vrtel

(pevná väzba, 468 strán)

Po prvýkrát súborne vydané všetky heraldicko-terminologické štúdie nášho popredného heraldika, publikované v rokoch 2000 – 2009 v časopise Slovenská archivistika. Dielo vychádzajúce z dlhoročných praktických skúseností autora kodifikuje modernú slovenskú heraldickú terminológiu. Je dôležitou pomôckou pre každého, kto sa zaujíma o erby – historické alebo súčasné.

Vyšlo 16. decembra 2009

Cena: členská 15,20 € (bežná 16,50 €)*

Objednávky

www.genealogy-heraldry.sk/slo/objedna.html

genealogy@snk.sk

TEL.: 043-245 14 59

SGHS, Nám. J. C. Hronského 1, 036 01 Martin

* Poštovné a balné neučtujeme

FROM THE CONTENTS

Frederik Federmayer: Archontology and its importance in genealogical research **3**

Genealogical research increases the public awareness of “little” as well as of many chief actors. It is a pity that this fact is sometimes ignored by historians. On the other hand, genealogists should design their works more broadly and to write more attractively so that they can appeal. Data collected in the field of archontology can serve them in this respect too. Archontology, which studies personnel of historical institutions, biographies of dignitaries and officers, is profiled nowadays as a separate auxiliary historical discipline. Records of officers from Hungary have been known since the 16th century. Although Hungarian and partially also Slovak historians have already disclosed series of important information (mainly about dignitaries and officers), it is necessary to improve research focusing on Hungarian county and lower offices. The author systematically provides examples of the possibilities of how the results of this research could be presented.

Marek Ďurčo: The Rožeň family of Trenčianske Mitice **9**

The Rožeň (Roson) family lived in the present day Trenčianske Mitice and other villages near Trenčín (in the west of Slovakia) in the 15th and 16th century. The origin of this medieval family is, however, unclear. Although noblemen in Trenčianske Mitice were first mentioned in the late 12th century, the Rožeň family themselves were not mentioned until 1425. According to their own claims they were descendants of a certain Reinold, the son of Reinold who obtained local estates after the invasion of the Tatars. The members of the family lived in the local manor house and in the late 15th century they ordered that a stone church should be built in Trenčianske Mitice. In the late 16th century they died out through the male line and members of two other influential families became their successors – the Madočiansky (Madocsányi) family of Liptovské Madočany and the Ordódy family.

Richard Drška: The lesser-known Dubravius family of Skalica **28**

In the 17th and 18th centuries Hungary was being ravaged by the Estates Revolts, religious wars and a war against the Turks. In that time, Ján Dubravius (1624 – 1705), the son of an Evangelical priest, scholar and dignitary whose ancestors came from Žilina (in the northwest of Slovakia) was born. In the early 17th century he settled down in Skalica (in the southwest of Slovakia) and became a wealthy and influential citizen. He worked in the town council and defended the interests of the Evangelical. During the religious fights in Turá Lúka, he was involved in the murder of the relative of an Oradean (Catholic) bishop, for which he was imprisoned. Then he emigrated to Germany where he took sanctuary at his son's Štefan, an Evangelical priest in Nordenham-Blexen (in Lower Saxony). The author mentions also the fortunes of his descendants.

In his contribution, Miroslav Glejtek clarifies a genesis and concept of creating current coats of arms of archdeaconries and deaneries of the Nitra diocese. Zdenko Alexy describes the process of creating and registering coats of arms of two Canadian Slovaks – Marián Stolárik, a historian and university professor in Ottawa, and his brother Imrich. The registration in Canada was accompanied by a discussion which might have contributed to simplifying the principles of registration of foreign coats of arms in this country.

Translated by Žaneta Halgašová

ADRESY AUTOROV

Ing. Zdenko G. Alexy, Havlíčkova 3, 811 04 Bratislava

Mgr. Marek Ďurčo, *marekdurco@gmail.com*

Doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD., Katedra archívniectva a pomocných vied historických, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Šafárikovo nám. 6, 811 02 Bratislava, *frederikfedermayer@stonline.sk*

Ing. Miroslav Glejtek, Jesenského 19, 010 01 Žilina, *miro.glejtek@gmail.com*, *www.cirkevneerby.sk*

Mgr. Richard Drška, Záhorské múzeum Skalica, Námestie slobody 13, 909 01 Skalica, *richard.drška@gmail.com*

SLOVENSKÁ GENEALOGICKO- HERALDICKÁ SPOLOČNOSŤ

člen Medzinárodnej konfederácie genealogických
a heraldických spoločností
www.genealogy-heraldry.sk

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť
(zal. 1991 v Martine) podporuje záujemcov
o genealógiu, heraldiku a príbuzné disciplíny,
osobitne tých, ktorí skúmajú pôvod
a príbuzenské vzťahy slovacikálnych rodín
a osobností.

Za týmto účelom poskytuje konzultácie,
organizuje vedecké a vzdelávacie podujatia,
vydáva periodikum Genealogicko-heraldický hlas
a ďalšie publikácie, pripravuje rôzne výskumno-
zberateľské akcie, buduje vlastnú knižnicu
a archív.

ČLENSTVO

Spoločnosť je otvorená pre domácich
i zahraničných členov. Členstvo (individuálne
alebo kolektívne) vzniká po zaregistrovaní
vyplnenej prihlášky a zaplatení členského
príspevku na príslušný kalendárny rok

ČLENSKÉ PRÍSPEVKY

Slovensko:

EUR 7,00/rok

EUR 5,00/rok pre študentov a dôchodcov

Česká republika:

EUR 9,00/rok

Pokiaľ je to možné, príspevky poukazujte
priamo na účet SGHS

KONTAKT

Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť
Nám. J. C. Hronského 1, 036 01 Martin
Telefón: 043/245 14 59
E-mail: genealogy@snk.sk

BANKOVÉ SPOJENIE

Názov príjemcu: Slovenská genealogicko-
heraldická spoločnosť

Adresa: J. C. Hronského 1, 036 01 Martin

Číslo účtu: 17237362/0200

IBAN: SK630200000000017237362

BIC (swiftový kód): SUBASKBX

Názov banky: Všeobecná úverová banka, a. s.

Adresa banky: M. R. Štefánika 2, 036 01 Martin

*...chcete získať viac informácií?
Navštívte internetové stránky*

<http://www.genealogy-heraldry.sk>

*Dozviete sa z nich to,
čo sa nezmestilo
na stránky tohto časopisu.
Nájdete tam
niektoré podrobnosti
o aktuálnom dianí,
užitočné adresy,
zoznamy rodín
i tých,
ktorí skúmajú ich dejiny.*